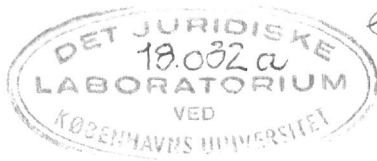

2.ex

Håndbogsreal 2

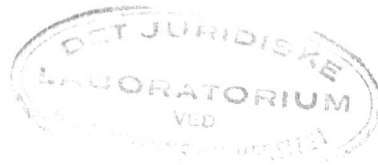
BETÆNKNING
OM
ERSTATNING
FOR TAB VED PERSONSKADE OG
TAB AF FORSORGER

*Afgivet af det af
justitsministeriet den 9. september 1966
nedsatte udvalg*

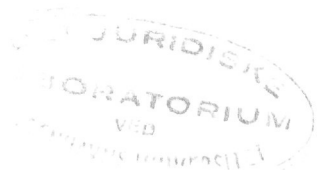
BETÆNKNING NR. 679
KØBENHAVN 1973

ISBN 87 503 13835
S. L. MOLLERS BOGTR. KBHVN.

Indholdsfortegnelse

I. Udvalgets arbejde	5
II. Gældende dansk ret	7
1. Indledning	7
2. Personskade	7
3. Tab af forsørger	10
4. Ydelser fra trediemand	12
5. Erstatningskravets overførlighed	13
III. Sociale ydelser ved personskade og tab af forsørger (Gældende ret)	15
A. Lovpligtig ulykkesforsikring	15
B. Den militære ulykkesforsikring	17
C. Erstatning for vaccinationsskader	17
D. Invalidepension	17
E. Enkepension og hjælp til enker	19
F. Folkepension	20
G. Børnetilskud	21
H. Omsorg for invalide- og folkepensionister	21
I. Arbejdsmarkedets Tillægspension	21
J. Sygesikring	22
K. Dagpenge	23
L. Revalidering	23
M. Husmoderafløsning og hjemmehjælp	24
IV. Udvalgets hovedsynspunkter	25
A. Spørgsmål fælles for personskade og tab af forsørger	25
1. Almindelige synspunkter om forholdet mellem privat erstatning og sociale ydelser	25
2. Erstatningsniveauet	26
3. Samordning af erstatning og ydelser fra trediemand	28
4. Kapitalerstatning eller løbende underholdsbidrag (renteerstatning)	33
5. Lempelse i erstatningsansvaret	34
B. Særlig om personskade	36
1. Hvilke poster bør indgå i erstatningsudmålingen?	36
2. Invaliditetsbegrebet	37
C. Særlig om tab af forsørger	37
V. Udkast til lov om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger	39
VI. Bemærkninger til de enkelte bestemmelser	41
VII. Resumé	49
<i>Bilag:</i>	
Nordiske udkast opstillet som paralleltekster	53

KAPITEL I

Udvalgets arbejde

Ved skrivelse af 9. september 1966 nedsatte justitsministeriet et udvalg med den opgave i samarbejde med tilsvarende udvalg i Finland, Norge og Sverige at overveje og eventuelt fremsætte forslag til nye bestemmelser om erstatning for invaliditet og for tab af forsørger med henblik på at tilvejebringe så vidt muligt ensartede regler i de nordiske lande på dette område. Udvalget er et led i det nordiske samarbejde på erstatningsrettens område, der blev indledt i 1946 og som allerede har ført til afgivelse af en række betænkninger. Ved skrivelse af 23. februar 1971 har justitsministeriet nærmere præciseret det danske udvalgs kommissorium derhen, at udvalget i forbindelse med erstatning for invaliditet og for tab af forsørger også kan overveje godtgørelse for ikke-økonomisk skade, skadelidtes medvirken og lempelse af skadevolders erstatningsansvar. Det danske udvalgs kommissorium omfatter derimod ikke spørgsmålene om lempelse af erstatningsansvar i øvrigt, om ændring af forsikringsaftalelovens § 25 og om ændring af reglerne om den indbyrdes regres mellem flere skadevoldere.

Til medlemmer af udvalget beskikkedes:

professor, dr. jur. Anders Vinding Kruse, formand,

landsdommer Ole Agersnap,

fhv. direktør Gunnar Hagen, udpeget af socialministeriet som repræsentant for direktoratet for ulykkesforsikringen.

Efter at direktør Gunnar Hagen i januar 1970 var afgået ved døden, blev direktør Asger Friis beskikket til at indtræde i udvalget som repræsentant for direktoratet for ulykkesforsikringen.

Som sekretær for udvalget beskikkedes fuldmægtig i justitsministeriet Ebbe Christensen.

Udvalget har arbejdet snævert sammen med de tilsvarende udvalg i Finland, Norge og Sverige. Disse udvalgs sammensætning er følgende:

Finland: lagman Lauri R. Hertzberg, formand, verkställande direktör Niels Erik Ingmann,

lagstiftningsdirektör Henry Ådahl.

Sekretær: jur. lic. Jarl Hagelstam.

Norge: professor, dr. juris. Kristen Andersen, formand,

skifterettsdommer Anna Louise Beer, høyesterettsadvokat T. Edler Christensen,

høyesterettsadvokat Erik Dahlen,

avdelingsdirektør Harry Gulbrandsen, byråsjef Rolv Hellesylt.

Sekretær: byråsjef Oluf Skarpnes.

Sverige: justitieråd Erland Conradi, formand,

professor Bertil Bengtsson,

advokat Carl Erik Lindahl.

Sekretær: hovrättsassessor Erland Strömbäck.

Der har været afholdt 6 fællesmøder mellem de nordiske udvalg. Herudover har det danske udvalg afholdt 6 møder. Det danske udvalg har endvidere brevvekslet med socialreformkommissionen og deltaget i et møde med en under socialreformkommissionen nedsat arbejdsgruppe vedrørende lovpligtig ulykkesforsikring.

Det finske udvalg har endnu ikke afgivet betænkning, men forventer at kunne gøre dette i nær fremtid.

Det norske udvalg afgav betænkning i maj 1971. På grundlag af betænkningen har det norske justits- og politidepartement fremsat lovforslag i maj 1972 (Ot. prp. nr. 4, 1972-73).

Det svenske udvalg har afgivet to delbetænkninger: i oktober 1971 en betænkning om lempelse af erstatningsansvar, såvel for personskade som for tingsskade og almindelig **formue**-skade (Skadestånd III, En allmän regel om jämkning av skadestånd m.m., SOU 1971:83) og i januar 1972 en betænkning om inflations-sikring af renteerstatninger (Skadestånd IV, Värdesäkring av skadeståndslivräntor, SOU

1972:12). I januar 1973 er der fremsat lovforslag på grundlag af sidstnævnte betænkning (prop. 1973: 14). Det svenske udvalg forventer at afgive betænkning om erstatning for invaliditet og for tabt af forsørger i nær fremtid.

Gennemførelse af udvalgenes lovforslag i de enkelte lande vil medføre, at bestemmelserne om erstatning for invaliditet og for tab af forsørger i de nordiske lande i betydeligt omfang nærmes til hinanden. De traditionsbestemte udgangspunkter i de nordiske lande på dette om-

råde er imidlertid så forskellige, at udvalgene ikke har fundet det muligt at fremkomme med lovforslag, der på alle punkter er overensstemmende.

Som anført i kap. IV, afsnit A, 5, litra b, kan udvalget anbefale, at dets kommissorium efter afgivelsen af nærværende betænkning udvides til at omfatte spørgsmålet om at indføre almindelige regler om lempelse af erstatningsansvar, såvel for personskade som for tingskade og almindelig formueskade.

København, marts 1973

Ole Agersnap Asger Friis

Anders Vinding Kruse

formand

Ebbe Christensen

Gældende dansk ret

1. Indledning

Det er et karakteristisk træk for dansk erstatningsret, at de centrale regler ikke hviler på lovbestemmelser, men er udviklet gennem domstolens praksis. Kun inden for visse særlige områder er erstatningsansvaret reguleret ved lovregler. Blandt de vigtigste kan nævnes Danske Lov (1683) 3-19-2, færdselsloven, søloven, jernbaneerstatningsloven, luftfartsloven, hundeloven, mark- og vej fredsloven og stærkstrømsloven. Desuden er vigtige detailspørgsmål inden for den almindelige erstatningsret reguleret ved myndighedsloven (§§ 63 og 64), forsikringsaftaleloven (§ 25) og ikrafttrædelsesloven til straffeloven (§ 15).

Erstatningsansvar indtræder kun, hvor der foreligger et ansvarsgrundlag. Ansvarsgrundlaget vil som oftest være dansk rets almindelige erstatningsregel, den såkaldte »culperegul«, der medfører ansvar for uforsvarlig adfærd, der kan tilregnes skadevolderen som forsætlig eller uagtsom. Ansvar uden culpa (objektivt ansvar) anerkendes normalt kun, hvor der er udtrykkelig lovhjemmel herfor.

Endvidere er det en betingelse for erstatningsansvar, at den indtrufne skade er en påregnelig (»adækvat«) følge af den ansvarspådragende adfærd. Har skadelidte selv medvirket til skaden, kan erstatningen nedsættes (nedsættelse som følge af »egen skyld«). Er flere ansvarlige for skaden, hæfter de normalt solidarisk over for skadelidte.

Der gives som hovedregel kun erstatning for det økonomiske tab. Erstatning for ikke-økonomiske skader (undertiden kaldet »godtgørelse«) kan dog forekomme, hvor der er særlig hjemmel for det, hvilket navnlig er tilfældet ved personskader.

For det økonomiske tab gives der fuld erstatning, og det er det individuelle tab, der erstattes. Det er almindeligt antaget, at dette princip ikke blot gælder for tingsskader, men også for personskader. Ved personskader vil det imidlertid ofte være langt vanskeligere end ved

tingsskader at beregne, hvad fuld erstatning for det individuelle tab beløber sig til.

2. Personskade

a. *Helbredelsesudgifter*

Rimelige helbredelsesudgifter og lignende udgifter som følge af uheldet kan kræves erstattet. Herunder erstattes også rimelige udgifter til rekreationsophold og transport til og fra hospital eller andet behandlingssted. Også udgifter til nære slægtnings sygebesøg kan i et vist omfang kræves erstattet.

Rimelige udgifter til proteser, særligt syet fodtøj etc., kan kræves erstattet, også når anskaffelsen kun sker af kosmetiske hensyn. Spørgsmålet om erstatning for fremtidige forventede udgifter til fornyelse af proteser eller yderligere behandling, f. eks. tandbehandling, har givet anledning til en vis usikkerhed i praksis. Nogle domme har givet erstatning herfor som en selvstændig post, andre domme har blot villet tage hensyn til udgiften ved skønnet over selve invaliditetserstatningen.

b. *Tabt arbejdsfortjeneste*

Har skaden medført, at skadelidte har været uarbejdsdygtig i kortere eller længere tid, kan han kræve erstatning for et deraf følgende indtægtstab, tabt arbejdsfortjeneste (»dagpenge«). Ved beregningen heraf går man ud fra den indtægt, skadelidte måtte antages at ville have haft i den pågældende periode. For fastlønnedes vedkommende kan beregning af indtægtstabet normalt ske med stor nøjagtighed. Har skadelidte været arbejdsløs, eller som selvstændig næringsdrivende eller kunstner haft stærkt svingende indtægter, kan beregningen være vanskeligere.

Et særligt problem opstår, hvor uarbejdsdygtigheden ender med en varig nedsættelse af erhvervsevnen (invaliditet). Spørgsmålet er her, ved hvilket tidspunkt erstatningen for tabt arbejdsfortjeneste skal ophøre og afløses af erstatning for invaliditet. I retspraksis er dette

spørgsmål løst således, at erstatning for tabt arbejdsfortjeneste gives indtil det tidspunkt, hvor tilstanden bliver »stationær«, d. v. s. det tidspunkt, hvor forbedringer i tilskadekomnes tilstand ikke umiddelbart kan forventes. Efter omstændighederne kan der gå ret lang tid inden tilstanden anses for stationær, undertiden mere end et år.

Erstatning for tabt arbejdsfortjeneste indkomstbeskattes efter samme regler som erhvervsindtægt.

c. Invaliditet

Har skaden medført varig forringelse af erhvervsevnen, kan skadelidte kræve erstatning for sit fremtidige indtægtsstab, invaliditetserstatning. Da der her er tale om at skulle vurdere et fremtidigt tab, må beregningen blive væsentlig vanskeligere end beregningen af tabt arbejdsfortjeneste. En flerhed af faktorer indgår i skønnet over tabets størrelse, såsom skadelidtes alder og forventede levetid, hans forventede fremtidige indtjeningsmuligheder, dersom skaden ikke var sket, og hans faktiske fremtidige indtjeningsmuligheder under hensyn til den invaliditet, der er påført ham. Alle disse faktorer vil nødvendigvis indeholde betydelige usikkerhedsmomenter.

Ved bedømmelsen af skadelidtes faktiske fremtidige indtjeningsmuligheder vil man lægge til grund, at skadelidte må søge at udnytte sin resterende arbejdskraft så godt som muligt, eventuelt ved omskoling til et nyt erhverv. Erfaringsmæssigt vil yngre personer have lettere ved at tilvænne sig end ældre, og mindre invaliderede lettere end svært invaliderede. Individuelle forhold gør sig dog ofte stærkt gældende. F. eks. vil en amputation af et ben (normalt ansat til 65 pct. invaliditet) betyde en fuldstændig omvæltning for en havnearbejder, medens det for en kontormand måske kun får relativt små økonomiske virkninger.

Til brug for domstolenes bedømmelse af invaliditeten vil der næsten altid blive indhentet en erklæring fra direktoratet for ulykkesforsikringen om, hvorledes invaliditetsgraden ville have været ansat, såfremt skaden havde hørt under ulykkesforsikringen. Da denne invaliditetsgrad i det store og hele er en gennemsnitsnorm, hovedsagelig bygget på lægelige kriterier, vil den ikke være dækkende i alle tilfælde, og domstolene føler sig da heller ikke bundet af den.

Erstatningsniveauet har i de senere år været stigende. På grundlag af de i praksis tilkendte erstatninger for invaliditet kan man som en grov gennemsnitsregel sige, at erstatningen vil svare til invaliditetsgraden ganget med 1.000-1.500 kr., alt efter skadelidtes alder og indtægtsforhold før og efter skaden. Som eksempler fra de seneste års praksis kan nævnes, at en 20-årig lærerstuderende, der blev 100 pct. invalid, har fået tilkendt 125.000 kr. (U. 1970.216V) og en 24-årig maskinarbejder, der ligeledes blev 100 pct. invalid, samme beløb (U. 1972.82H). En 11-årig dreng, der blev 75 pct. invalid fik tilkendt 90.000 kr. (U. 1970.680V). En 31-årig elektriker, der blev 30 pct. invalid, har fået tilkendt 40.000 kr. (U. 1969.710 H) og en 59-årig praktiserende læge, hvis invaliditet blev ansat til 25 pct., samme beløb (U. 1970.648). Erstatning for 20 pct. invaliditet til en 74-årig fysioterapeut, der før skaden var fuldt arbejdsdygtig, men som havde måttet ophøre med at arbejde 2 år efter tilskadekomsten, blev fastsat til 30.000 kr. (U. 1971 160 V). Ved de erstatninger, der i marts 1969 forligsmæssigt blev udbetalt af staten til nogle personer, som var blevet polioramte gennem vaccination, svarede erstatningerne for det økonomiske tab efter det for udvalget oplyste til 1.500 kr. pr. invaliditetsgrad. Statens erstatningspligt for vaccinations-skader blev i juni 1972 reguleret ved en særlig lov, se herom kap. III, afsnit C.

Ved vurderingen af sådanne erstatningsbeløb må man have i erindring, at skadelidte ofte ved siden af den privatretlige erstatning vil få betydelige beløb udbetalt fra de sociale sikringsordninger, der er omtalt i kap. III, og at erstatning for invaliditet, selv om den skal dække tab af fremtidig indtægt, ikke er indkomstskattepligtig.

Niveauet for erstatninger efter den lovpligtige ulykkesforsikring er noget højere end niveauet for de privatretlige erstatninger. Som eksempel kan anføres, at erstatning for invaliditet til en 35-årig mand med ulykkesforsikringens maksimumsårsløn, 37.450 kr., pr. 1. april 1972 vil være:

Invaliditetsgrad:	Kapitalerstatning
5 %	9.362 kr.
10 %	18.725 kr.
15 %	28.088 kr.
20 %	42.443 kr.
30 %	73.702 kr.
40 %	104.960 kr.

Ved invaliditeter på 50 pct. og derover udbetales erstatning efter ulykkesforsikringsloven normalt som en løbende rente, der dog i visse tilfælde kan omsættes til et kapitalbeløb. Den årlig rente og det dertil svarende kapitalbeløb er under samme forudsætninger:

Invaliditets-grad:	Rente:	Kapital-erstatning:
50 %	12.485 kr.	136.211 kr
65 %	16.230 kr.	183.074 kr
75 %	18.727 kr.	214.237 kr
100 %	24.970 kr.	292.399 kr

Ved en sammenligning af niveauet for privatretlig erstatning og erstatning efter ulykkesforsikringsloven må det dog for så vidt angår invaliditetsgrader over 20 pct. erindres, at erstatning efter ulykkesforsikringsloven medfører en vis nedsættelse i en eventuel invalidepension, hvilket ikke er tilfældet med privatretlig erstatning. Lovpligtig ulykkesforsikring og invalidepension er nærmere omtalt i kap. III, henholdsvis afsnit A og D. I de afsagte domme om privatretlige erstatningskrav er det kun sjældent oplyst, hvad erstatningen for en tilsvarende invaliditet ville have været, hvis forholdet havde henhørt under ulykkesforsikringsloven.

Det er ved flere domme antaget, at den omstændighed, at skadelidtes indtægt er uforandret - eller endog steget - efter invaliditetens indtræden, ikke bevirker, at skadelidte derved afskæres fra at få erstatning. Således var forholdet eksempelvis i den før nævnte dom, hvor en praktiserende læge blev 25 pct. invalid. Dette hænger sammen med, at en erstatning for invaliditet ikke blot skal dække den aktuelle indtægtsnedgang, men også en øget risiko for senere uarbejdsdygtighed. Endvidere må det antages, at de tilkendte erstatninger for invaliditet i mange - måske de fleste - tilfælde ikke blot tilsigter at dække tab eller risiko af økonomisk art, men også at kompensere for forhold, der er af ikke-økonomisk natur, jfr. nedenfor under d.

Erstatninger til hjemmearbejdende hustruer er i retspraksis blevet fastsat til væsentlig lavere beløb end de erstatninger, der gives til udearbejdende mænd og kvinder.

Det har fra visse sider i den juridiske litteratur været hævdet, at de faktisk udmålte erstatninger ikke er udtryk for et forsøg på at nå frem til fuld erstatning for det individuelle tab, men at domstolene begrænser og standardiserer erstatningen til et »borgerligt jævnmål«, således at tab ud over, hvad der svarer til en gen-

nemsnitsindtægt, ikke erstattes. Denne opfattelse har dog ikke vundet almindelig tilslutning. Diskussionen må formentlig betegnes som temmelig teoretisk, da det på grund af de før nævnte usikkerhedsmomenter vil være næsten umuligt at udtale sig om, hvad »fuld erstatning« for invaliditet i det konkrete tilfælde egentlig beløber sig til.

d. Ikke-økonomisk skade

Det er som ovenfor nævnt en hovedregel i dansk ret, at kun det økonomiske tab erstattes. Ved § 15, stk. 1 og 2, i ikrafttrædelsesloven til straffeloven er der imidlertid gjort en betydningsfuld undtagelse herfra for så vidt angår personskade (og andre personlige krænkelse). Bestemmelserne er sålydende:

»§ 15. Den, som efter dansk rets erstatningsregler er ansvarlig for krænkelse af en andens legeme eller frihed eller for retsstridig krænkelse af hans fred, ære eller person i øvrigt, skal foruden at yde erstatning for økonomisk skade eller tab betale den forurettede en godtgørelse for lidelse, tort, ulempe, lyde og vansir samt for forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold.

Stk. 2. Godtgørelsens størrelse fastsættes under hensyn til krænkelsens grovhed, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt.«

Tilsvarende bestemmelser findes for særlige områder i færdselslovens § 65, stk. 4, luftfartslovens § 127, stk. 3, jernbanerstatningslovens § 2 og stærkstrømslovens § 7, stk. 1.

Ved personskader anvendes disse regler således, at godtgørelse for den fysiske lidelse, »svie og smerte«, fastsættes på grundlag af særlige takster, der for tiden er 25 kr. pr. dag den pågældende ligger i sengen og 10 kr. pr. øvrige sygedage. Er sygelejet langvarigt, kan der ske en vis reduktion i det takstmæssigt udregnede beløb, idet man runder nedad. Har sygelejet været særlig smertefuldt eller ubehageligt, kan erstatningen rundes noget opad. Bliver der tale om beløb over omkring 4.000 kr., fastsættes godtgørelsen efter et mere frit skøn.

Bortset fra den takstmæssige erstatning for svie og smerte er praksis med hensyn til ikke-økonomisk (»ideel«) skade præget af nogen usikkerhed. Da øvrige poster »ulempe«, »lyde«, »vansir« og »forstyrrelse af stilling« har i dommene været slået sammen i alle mulige kombinationer og som regel også slået sammen med selve invaliditetserstatningen. Der-

imod opgøres de kun meget sjældent hver for sig, og i så fald er det som regel kun en enkelt post, f. eks. »forstyrrelse«, der opgøres særskilt. Selv hvor godtgørelse for ideel skade slet ikke nævnes i dommen, må det i mange tilfælde antages, at den udmålte erstatning for invaliditet også indeholder en godtgørelse for ikke-økonomiske skader. Tendensen til at slå invaliditets-erstatningen (erstatningen for den økonomiske skade) sammen med godtgørelse for de ideelle skader vanskeliggør selvsagt yderligere skønnet over, om dansk retspraksis yder fuld erstatning for økonomiske tab. Den giver også en del af forklaringen på, at domstolene giver invaliditetserstatning selv i tilfælde, hvor der ikke kan konstateres nogen nedsættelse af erhvervsvevnen.

3. Tab af forsørger

a. Erstatning

Det er den almindelige regel i dansk ret, at kun den umiddelbart skaderamte kan kræve erstatning, men ikke andre personer, som kun indirekte lider tab ved hans skade. Ved personskader indebærer dette, at erstatning kun kan kræves af den tilskadekomne selv. Reglerne om erstatning for tab af forsørger danner en undtagelse fra dette princip. Den almindelige bestemmelse herom findes i ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, der er sålydende:

»Den, som efter dansk rets erstatningsregler er ansvarlig for en andens død, kan dømmes til at give den, som derved har mistet en forsørger, erstatning for det tab, han antages derigennem at lide, fastsat enten til en sum én gang for alle eller til et løbende underholdsbidrag, i sidste fald mod eller uden sikkerhedsstilling, samt godtgørelse for forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold«.

For særlige områder findes tilsvarende bestemmelser i færdselslovens § 65, stk. 4, jernbanerstatningslovens § 3, sølovens § 220, stk. 1, luftfartslovens § 127, stk. 3, og stærkstrømslovens § 7, stk. 2. I modsætning til bestemmelsen i ikrafttrædelsesloven, der er fakulativ, er disse bestemmelser obligatoriske.

Hverken ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, eller særlovene stiller nogen betingelse om, at den dræbte skulle have været retlig forpligtet til at yde de efterladte underhold. Det afgørende er efter retspraksis, om afdøde rent faktisk forsørgede den pågældende på dødstidspunktet, og det er ikke afgørende, om han var hovedfor-

sørgeren. Der kan således ydes erstatning til plejebørn og stedbørn eller i tilfælde, hvor der foreligger samliv uden ægteskab. Omvendt vil som regel den, der har et retligt krav på forsørgelse, såsom børn og ægtefælle, ikke kunne kræve forsørgertabserstatning, dersom der rent faktisk ikke fandt forsørgelse sted.

Beregningen af forsørgertabet er lige så vanskelig at foretage som udmålingen af fremtidig tab af erhvervsvevne på grund af invaliditet. Der tages hensyn til afdødes indtjeningsmuligheder, alder og fremtidsudsigter. For den efterlevendes vedkommende tages der også hensyn til alder, økonomiske forhold, både formue og lønindtægt og eventuel pension efter afdøde, samt til den efterlades mulighed for ved »tilvæning« selv at kunne klare sig økonomisk uden afdødes indtægt og muligheden for nyt ægteskab.

Også for så vidt angår erstatning for tab af forsørger har niveauet været stigende i de senere år. De højeste erstatninger til en enke har indtil de nedennævnte domme ligget på ca. 70.000 kr. Fravigelse af dette niveau i nedadgående retning sker, dels når afdøde er nær pensionsalderen eller har nedsat erhvervsvevne på grund af invaliditet, dels når der er tale om ganske unge enker, der kun har været gift i kort tid.

En højesteretsdom fra oktober 1971 har tilkendt en 38-årig enke efter en 40-årig autoophugger en erstatning på 100.000 kr. Erstatningen til en 16-årig søn og en 12-årig datter fastsattes til henholdsvis 7.000 kr. og 16.000 kr. Afdødes skattepligtige indtægt i de sidste 3 år havde i gennemsnit været godt 60.000 kr. (U. 1971 817 H). I en kommentar til højesteretsdommen (U. 1972.B.85) fremhæves det, at højesteret i 1960 havde tilkendt en enke en erstatning på 48.000 kr. og at der i den siden da forløbne tid ikke havde været forelagt højesteret nogen sag om erstatning til en enke for tab af forsørger. I tiden mellem disse to dødsfald (1957-1969) var pristallet steget 60 pct. og indkomsterne omkring 200 pct. Erstatningen i den sidste sag blev godt dobbelt så stor som i den foregående, den blev altså forhøjet med mere end pristallet, men ikke fuldt ud med indkomstudviklingen. Ved en højesteretsdom fra marts 1972 blev erstatning for tab af forsørger til en 42-årig enke efter en 50-årig formand i en entreprenørvirksomhed ligeledes fastsat til 100.000 kr. (U. 1972.352 H).

Erstatning til enkemænd i anledning af hustruens død har givet anledning til megen tvivl. Det har allerede i nogen tid været antaget, at

enkemanden kan kræve erstatning for tab af forsørger, hvis hustruen har haft lønnet arbejde uden for hjemmet eller arbejdet i ægtefællernes fælles virksomhed, f. eks. landbrug eller forretning. Erstatningerne til enkemænd har dog været væsentlig lavere end erstatningerne til enker. De største erstatninger har (indtil nedennævnte dom) ligget på ca. 20.000 kr. Derimod har domstolene indtil for nylig ikke villet give enkemanden en egentlig forsørgertabserstatning i anledning af en hjemmearbejdende hustrus død. I sådanne tilfælde har man kun tilkendt et mindre beløb som »godtgørelse for forstyrrelse af stilling og forhold«. Ved en i 1969 afsagt højesteretsdom blev der imidlertid tilkendt en arbejdsmand med 8 børn (deraf 7 under 18 år) en egentlig erstatning for tab af forsørger i anledning af hans hjemmearbejdende hustrus død. Erstatningen til enkemanden blev ansat til 30.000 kr. (U. 1969.859 H).

Såvel børn født i som udenfor ægteskab kan få tilkendt erstatning i anledning af faderens eller moderens død. Også et barn, der ikke var født på tidspunktet for forsørgerens død, kan få erstatning for tab af forsørger. Erstatning til et barn i anledning af faderens død ansættes ofte til summen af normalbidragene for det antal år, barnet er under 18 år. Erstatning i anledning af moderens død sættes ofte til ca. det halve. Hvor det kan antages, at afdøde ville have bidraget til barnets uddannelse ud over det 18. år, tages der hensyn til dette ved erstatningsudmålingen. Nogle nyere højesteretsdomme (U. 1969.330 H og den foran nævnte U. 1971.817 H) må tages som udtryk for en mere fri, skønsmæssig udmåling af erstatningen til børnene, hvor man på den ene side vil tage hensyn til, at erstatningen skal fastsættes således, at den kan dække et passende løbende tilskud til barnets forsørgelse, og på den anden side til den fordel, der ligger i, at erstatningen udbetales straks med et samlet beløb.

Har afdøde selv medvirket til den hændelse, der førte til hans død, vil »egen skyld« hos afdøde medføre, at erstatningen til de efterladte nedsættes i samme omfang, som en erstatning til afdøde selv ville være nedsat (der sker således en »identifikation«).

Ikratfrædelseslovens § 15, stk. 3, indeholder hjemmel til at tilkende erstatningen som et løbende underholdsbidrag (renteerstatning). Dette sker dog kun, hvis den erstatningsberettigede nedlægger påstand herom, hvilket så vidt vides ikke er sket i mange år.

b. Godtgørelse

Efter ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, kan der foruden erstatning for tab af forsørger også gives en »godtgørelse for forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold«. Efter sin ordlyd (»godtgørelse«) skulle denne bestemmelse vedrøre den ikke-økonomiske skade i forbindelse med dødsfaldet, f. eks. den sociale forringelse af enkens stilling.

Det har imidlertid været diskuteret, om udtrykket ikke også — eller måske snarere — dækker over de mere ubestemte økonomiske tab, som vanskeligt kan dokumenteres, men som normalt må antages at opstå som følge af forsørgerens død, f. eks. udgifter til ekstra hushjælp, flytteudgifter til mindre lejlighed, anden omlægning af økonomien etc. Der er i hvert fald enighed om, at bestemmelsen ikke omfatter sorgen over den afdøde. I de tilfælde, hvor der også gives erstatning for selve forsørgertabet, gives godtgørelse altid under ét med erstatningen, og ikke som et selvstændigt beregnet beløb.

En mere selvstændig betydning har bestemmelsen om godtgørelse haft i tilfælde, hvor det er tvivlsomt, om der er lidt et egentligt forsørgertab, således med hensyn til børn, der har ydet deres forældre en vis støtte.

Som ovenfor nævnt har bestemmelsen om godtgørelse også hidtil været anvendt med hensyn til enkemænd, hvis hustru var hjemmearbejdende. Efter den ovenfor nævnte dom må det imidlertid antages, at domstolene vil være mere tilbøjelige til at give en egentlig erstatning i sådanne tilfælde.

c. Begravelsesudgifter

Den, der har bekostet afdødes begravelse, hvad enten det er dødsboet eller de efterladte, kan kræve udgifterne hertil erstattet, for så vidt de står i passende forhold til afdødes status og i øvrigt ikke går ud over det rimelige. Efter praksis kan der også erstattes mindre beløb til bespising af følget, rejseudgifter, sørgetøj til ægtefælle og børn samt til anlæg (men ikke vedligeholdelse) af gravsted. Den samlede erstatning vil efter nugældende praksis normalt ikke kunne overstige ca. 5.000 kr.

Krav på erstatning af disse udgifter hviler ikke på bestemmelsen i ikrafttrædelsesloven, men på de almindelige erstatningsregler. Kravet er uafhængigt af, om der foreligger noget forsørgertab.

4. Ydelser fra trediemand

Det vil ofte forekomme, at skadelidte i anledning af skaden også modtager andre ydelser end erstatning fra skadevolderen, således at skadelidtes tab mere eller mindre dækkes fra anden side. Som eksempler herpå kan nævnes sociale ydelser, udbetalinger fra en af skadelidte tegnet forsikring eller sygeløn fra skadelidtes arbejdsgiver. Der opstår derfor det spørgsmål, hvilken indflydelse sådanne ydelser bør have på erstatningsudmålingen.

Der er her flere muligheder:

1) Ydelsen fra trediemand får ingen indflydelse på erstatningens størrelse, skadelidte kan oppebære begge ydelser fuldt ud («kumulativ»).
2) Ydelsen fra trediemand tages i betragtning ved udmålingen af erstatningen, uden at erstatningen dog nedsættes med det fulde beløb af ydelsen fra anden side.

3) Erstatningen nedsættes med det fulde beløb af ydelsen fra anden side, »krone for krone« (»kompensation«).

4) Endelig kan det tænkes, at erstatningen ikke nedsættes men at ydelsen fra trediemand - fuldt ud eller delvis — nedsættes under hensyn til erstatningen.

Udgangspunktet i gældende ret er, at erstatningen nedsættes fuldt ud med de beløb, skadelidte modtager fra anden side. Men løsningerne i de enkelte tilfælde er meget forskellige alt efter hvilke ydelser fra anden side, der er tale om.

Som tidligere nævnt er det ved personskade kun den tilskadekomne selv, der kan kræve erstatning. Dette forhindrer imidlertid ikke, at trediemand kan indtræde i skadelidtes krav i de tilfælde, hvor en ydelse fra trediemand har medført en nedsættelse af erstatningen til skadelidte. Trediemand får altså et regreskrav mod skadevolder. Man har kaldt sådanne regreskrav »afledede« krav for at understrege, at der ikke er tale om et selvstændigt krav for trediemand, men en indtræden i skadelidtes krav. Dette har den betydning, at de begrænsninger, der gælder for skadelidtes krav, f. eks. nedsættelse på grund af egen skyld, også får virkning i forhold til trediemand (»identifikation«). Også med hensyn til spørgsmålet om trediemand har et sådant afledt regreskrav, er løsningen i gældende ret forskellig alt efter hvilke ydelser, der er tale om.

a. Private forsikringer

Med hensyn til private forsikringer med skadelidte som sikret reguleres de nævnte spørgsmål af bestemmelsen i forsikringsaftalelovens § 25, der er sålydende:

»§ 25. Er nogen overfor den sikrede erstatningspligtig for en af forsikringen omfattet begivenhed, indtræder selskabet i det omfang, i hvilket det har betalt erstatning til den sikrede, i dennes ret mod den erstatningspligtige. Hvis trediemand har forvoldt skaden ved en uagtsomhed, der ikke kan betegnes som grov, eller hviler hans ansvar udelukkende på reglen i Christian den Femtes Danske Lov 3die bog, 19de kap., art. 2, for Færøernes vedkommende samme konges Norske Lov 3die bog, 21de kap., art. 2, kan skadevolderens erstatningspligt nedsættes eller efter omstændighederne helt bortfalde.

Stk. 2. Ved livs-, ulykkes- og sygeforsikring har selskabet intet krav mod den, der har fremkaldt forsikringsbegivenheden. At den sikrede har modtaget erstatning af selskabet eller af skadevolderen, påvirker ved disse forsikringer ikke hans krav henholdsvis mod skadevolderen eller mod selskabet. Bestemmelserne i 1ste stykke finder dog anvendelse ved ulykkes- og sygeforsikring, for så vidt forsikringsydelsen har karakteren af en virkelig skadeserstatning.

Stk. 3. Selskabet kan ikke forbeholde sig ret til at indtræde i sikredes ret mod trediemand i videre udstrækning end ovenfor hjemlet.»

Ved livs-, ulykkes- og sygeforsikringer, der udbetales med et i forvejen fastsat beløb uanset størrelsen af det konkrete tab (»summaforsikringer«), gælder altså ifølge bestemmelsens stk. 2, 1. og 2. pkt., at forsikringen ikke medfører nedsættelse af erstatningen og at forsikrings-selskabet ikke har regres.

Uanset bestemmelsen har der dog i domstolens praksis med hensyn til udmåling af forsørgertabserstatning været en tendens til at tage et vist hensyn til større forsikringsudbetalinger ved skønnet over de efterladedes økonomiske forhold. En tilsvarende tendens har ikke vist sig ved invaliditetserstatninger. Det er klart, at bestemmelsen i forsikringsaftaleloven forhindrer, at forsikringssummen fuldt ud afregnes i forsørgertabserstatningen.

Hvor ulykkes- og sygeforsikringer er tegnet således, at forsikringen kun dækker det konkrete tab (»skadesforsikringer«), behandles forsikringen efter bestemmelsens stk. 2, 3. pkt., på samme måde som en skadesforsikring for tings-

skade. Den sikredes erstatningskrav nedsættes i samme omfang, som han har fået dækning fra selskabet, og selskabet indtræder i den sikredes ret. Nedsættelse kan ske efter reglen i stk. 1, 2. pkt. Sådanne forsikringer er sjældent forekommende.

b. Sociale ydelser

Forsikringsaftaleloven omfatter (jfr. lovens § 1) ikke de forskellige sociale sikringsordninger. For disse ordninger er spørgsmålene løst på forskellig måde fra lov til lov. Der henvises herom til gennemgangen af disse ordninger i kap. III.

c. Løn

Har skadelidte i anledning af sin ansættelse hos privat eller offentlig arbejdsgiver fået udbetalt løn under fravær som følge af skaden («sygeløn»), nedsættes skadelidtes erstatning efter retspraksis tilsvarende. Dette får navnlig betydning ved udmåling af erstatning for tabt arbejdsfortjeneste.

Det beløb, hvormed skadelidtes krav formindskes, tilkendes imidlertid ikke uden videre arbejdsgiveren, da denne ikke har krav på at få mere, end han selv har tabt, hvilket ofte er et mindre beløb. Hvis f. eks. en funktionær bliver uarbejdsdygtig en tid og i henhold til ansættelsesvilkårene får fuld løn, kan arbejdsgiverens tab blive mindre, hvis han midlertidig kan erstatte ham med billigere arbejdskraft, og kan endog i særlige tilfælde være helt udelukket, f. eks. hvor arbejdsgiveren har en fast stab af afløserne, der har til opgave at træde til ved sygdomsforfald og lignende.

d. Pension

Mere kompliceret er forholdet ved udbetaling af pension til tilskadekomne eller efterladte fra arbejdsgiveren eller fra en pensionsordning, der er knyttet til ansættelsesforholdet. Man må her skønne over, i hvilket omfang pensionen har medført en begrænsning af skadelidtes tab. Arbejdsgiveren (pensionsordningen) kan gøre regres gældende inden for det beløb, hvormed skadelidtes eget krav er nedsat. Arbejdsgiverens krav kan dog aldrig overstige den aktuariemæssigt beregnede forøgelse af pensionsbyrden, som skaden har medført. Men nedsættelsen af skadelidtes krav vil ofte være mindre end den aktuariemæssigt beregnede forøgelse af

pensionsbyrden. Arbejdsgiveren vil i sådanne tilfælde ikke kunne få fuld dækning for sit regreskrav, idet det også her gælder, at tjenesteforholdet ikke kan medføre nogen forøgelse af skadevolderens samlede erstatningsforpligtelser.

e. Privat bistand

Del: har været diskuteret, om frivillig, privat hjælp til den tilskadekomne eller hans efterladte bør have indflydelse på erstatningen. Som eksempler kan nævnes private indsamlinger eller støtte i form af ophold hos familie under sygeleje. Retspraksis herom er sparsom.

5. Erstatningskravets overførlighed

a. Overdragelse og kreditorforfølgning

Hovedreglen er, at såvel kravet på at få en erstatning udbetalt som selve det udbetalte erstatningsbeløb kan overdrages og gøres til genstand for kreditorforfølgning efter samme regler, som gælder for andre formuegoder.

Ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 4, 2. pkt., gør en undtagelse herfra, men kun for så vidt angår krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade ved personskade og forsørgertab. Efter denne bestemmelse kan sådanne godtgørelseskrav ikke overdrages, så længe kravet og dets størrelse ikke er anerkendt eller fastslået af domstolene. Kreditorforfølgning mod sådanne krav vil efter almindelige formueretlige regler være udelukket indtil samme tidspunkt ud fra en analogislutning.

Jernbaneerstatningslovens § 4, stk. 5, bestemmer, at alle erstatningskrav i anledning af personskade og tab af forsørger - såvel for økonomisk skade som for ikke-økonomisk skade - er uoverdragelige og undtaget fra kreditorforfølgning, dvs. lige indtil de er blevet udbetalt. Denne bestemmelse kan dog ikke antages at kunne anvendes analogt uden for lovens område.

Om båndlæggelsesbestemmelserne inden for den lovpligtige ulykkesforsikring henvises til kapitel III.

b. Arv

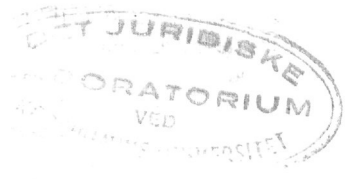
Hvad angår overførsel ved arv indeholder ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 4, 1. pkt., en særlig regel, hvorefter »krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade i henhold til foranstående bestemmelser falder i arv, når det er anerkendt eller gjort gældende ved sagsanlæg eller

under en straffesag ved kravets fremsættelse i retten eller i et til denne indleveret anklageskrift eller stævning«.

Har en tilskadekommen indenretligt fremsat krav om tilkendelse af godtgørelse for lidelse (svie og smerte), lyde og vansir samt erstatning for tabt arbejdsfortjeneste (dagpenge indtil tilstanden er stationær) samt varig invaliditet, vil hans arvinger, såfremt han afgår ved døden inden der er afsagt dom i sagen, i princippet kunne indtræde i samtlige krav. Har godtgørelseskravene ikke været rejst indenretligt eller er blevet anerkendt, falder de efter den nævnte bestemmelse ikke i arv. Dagpengeerstatningen (for tabt arbejdsfortjeneste) indtil dødstidspunktet må derimod falde i arv, selv om kravet ikke

er blevet anerkendt eller indenretligt rejst inden dødstidspunktet. Spørgsmålet vedrørende invaliditetserstatningen er mere tvivlsomt. Stillingen efter domspraksis synes at være, at kravet falder i arv, når det er gjort indenretligt gældende. Domstolene er dog indstillet på at foretage en rimelig justering af erstatningens størrelse under hensyn til, at tilskadekomne er afgået ved døden.

Skyldes dødsfaldet den samme ansvarspådragende begivenhed, som har medført invaliditeten, har de efterladte krav på erstatning for tab af forsørger efter de almindelige regler herom. I vurderingen af forsørgertabets størrelse indgår også den invaliditetserstatning, de efterladte måtte arve.

KAPITEL III

Sociale ydelser ved personskade og tab af forsørger (Gældende ret)

A. Lovpligtig ulykkesforsikring

1. Hvilke personer er omfattet?

Lov om forsikring mod følger af ulykkestilfælde (lovbekg. nr. 137 af 26. april 1968 med senere ændringer) pålægger enhver arbejdsgiver pligt til at tegne forsikring for de ansatte i et af socialministeren anerkendt, privat forsikrings-selskab. Staten yder et vist tilskud til nedsættelse af de præmier, der påhviler arbejdsgivere med mindre indtægter, men bortset herfra hviler ulykkesforsikringen på arbejdsgivernes præmier. Afgørelse om udbetaling af erstatning og om lovens anvendelse i øvrigt træffes af direktoratet for ulykkesforsikringen (efter 1. april 1973: sikringsstyrelsen). Direktoratets afgørelser kan indbringes for ulykkesforsikringsrådet, der er et af direktoratet uafhængigt ankenævn.

Enhver, der mod løn eller som ulønnet medhjælper er ansat til stadigt eller midlertidigt arbejde, er omfattet af loven. Forsikringen dækker følgerne af ulykkestilfælde, der er indtrådt i forbindelse med arbejdet, af andre skadelige påvirkninger af højst nogle få dages varighed, der skyldes arbejdet eller de forhold, hvorunder arbejdet foregår, eller af visse nærmere opregnede erhvervsydgomme.

Forsikringen omfatter endvidere ulykkestilfælde, der skyldes forsøg på at redde menneskeliv, forebygge ulykker eller afværge større materielle eller kulturelle tab, når forsøget sker i sammenhæng med arbejdet, uanset om det sker på eller uden for arbejdspladsen. Ulykker, der skyldes forsøg på at redde menneskeliv, og som ikke står i forbindelse med noget arbejde, erstattes af staten efter reglerne i loven.

Har den tilskadekomne selv med forsæt hidført ulykken, ydes ingen erstatning. Har han ved grov uagtsomhed, ved tilsidesættelse af reglementariske forskrifter, der er holdt tilbørlig i kraft, eller ved beruselse selv hidført ulykken, skal erstatningen nedsættes eller bortfalde.

2. Ydelserne

Ydelserne efter ulykkesforsikringsloven er:

- a. Dagpenge (indtil 1. april 1973),
- b. Invaliditetserstatning,
- c. Erstatning til efterladte,
- d. Begravelseshjælp,
- e. Udgifter til sygebehandling, revalidering, proteser m. v.

Grundlaget for beregning af dagpenge, invaliditetserstatning og erstatning til efterladte er den tilskadekomnes årsløn i året forud for ulykken. Har tilskadekomne i det sidste år været syg, arbejdsløs, arbejdet for familie eller været under uddannelse, ansættes årslønnen efter et skøn.

Årslønnen er imidlertid maksimeret således, at den højeste årsløn, der kan tages i betragtning ved udregning af erstatningerne, er 16.500 kr. Dets beløb reguleres årligt efter løntallet (den gennemsnitlige faktiske timefortjeneste for industriarbejdere). Pr. 1. april 1972 er den maksimale årsløn 37.450 kr. For adskillige, navnlig faglærte arbejdere og funktionærer, vil den faktiske årsløn overstige denne begrænsning væsentligt.

a. Dagpenge

De særlige bestemmelser om dagpenge i ulykkesforsikringsloven afløses fra den 1. april 1973 af den almindelige dagpengeordning (lov nr. 262 af 7. juni 1972), se herom afsnit K.

b. Invaliditetserstatning

Medfører ulykken vedvarende forringelse af erhvervsevnen på over 5 pct., har tilskadekomne krav på erstatning for invaliditet. Erstatningens størrelse afhænger af invaliditetsgraden og årslønnen. Den beregnes principielt altid som en løbende rente, men omsættes i visse tilfælde til et kapitalbeløb.

Udgangspunktet for fastsættelsen af invaliditetsgraden er en medicinsk vurdering af føl-

gerne, men invaliditetsgraden reguleres opad eller nedad under hensyn til særlige færdigheder, der kræves af den tilskadekomne inden for hans erhverv.

Ved 100 pct. invaliditet udgør invaliditetsrenten $\frac{2}{3}$ af tilskadekomnes årsløn, dog højst $\frac{2}{3}$ af den maksimerede årsløn. Den højeste årlige erstatning ved 100 pct. invaliditet er således pr. 1. april 1972:

37.450 kr. $\times \frac{2}{3} = 24.970$ kr. (oprundet).

Ved mindre invaliditetsgrader er renten tilsvarende mindre.

Løbende renter reguleres årligt efter løntallet. Fra tilskadekomnes 67. år nedsættes renten med 25 pct. Ved væsentlige forandringer i tilskadekomnes forhold kan renten forhøjes, nedsættes eller helt inddrages. Ændring kan dog normalt ikke ske, når der er forløbet 5 år efter rentens første fastsættelse.

Ved invaliditeter under 50 pct. skal renten normalt omsættes til et kapitalbeløb. Ved større invaliditeter kan renten omsættes, men kun hvis det skønnes formålstjenligt, og kun med tilskadekomnes samtykke. Omregningen sker ved invaliditeter under 20 pct. med en fast faktor, nemlig ved invaliditeter på 15 pct. og derunder: $7\frac{1}{2}$, ved 18 pct.: $8\frac{1}{4}$ og ved 20 pct.: $8\frac{1}{2}$. Ved invaliditeter over 20 pct. sker omregningen ved en kombination, idet den del af renten, der svarer til 20 pct. invaliditet, kapitaliseres med $8\frac{1}{2}$, mens den øvrige del af renten kapitaliseres efter en livrenteberegning.

Ved invaliditeter på 15 pct. og derunder udbetales kapitalbeløbet normalt til fri rådighed. Ved større invaliditeter træffer direktoratet bestemmelse om eventuel båndlæggelse af beløbet.

c. Erstatning til efterladte

Afgår tilskadekomne ved døden som følge af ulykkestilfældet tilkommer der enken (enkemanden), børnene og evt. andre renteerstatning.

Til enken ydes, hvis ægteskabet er indgået før ulykkestilfældet, 30 pct. af afdødes årsløn, i de to første år dog 50 pct. af årslønnen. Gifter enken sig igen, bortfalder renten, men der ydes en afløsningssum svarende til 3 års rente. Ophører det nye ægteskab ved død eller skilsmisse, kan enken atter få renten tillagt. Når enken er fyldt 67 år, nedsættes renten med 25 pct.

For enkemanden gælder samme regler som for enken, hvis den afdøde hustru regelmæssigt

og i væsentligt omfang deltog i familiens erhvervsarbejde.

Til hvert barn ydes årligt, hvis der tillige efterlades en erstatningsberettiget ægtefælle, indtil 10 pct. af årslønnen, dog sammenlagt højst 20 pct. ialt til børnene. Efterlades ingen erstatningsberettiget ægtefælle, er erstatningen til hvert barn indtil 20 pct., dog sammenlagt højst 50 pct. Den samlede rente til de efterladte kan således - bortset fra det særlige tillæg til enken (enkemanden) i de to første år - ikke overstige 50 pct. Renter til børn ophører, når disse fylder 18 år.

Erstatningen ydes altid som en løbende rente, der reguleres efter løntallet. Ved beregningen gælder det tidligere nævnte maksimum for årslønnen. Højeste erstatning til en enke (enkemand) er derfor pr. 1. april 1972: 30 pct. af 37.450 kr. = 11.235 kr., i de to første år dog 50 pct. af 37.450 kr. = 18.725 kr.

Er der ingen erstatningsberettigede, kan renten tillægges en fraskilt hustru, sted- eller plejebørn, forældre, søskende eller andre nærstående, som afdøde forsørgede.

d. Begravelseshjælp

Begravelseshjælpen, der reguleres efter det almindelige pristal, er pr. 1. april 1972: 1.230 kr.

e. Sygebehandling, revalidering m.v.

Udgifter til proteser, briller og lignende hjælpemidler kan på visse betingelser afholdes af ulykkesforsikringen. Det samme gælder udgifter til sygebehandling og optræning (revalidering), som ikke betales af sygekasse eller sygeforsikring. Desuden erstattes proteser og briller, som tilskadekomne anvendte allerede før ulykken, og som blev beskadiget ved ulykkestilfældet. Tilskadekomne har pligt til at underkaste sig revalidering og lægebehandling. Nægter han dette, kan erstatningen nedsættes eller bortfalde.

3. Forhold til privatretlig erstatning. Regres

Er trediemand ansvarlig for skaden, kan den tilskadekomne eller de efterladte kræve erstatning efter de almindelige privatretlige erstatningsregler. Sådan erstatning kan kræves for tabsposter, der ikke dækkes af ulykkesforsikringen, som f.eks. svie og smerte eller ødelagt tøj. I det omfang ulykkesforsikringen på grund af de forskellige maksimeringsregler ($\frac{2}{3}$'s reg-

len, årslønnens maksimering) giver mindre erstatning end efter privatrettens regler, kan erstatning desuden kræves for forskellen. Men skadelidte kan også vælge fuldt ud at kræve erstatning af trediemand i stedet for af ulykkesforsikringen. Dette kan skadelidte navnlig være interesseret i, hvis han ønsker at få en kapitalerstatning i stedet for en renteerstatning.

Rejser skadelidte krav mod den ansvarlige trediemand, er der ingen mulighed for at lempe erstatningspligten under hensyn til den foreliggende forsikring. En sådan lempelsesadgang består derimod, hvor et tab er dækket af en privat skadesforsikring, efter forsikringsaftalens § 25, stk. 2, 3. pkt., jfr. kap. II, afsnit 4, litra b.

Er der en ansvarlig trediemand, har forsikringsselskabet, i det omfang det har betalt erstatning (eller er pligtig at betale erstatning), fuld regres mod den ansvarlige.

Det anførte om skadelidtes krav på erstatning efter privatrettens regler og om selskabets regresret gælder også, såfremt den ansvarlige er tilskadekomne egen arbejdsgiver og altså den, der har tegnet og betalt forsikringen. Det gælder, hvad enten arbejdsgivers ansvar begrundes i hans egen culpa eller — efter reglen om principalansvar - begrundes i hans folks culpa. Den tidligere retspraksis, hvorefter der ikke pålagdes arbejdsgiveren privatretligt ansvar, når ulykken var forvoldt af en arbejdsfælle til ansatte (»common employment«), synes forladt.

Bestemmelsen om forsikringsselskabets regresret (ulykkesforsikringslovens § 4) har ofte været stærkt kritiseret.

B. Den militære ulykkesforsikring

Til militære værnepligtige m.fl., der bliver uarbejdsdygtige eller omkommer under tjenesten, ydes erstatning efter en særlig lov (lovbekg. nr. 138 af 26. april 1968 med senere ændringer). Loven administreres af direktoratet for ulykkesforsikringen, og udgifterne afholdes af staten. Loven svarer i det væsentligste til den almindelige ulykkesforsikringslov, men bestemmelserne er på flere områder gunstigere for den tilskadekomne (de efterladte).

Årslønnen beregnes efter et skøn på grundlag af såvel den pågældendes løn inden indkaldelsen som hans forventede løn efter hjemsendelsen, hvis ulykkestilfældet ikke var indtrådt. Års'ørmens maksimum er højere end efter ulykkesforsikringsloven.

Som ved ulykkesforsikringsloven er der fuld regres mod en ansvarlig trediemand i det omfang, der udredes erstatning efter loven.

C. Erstatning for vaccinationsskader

Staten yder erstatning for skader, som med rimelig sandsynlighed må antages at være forårsaget af vaccination her i landet mod visse sygdomme. Bestemmelser herom findes i lov om erstatning for vaccinationsskader (lov nr. 234 af 7. juni 1972). Baggrunden for loven er nogle tilfælde af polio, der blev konstateret efter en landsomfattende poliovaccination i 1966. Som omtalt i kap. II, betalte staten forligsmæssigt erstatning for invaliditet i disse tilfælde. Loven administreres af direktoratet for ulykkesforsikringen.

Statskassens erstatningsansvar omfatter såvel hændelige skader som skader, der er en følge af fejl eller forsømmelser. Efter loven gives der erstatning for invaliditet, for tab af forsørger og for begravelsesudgifter. Derimod giver loven ikke ret til dagpenge. Erstatning for invaliditet ydes fra det tidspunkt, hvor tilstanden må anses for stationær, for børn dog tidligst fra det fyldte 15. år. Det er i loven udtrykkeligt fastsat, at erstatning for tab af forsørger også ydes i tilfælde, hvor den afdøde ægtefælle har opfyldt sin forsørgerpligt ved arbejde i hjemmet.

Ydelserne efter loven er af samme størrelse som ydelserne efter loven om erstatning til tilskadekomne værnepligtige og loven henviser også med hensyn til en række andre forhold til denne lov. Dette gælder således også med hensyn til spørgsmålet om regres mod en ansvarlig trediemand. Statskassen har således fuld regres mod en eventuel skadevolder, hvilket kan tænkes at forekomme, hvor vaccinationsskaden skyldes fejl eller forsømmelser, der pådrager ansvar efter de almindelige erstatningsregler.

D. Invalidepension

1. Hvilke personer er omfattet?

Personer, hvis erhvervsevne er nedsat med mindst halvdelen på grund af fysisk eller psykisk invaliditet har ret til invalidepension efter reglerne i lov om invalidepension m.v. (lovbkg. nr. 156 af 15. april 1970 med senere ændringer). Om erhvervsevnen er nedsat bedømmes i princippet individuelt, og såvel lægelige som sociale faktorer indgår i bedømmelsen. Det er uden betydning, om nedsættelsen af erhvervsevnen

skyldes sygdom eller følger af ulykkestilfælde. Personer, der er invalide som følge af ulykkestilfælde, udgør kun en mindre del af invalidepensionisterne.

Invalidepension kan ikke tilkendes, når muligheder for revalidering foreligger, og en invalidepensionist har i øvrigt altid pligt til at underkaste sig revalidering og lægebehandling.

Invalidepension kan oppebæres af personer mellem 15 og 67 år, højeste invalidepension (gruppe 1) dog først fra det 18. år.

Invalidepension udbetales af kommunerne, der også i øvrigt administrerer ordningen, men selve afgørelsen af, om der skal tilkendes en person invalidepension, træffes af et centralt råd, invalideforsikringsretten. Invalideforsikringsrettens afgørelser kan indbringes for et særligt ankenævn.

2. Ydelserne

a. Selve invalidepensionen

Invalidepensionens størrelse er afhængig af, hvor meget erhvervsevnen er nedsat. Der anvendes dog ikke - som i den lovpligtige ulykkesforsikring - en glidende skala. Differentieringen sker ved, at pensionisterne opdeles i tre grupper, samtidig med at pensionen opdeles i forskellige beløb.

Pr. 1. april 1972 er den årlige invalidepension for hver af de tre grupper:

1) Personer, der må anses for erhvervsudygtige i ethvert erhverv, eller som kun har ubetydelig erhvervsevne i behold (»100 pct. invaliditet«):

Grundbeløb	9.660 kr.
Invaliditetsbeløb	4.824 kr.
Erhvervsudygtighedsbeløb	6.240 kr.
lait	20.724 kr.

2) Personer, hvis erhvervsevne er nedsat i mindre grad, men dog med omkring to trediedele (»66 $\frac{2}{3}$ pct. invaliditet«):

Grundbeløb	9.660 kr.
Invaliditetsbeløb	4.824 kr.
lait	14.484 kr.

3) Personer, hvis erhvervsevne er nedsat med mindre end to trediedele, men dog med mindst halvdelen (»50 pct. invaliditet«):

Halvt grundbeløb	4.824 kr.
Halvt invaliditetsbeløb	2.412 kr.
lait	7.236 kr.

De anførte beløb ydes til enlige og til gifte, hvis ægtefælle ikke oppebærer invalidepension. Til ægtepar, hvor begge ægtefæller opfylder betingelserne for at få invalidepension, ydes 1 $\frac{1}{2}$ gang de anførte beløb.

Såvel invalidepensionen som de nedenfor omtalte tillæg og invaliditetsydelse er pristalsreguleret.

Grundbeløbet (herunder det »halve grundbeløb«) indtægtsreguleres, således at pensionen nedsættes, når indtægten stiger over en vis grænse. Invaliditetsbeløbet (herunder det »halve invaliditetsbeløb«) og erhvervsudygtighedsbeløbet er derimod ikke indtægtsreguleret. Erhvervsudygtighedsbeløbet vil dog kunne blive berørt af en eventuel nedsættelse af pensionen ved udbetaling af en ulykkesforsikringsrente, jfr. afsnit 3.

b. Tillæg til invalidepensionen

Til invalidepensionen ydes visse tillæg, der yderligere tjener til at tilpasse størrelsen af den samlede pension til den enkeltes behov.

Pr. 1. april 1972 er disse tillæg:

Bistandstillæg	4.824 kr.
--------------------------	-----------

Ydes når invaliditeten medfører, at den pågældende stadig må have personlig bistand af andre.

Plejetillæg	9.660 kr.
-----------------------	-----------

Ydes i stedet for bistandstillægget, når invaliditeten fordrer vedvarende pleje eller tilsyn, der nødvendiggør andres stadige nærværelse.

Ægtepar kan oppebære dobbelt pleje- eller bistandstillæg, hvis begge hver for sig opfylder betingelserne herfor.

Pensionstillæg	2.088 kr.
--------------------------	-----------

Ydes til pensionister af gruppe 1) og 2) med særlig lave indtægter. For disse pensionister betaler invalidepensionen desuden sygekassekontingentet. Tillægget indtægtsreguleres efter særlige regler. Til ægtepar, der begge opfylder betingelserne for at få invalidepension, er tillægget cirka det dobbelte.

Ægteskabstillæg 1.092 kr.

Ydes til pensionister af gruppe 1) og 2), hvis samlevende ægtefælle ikke oppebærer invalidepension eller folkepension. Tillægget indtægtsreguleres.

Personlige tillæg:

Ud over de nævnte tillæg kan kommunen inden for et vist rådighedsbeløb efter et skøn yde personlige tillæg til pensionister, hvis forhold er ganske særlig vanskelige.

c. Eksempel

Den samlede pensionsydelse til en gift person med 2 børn, der er 100 pct. invalid, og som ikke har indtægter ud over pensionen, kan f.eks. fremkomme således:

Grundbeløb	9.660 kr.
Invaliditetsbeløb	4.824 kr.
Erhvervsudygtighedsbeløb	6.240 kr.
	20.724 kr.

Pensionstillæg	2.088 kr.
Sygekassekontingent	468 kr.
Ægteskabstillæg	1.092 kr.
2 særlige børnetilskud efter lov om børnetilskud	4.800 kr.
	29.172 kr.

Hvis den pågældende yderligere f.eks. opfylder betingelserne for at få bistanstillæg tillægges:

Bistanstillæg	4.824 kr.
	33.996 kr.

d. Ydelser til ikke-pensionister

Har den pågældende trods sin invaliditet en sådan erhvervsindtægt, at erhvervsvenen ikke kan betegnes som nedsat i de angivne forhold, kan han ikke få invalidepension. Ville han efter en ren lægelig bedømmelse af invaliditeten høre under gruppe 1) eller gruppe 2), har han imidlertid i stedet ret til en »invaliditetsydelse«, der i størrelse svarer til halvt grundbeløb.

Den årlige invaliditetsydelse er således pr. 1. april 1972: 4.824 kr.

Til invaliditetsydelsen kan der gives bistanstands- og plejetillæg af samme størrelse som tillæggene til invalidepensionen.

3. Forhold til lovpligtig ulykkesforsikring og til privatretlig erstatning. Regres

Såfremt en pensionist foruden invalidepension i anledning af invaliditeten tillige har fået tillagt erstatning for en invaliditetsgrad over 20 pct. i henhold til ulykkesforsikringsloven (eller anden dertil svarende lov, dansk eller fremmed), fradrages i invalidepensionens grundbeløb og eventuelt erhvervsudygtighedsbeløb 20 pct. af det beløb, hvormed ulykkesforsikringsrenten (eller – hvis der foreligger en kapitalerstatning – den livrente, der kunne være købt) overstiger et vist minimumsbeløb. Invaliditetsbeløb og bistanstands- eller plejetillæg nedsættes ikke.

Efter administrativ praksis medfører udbetaling af privatretlig erstatning derimod ikke nedsættelse af invalidepensionen, og det offentlige har ikke regres mod skadevolder. Noget andet er, at bestemmelserne om indtægtsregulering af grundbeløb, pensionstillæg og ægteskabstillæg kan medføre, at eventuelle renteindtægter fra en privatretlig erstatning bevirker en nedsættelse af invalidepensionen.

Ved udmåling af privatretlig erstatning er der, eller synes der i nogle tilfælde at være, taget hensyn til, at skadelidte i anledning af skaden har fået invalidepension, således at der er sket en vis, skønsmæssig nedsættelse af den privatretlige erstatning. Det må i det hele taget antages, at domstolenes erstatningsniveau er fastlagt under hensyn til, at der udbetales invalidepension til personer, der er mere end 50 pct. invalide.

E. Enkepension og hjælp til enker

1. Hvilke personer er omfattet?

Efter lov om pension og hjælp til enker m.fl. (lovbebg. nr. 157 af 15. april 1970 med senere ændringer) kan enkepension oppebæres af:

1) enker, der er fyldt 55 år, og som er blevet enke efter det fyldte 45. år. Det er i dette tilfælde yderligere en betingelse, at ægteskabet har bestået i mindst 5 år. Denne betingelse stilles dog ikke, hvis enken tidligere har oppebåret pension efter de under 2) nævnte regler.

2) enker, der er blevet enke efter det fyldte 45. år, og som ved ægtefællens død havde mindst 2 børn under 18 år, som hun havde forsørgelsespligt over for og også faktisk bidrog til for-

sørgelse af. Enkepensionen vedvarer i dette tilfælde, så længe der er mindst ét barn under 18 år.

3) enker, der ved det fyldte 55. år modtog hjælp i trangstilfælde efter de nedenfor anførte bestemmelser, og som har eller har haft forsørgelsespligt over for et eller flere børn under 18 år.

Når svigtende helbred eller andre særlige omstændigheder taler for det, kan der undtagelsesvis tillægges enker og andre enlige kvinder pension allerede fra det fyldte 50. år.

Retten til pension bortfalder ved indgåelse af nyt ægteskab, men genindtræder, hvis det nye ægteskab ophører.

2. Ydelserne

Grundbeløbet er pr. 1. april 1972: 9.660 kr. Grundbeløbet reguleres efter enkens indtægt.

Til grundbeløbet kan ydes pensionstillæg og personlige tillæg af samme størrelse og efter samme betingelser som ved invalidepension. Grundbeløb og tillæg pristalsreguleres.

Enkepension kan ikke oppebæres samtidig med folkepension eller invalidepension. Når en enkepensionist er fyldt 62 år, vil hun derfor i stedet få folkepension. Opnår hun invalidepension, bortfalder enkepensionen.

Når betingelser for enkepension ikke foreligger, kan der i visse tilfælde ydes enker hjælp ved økonomisk trang. Til alle enker kan der ydes hjælp i trangstilfælde i en overgangsperiode, der i almindelighed er 13 uger efter ægtefællens død. Til kvinder, der bliver enke efter det fyldte 45. år, kan overgangshjælpen ydes i $1/2$ år. Udover overgangsperioden kan der ydes løbende hjælp i trangstilfælde til kvinder, der bliver enke efter det fyldte 45. år, og til enker, der har forsørgelsespligt over for børn under 18 år. Hjælpens størrelse kan ikke overstige enkepensionen med evt. pensionstillæg. Endvidere kan der uanset enkens alder ydes hjælp til gennemførelse af en efter forholdene rimelig uddannelse.

3. Forhold til lovpligtig ulykkesforsikring og til privatretlig erstatning. Regres

Bestemmelserne herom er de samme som ved invalidepension. Der er således ingen regres mod en eventuel skadevolder. Da enkepensionen reguleres under hensyn til modtagerens

indtægt, kan renteindtægter fra en privatretlig erstatning medføre en nedsættelse af pensionen.

Spørgsmålet, om der ved udmåling af privatretlig erstatning for tab af forsørger skal tages hensyn til enkepension, har været fremme i en dom, der udtrykkeligt nægter at tage hensyn til pensionen ved udmålingen af den privatretlige erstatning (U 1968.349 V). Denne dom kan vanskeligt forenes med andre domme, der har taget hensyn til invalidepension eller folkepension ved udmåling af privatretlig erstatning.

F. Folkepension

1. Hvilke personer er omfattet?

Efter lov om folkepension (lovbekg. nr. 155 af 15. april 1970 med senere ændringer) kan folkepension oppebæres af personer over 67 år, for enlige kvinder dog 62 år. Ægtepar, hvor manden får enten folke- eller invalidepension, kan få indtægtsbestemt folkepension som ægtepar, når hustruen er fyldt 62 år. Når svigtende helbred eller andre særlige omstændigheder taler for det, kan der undtagelsesvis tillægges en person indtægtsbestemt folkepension allerede fra det 60. år.

2. Ydelserne

a. Folkepensionens grundbeløb

Pr. 1. april 1972 er folkepensionens grundbeløb årligt for:

enlige og gifte, hvis ægtefælle ikke oppebærer folkepension: 9.660 kr.

ægtepar, hvor begge ægtefæller opfylder betingelserne for at få folkepension: 14.556 kr.

Til folkepensionister, der er fyldt 67 år, udbetales grundbeløbet uden hensyn til modtagerens økonomiske forhold. I andre tilfælde reguleres folkepensionen efter modtagerens indtægt.

b. Tillæg til folkepensionens grundbeløb

Til grundbeløbet ydes - på samme måde som til invalidepensionen - visse tillæg.

Ventetillæg.

Udsætter en pensionsberettiget sin begæring om folkepension, ydes der et tillæg, hvis størrelse er afhængig af, hvor længe han har udsat begæringen.

Pensionstillæg.

Ægteskabstillæg.

Personlige tillæg.

Betingelserne for at opnå disse tillæg er de samme, som anført for de tilsvarende tillæg til invalidepensionen, ligesom tillæggene er af samme størrelse.

Såvel grundbeløb som tillæg er pristalsreguleret.

Folkepension og invalidepension (eller invaliditetsydelse) kan ikke oppebæres samtidig. Invalidepensionister, der er fyldt 67 år, overgår til folkepension, men bevarer dog eventuelle bistands- eller plejetillæg. For ægtepar, hvor den ene ægtefælle oppebærer folkepension, den anden invalidepension, gælder særlige regler om pensionens beregning.

3. Forhold til privatretlig erstatning

Regreskrav for den alle tilkommende folkepension fra det 67. år kan næppe tænkes rejst. Derimod kunne man nok teoretisk tænke sig et regreskrav, hvor skaden har medført udbetaling af førtidig folkepension. I praksis rejses sådanne regreskrav imidlertid ikke, på samme måde som der ikke rejses krav om regres for invalidepension og enkepension.

For folkepensionister under 67 år, hvis pension er indtægtsreguleret, kan renteindtægter fra en privatretlig erstatning medføre nedsættelse af pensionen, ligesom tilfældet er ved den indtægtsregulerede del af invalidepensionen og ved enkepension.

G. Børnetilskud

Efter lov om børnetilskud og andre familieydelse (lovbebg. nr. 388 af 8. juli 1969 med senere ændringer) ydes der visse kontante børnetilskud. Tilskuddene afløser dels de børnetilskud, der tidligere blev givet efter skattelovgivningen og som hovedregel modregnet i personlig skat, dels de tidligere børnetillæg til invalidepension, enkepension og folkepension.

Pr. 1. april 1972 er børnetilskuddene årligt for hvert barn:

Almindeligt børnetilskud: 1.192 kr.
Forhøjet børnetilskud.

Ydes i stedet for almindeligt børnetilskud til børn af enlige forsørgere eller til forældreløse børn, samt til børn, hvis forældre begge er invalide- eller folkepensionister: 1.764 kr.

Særligt børnetilskud.

Ydes som tillæg til almindeligt eller forhøjet børnetilskud,

hvis børnene er forældreløse: 3.984 kr.
hvis kun en af forældrene lever, eller hvis én

eller begge forældre modtager folkepension eller invalidepension af gruppe 1) eller 2): 2.400 kr.

hvis én eller begge forældre modtager invalidepension af gruppe 3): 1.200 kr.

Enlige forsørgere får endvidere uanset antallet af børn ét ekstra børnetilskud, der pr. 1. april 1972 årligt udgør: 1.300 kr.

Alle børnetilskud pristalsreguleres og udbetales til barnets moder. De udbetales uden hensyn til modtagerens indtægt.

Privatretlig erstatning for tab af forsørger eller erstatning til efterladte børn efter ulykkesforsikringsloven medfører nedsættelse af »særligt børnetilskud«, der udbetales fordi en af forældrene er død, hvis afdøde var eller kunne være bidragspligtig til barnet efter lov om børns retsstilling. Nedsættelse sker med erstatningens fulde beløb. Er erstatningen ydet som en kapitalerstatning, tænkes kapitalen fordelt med lige store beløb på årene indtil barnet fylder 18 år, og disse beløb fradrages i det særlige børnetilskud. Der kan dog ses bort fra en mindre del af kapitalen til anvendelse efter barnets 18. år. Nedsættelse sker ikke, hvor barnet ved dødsfaldet levede i den afdøde forsørgers hjem og blev forsørget der, men kun, hvor der var eller kunne være pålagt afdøde bidragspligt.

H. Omsorg for invalide- og folkepensionister

Ved lov om omsorg for invalide- og folkepensionister (lovbebg. nr. 611 af 22. december 1969 med senere ændringer) er der givet bestemmelser om visse foranstaltninger til støtte for sådanne pensionister. Loven giver dels bestemmelser om alderdomshjem og plejehjem, dels bestemmelser om forskellige former for hjælp til pensionister, der ikke er optaget i sådanne hjem.

I. Arbejdsmarkedets Tillægspension

Ved lov om Arbejdsmarkedets Tillægspension (lovbebg. nr. 251 af 6. juni 1967) er der som et supplement til folkepensionen oprettet en særlig pensionsordning på forsikringsmæssig basis.

Pensionen administreres af en selvstændig institution »Arbejdsmarkedets Tillægspension« under ledelse af repræsentanter for arbejdsgivere og arbejdsgivere. Midlerne tilvejebringes alene gennem bidrag fra de af ordningen omfattede arbejdstagere og arbejdsgivere.

Selvstændige erhvervsdrivende er ikke omfattet af ordningen, men personer, der som lønmodtagere har været medlemmer i 3 år, kan efter overgang til selvstændig virksomhed bevare deres medlemskab.

Bidraget er, uanset lønnens størrelse, pr. 1. oktober 1972 for heltidsansatte (mindst 30 timer ugentlig eller 130 timer månedlig): 9,00 kr. om ugen eller 36,0;) kr. om måneden. For halvdagsbeskæftigede (15-29 timer ugentlig eller 65-129 timer månedlig) er bidraget det halve. Personer, der er beskæftiget mindre end 15 timer ugentlig (eller 65 timer månedlig) hos samme arbejdsgiver er som hovedregel ikke omfattet af ordningen. Af bidraget betaler arbejdsgiveren $\frac{2}{3}$ den ansatte $\frac{1}{3}$, der tilbageholdes i lønnen og indsendes sammen med arbejdsgiverens bidrag.

Pensionen ydes fra det fyldte 67. år, dens størrelse er afhængig af medlemmets anciennitet. Højeste pension, der ydes ved 40 års anciennitet, er pr. 1. oktober 1972 4.008 kr. om året, hvortil kommer en vis bonus. Dette tal er dog kun af teoretisk interesse, da intet medlem endnu har erhvervet 40 års anciennitet. Et medlem, der er optaget i ordningen ved dennes begyndelse den 1. april 1964 og som pensioneres den 1. april 1972, vil opnå en årlig pension på 1.116 kr. (inclusive bonus). Opsættes begæringen om tillægspension efter det 67. år, opnås et tillæg.

Til enker efter medlemmer ydes enkepension på betingelse af, at ægteskabet har været i mindst 10 år, og at medlemmet havde mindst 10 års anciennitet. Enkepension ydes fra enkens 62. år. Oppebar afdøde tillægspension, er enkepensionen halvdelen af afdødes pension. Oppebar afdøde endnu ikke pension, er enkepensionen halvdelen af den pension, afdøde på grundlag af de inden dødsfaldet indbetalte bidrag kunne have fået ved sit 67. år.

Loven indeholder intet om regresspørgsmålet, og det ses heller ikke at være rejst i praksis. Om domstolene i påkommende tilfælde vil indrømme regres eller ved erstatningsudmålingen tage hensyn til tillægspensionen, må anses for tvivlsomt.

J. Sygesikring

1. Hvilke personer er omfattet?

Den offentlige sygeforsikring varetages indtil den 1. april 1973 af sygekasserne sammen med de statskontrollerede fortsættelsesygekasser. Bestemmelser herom findes i lov om den

offentlige sygeforsikring (lovbekg. nr. 403 af 23. oktober 1967 med senere ændringer).

Ved lov nr. 311 af 9. juni 1971 om offentlig sygesikring, der træder i kraft den 1. april 1973, ophæves loven om den offentlige sygeforsikring, således at sygekassernes virksomhed ophører. Den almindelige sygesikring overtages derefter af det offentlige, i første række kommuner og amtskommuner. Den offentlige sygesikring vil (med enkelte undtagelser) omfatte alle, der har bopæl her i landet. Ligesom sygekassernes nydende medlemmer hidtil har været delt i A og B-medlemmer, vil de af loven omfattede personer efter deres indtægtsforhold blive delt i to grupper. Indtægtsgrænsen er for forsørgere en årsindtægt på 68.700 kr. i hovedstadsområdet og 60.100 kr. i det øvrige land, med tillæg af 8.900 kr. for hvert barn under 16 år. For enlige er grænsen 75 pct. af grænsen for forsørgere. Grænsen reguleres efter indkomstudviklingen.

2. Ydelserne

Ydelserne fra den offentlige sygesikring omfatter bl. a. lægehjælp, tilskud til betalingen af visse vigtige lægemidler, tilskud til tandbehandling, til briller, visse bandager og andre hjælpemidler samt til fysiurgisk behandling, og svarer stort set til de hidtidige ydelser fra sygekasserne. For personer, hvis indtægt ikke overstiger den foran nævnte grænse, er lægehjælp vederlagsfri hos alment praktiserende læger og - efter henvisning fra en praktiserende læge - hos speciallæger. Personer, hvis indtægt overstiger den nævnte grænse, har ret til tilskud fra den offentlige sygesikring til delvis dækning af udgifterne til lægehjælp.

Dør en person, der er omfattet af loven, yder den offentlige sygesikring en pristalsreguleret begravelseshjælp. Ved lovens ikrafttræden vil den være 1.050 kr. For børn under 16 år er begravelseshjælpen mindre.

3. Regres

Sygekasserne har fuld regresret over for en eventuel skadevolder i det omfang, sygekassens ydelser har dækket skadelidtes tab. Bestemmelser om regres findes dels i sygeforsikringslovens § 48, stk. 2, dels i sygekassernes vedtægter. Regresretten har navnlig haft stor praktisk betydning hvad angår dagpenge, se herom afsnit K. For så vidt angår begravelseshjælpen antager en nyere højesteretsdom (U. 1964. 93 H), at ydelsen fra sygekassen ikke medfører nedsættelse af kravet mod skadevolderen på

dækning af begravelsesomkostninger. Sygekassen har som følge heraf ikke regres for begravelseshjælpen. Dommen lagde vægt på, dels at det offentlige ikke refunderer sygekassen nogen del af begravelseshjælpen, dels at »udgifterne i forbindelse med en begravelse vanskeligt lader sig afgrænse«. Dommen har altså nærmest behandlet begravelseshjælpen som en lille summarforsikring.

Den nye lov om offentlig sygesikring indeholder derimod ikke nogen bestemmelse om regres. Efter det for udvalget oplyste har det ved lovens udarbejdelse været forudsat, at dette indebærer, at der ikke er regres for det offentlige for ydelser efter loven.

K. Dagpenge

1. Hvilke personer er omfattet?

Loven om den offentlige sygeforsikring indeholder foruden bestemmelser om helbredelsesudgifter m. v. også bestemmelser om dagpenge under sygdom. For lønarbejdere er der etableret en særlig dagpengeordning, der administreres af sygekasserne, men finansieres uafhængigt af sygekassernes økonomi ved bidrag fra lønmodtagere og arbejdsgivere og ved statstilskud. Nydende medlemmer af en sygekasse, der ikke er omfattet af lønarbejderdagpengeordningen, og som ikke ifølge lov eller kontrakt har ret til løn under sygdom, kan frivilligt sikre sig dagpenge fra sygekassen mod at betale et særligt kontingent.

Bestemmelserne om dagpenge i sygeforsikringsloven og i ulykkesforsikringsloven afløses fra den 1. april 1973 af lov nr. 262 af 7. juni 1972 om dagpenge ved sygdom eller fødsel. Retten til dagpenge efter den nye lov tilkommer ikke blot lønmodtagere, men hele den erhvervsaktive del af befolkningen. Administrationen af dagpengeordningen overgår til kommunerne. Lønmodtagere har ret til dagpenge fra 1. fraværsdag, således at dagpengene i de første 5 uger (arbejdsgiverperioden) betales af arbejdsgiveren, for tiden derefter af det offentlige. Andre har ret til dagpenge fra det offentlige efter 5 ugers sygdom, men kan frivilligt sikre sig dagpenge også i de første 5 uger. En arbejdsgiver, der yder løn under sygdom ud over de første 5 uger, har ret til at få udbetalt de dagpenge, den sikrede ellers ville have ret til, dog højst et beløb svarende til 90 pct. af den udbetalte løn. For visse grupper af arbejdsgivere kan det offentlige overtage pligten til at betale dagpenge i arbejdsgiverperioden mod at

arbejdsgiveren betaler et bidrag til dagpengefondens.

Hjemmearbejdende husmødre kan frivilligt sikre sig dagpenge fra 8. sygedag.

2. Ydelserne

Dagpenge udgør 90 pct. af den sikredes dagpengegivende indtægt. For dagpenge til lønmodtagere i arbejdsgiverperioden er den dagpengegivende indtægt den gennemsnitlige lønindtægt hos denne arbejdsgiver i de sidste 4 uger før sygdommens indtræden, eller - hvis den sikrede har været beskæftiget i kortere tid — i den tid, han har været beskæftiget. Dagpenge fra det offentlige beregnes på grundlag af den sikredes årsindtægt. I begge tilfælde kan dagpengene imidlertid ikke overstige 90 pct. af et maksimumsbeløb, der fastsættes som den gennemsnitlige ugeløn for arbejdere inden for håndværk og industri.

3. Regres

Som nævnt i afsnit J omfatter sygekassernes ret til regres mod en eventuel skadevolder også dagpenge. I den nye dagpengelov er det derimod udtrykkeligt fastsat, at udbetaling af dagpenge fra det offentlige ikke kan danne grundlag for regreskrav mod en skadevolder (§ 51). Denne bestemmelse er indsat under folketingsbehandlingen på forslag af socialministeren efter henstilling fra nærværende udvalg. I bemærkningerne til bestemmelsen henvises til, at regres i vid udstrækning blot består i, at erstatningsbeløbet overføres fra et forsikringsselskab til den myndighed, der udbetaler dagpenge. Bestemmelser om regres er derfor uden væsentlig præventiv virkning over for skadevolder og medfører for domstole og administration omkostninger, der ud fra et samfundsmæssigt helhedssyn må anses for unyttige. Endvidere henvises til, at det er et almindeligt reformønske, blandt andet inden for det nordiske samarbejde om erstatningsretten, at en regresadgang ikke oprettholdes (Folketingstidende 1971/72, tillæg B, sp. 2522 og 2528-2529).

L. Revalidering

1. Hvilke personer er omfattet?

Medens de hidtil omtalte love hovedsagelig har til formål at yde en vis forsørgelse under midlertidig eller vedvarende uarbejdsdygtighed, er formålet med revalideringsloven (lov nr. 170 af 29. april 1960 med senere ændringer) at gøre den uarbejdsdygtige selvforsørgende, så vidt

muligt ved placering på det almindelige arbejdsmarked.

Loven omfatter alle, der er erhvervshæmmede, uanset om dette skyldes fysiske, psykiske eller sociale årsager, og uanset om et handicap er medfødt eller skyldes senere sygdom eller ulykkestilfælde. Man har ved lovens udformning tilstræbt, at ingen person, der har behov for de i loven hjemlede foranstaltninger, hindres i at udnytte disse. I de fleste tilfælde er det dog en betingelse for hjælp efter revalideringsloven, at hjælpen ikke kan ydes gennem den offentlige sygeforsikring, efter ulykkesforsikringsloven eller som særfororsorg.

Gennemførelse af en revalideringsproces forudsætter et samvirke mellem en lang række myndigheder og institutioner, alt efter omstændighederne: sygehus, praktiserende læge, forskellige genoptræningsinstitutter, sygekasse, socialkontor, arbejdsløshedskasse, arbejdsanvisningskontor etc. Til at koordinere denne indsats er der oprettet lokale revalideringscentre. Selve genoptræningsarbejdet sker ikke på revalideringscentret, men på institutioner af forskellig art. Særlige regler sikrer, at revalideringscentre fra sygehuse, læger, sygekasser, arbejdsløshedskasser og lignende får underretning om tilfælde, hvor behov for revalidering er opstået.

2. Ydelserne

Der kan ydes hjælp til anskaffelse og vedligeholdelse af større bandager (tilskud til mindre bandager ydes af sygekasserne), proteser, sygevoгне, høreapparater og andre hjælpemidler. Under »andre hjælpemidler« falder også f. eks. hjælp til anskaffelse af telefon, af skrivemaskine til blinde, hjælp til ændret indretning af den invalideredes bolig og til anskaffelse af motor-køretøj. Hjælpen ydes uden hensyn til dens eventuelle betydning for erhvervsevnen.

Hvor hjælpen er af væsentlig betydning for den pågældendes erhvervsevne, kan der ydes hjælp til særlig sygebehandling, f. eks. på kuranstalt, og til medicin, til arbejdsprøvning, genoptræning og uddannelse, til anskaffelse af arbejdsmaskiner og værktøj og til etablering af selvstændig virksomhed.

Til godkendte institutioner, der foretager optræning af erhvervshæmmedes arbejdsevne under forskellig form, ydes der tilskud eller lån til oprettelse og tilskud til hel eller delvis dækning af driftsudgifterne.

Når erhvervsmæssig revalidering er iværksat, kan der ydes revalidenden og hans familie hjælp

til underhold. Hjælpens størrelse afhænger af et skøn over den pågældendes trang. Hovedsynspunktet for hjælpen er, at familiens hidtidige levevilkår skal søges opretholdt inden for rimelige grænser, og at den pågældende skal tilskyndes til at underkaste sig og gennemføre revalideringen. Hjælpen kan derfor udmåles noget rundeligere end anden offentlig hjælp i trangs-tilfælde. Underholdshjælp efter revalideringsloven kan først ydes, når erhvervsmæssig revalidering er iværksat. Underholdshjælp indtil dette tidspunkt må derfor ydes efter andre love.

De hidtil nævnte foranstaltninger tager sigte på at placere de erhvervshæmmede i det normale erhvervsliv. I visse tilfælde er dette dog ikke muligt. Der er derfor givet invaliderede fortrinsadgang til visse stillinger i statslige og kommunale virksomheder og institutioner, ligesom der kan ydes tilskud til oprettelse af »beskyttede virksomheder« for invaliderede og støtte til gennemførelse af hjemmearbejde.

3. Forhold til privatretlig erstatning. Regres

Ved loven er der udtrykkeligt tillagt invalideforsikringsfonden, der afholder udgifterne til særlige hjælpemidler og til særlig sygebehandling, regres mod en eventuel erstatningspligtig for disse udgifter. Regresspørgsmålet vedrørende de øvrige ydelser er ikke omtalt i loven.

M. Husmoderafløsning og hjemmehjælp

Bestemmelser om disse former for bistand findes i lov nr. 230 af 6. juni 1968 med senere ændringer. Husmoderafløsning er en midlertidig hjælp, der ydes efter rekvision af en læge (eller jordemoder) til hjem, der har behov herfor på grund af sygdom, fødsel eller rekonvalescens. Hjælpen ydes normalt i indtil 14 dage, men kan udstrækkes ud over dette tidsrum, når der skønnes behov herfor. Husmoderafløserens hverv består i at varetage en husmoders normale arbejdsopgaver i hjemmet. Hjemmehjælp er en mere varig hjælp, der ydes til invalide- og folkepensionister, som skønnes at have behov for en sådan bistand.

Loven indeholder ikke bestemmelser om regres. En højesteretsdom (U. 1965.852 H) har tillagt en kommune regres mod en privatretlig erstatningspligtig for udgifter til husmoderafløsning, dog med dissens. Flertallet lagde vægt på, at udgiften var af en sådan art, at skadelidte personlig ville have kunnet kræve den af skadevolderen, hvis skadelidte selv havde afholdt den. Mindretallet lagde vægt på, at der ikke i loven var hjemmel for regres.

KAPITEL IV

Udvalgets hovedsynspunkter

A. Spørgsmål fælles for personskade og tab af forsørger

1. Almindelige synspunkter om forholdet mellem privat erstatning og sociale ydelser

Ved personskade eller tab af forsørger vil tilskadekomne eller de efterladte (som det fremgår af kap. III) ofte få udbetalt betydelige beløb fra det offentlige sociale sikringsystem eller blive hjulpet på anden måde, f. eks. gennem revalideringsforanstaltninger. Det sociale sikringsystem er gennem årene blevet stadig mere udbygget, både hvad angår det område, der omfattes af systemet, og med hensyn til ydernes størrelse. Der er næppe grund til at tro, at denne udvikling ikke vil fortsætte. Spørgsmålet om forholdet mellem den privatretlige erstatning og de sociale ydelser må derfor blive et centralt spørgsmål ved udformningen af tidsvarende regler om erstatning for personskade og for tab af forsørger.

I takt med udbygningen af det sociale sikringsystem bliver den privatretlige erstatnings betydning for den skadelidte stadig mindre. På langt sigt kan man forestille sig en tilstand, hvor det anses som en opgave for samfundet at sikre enhver medborger en ensartet dækning i tilfælde af manglende indtjeningsevne, uanset hvad årsagen hertil måtte være - ulykke, sygdom, arbejdsløshed eller andet - og af en sådan størrelse, at han kan opretholde, hvad der efter den almindelige samfundsopfattelse må anses for en rimelig levestandard. Som et modstykke til en sådan ordning ville det ikke være urimeligt at kræve, at den, der anser sit individuelle tab for højere og derfor ønsker en større dækning, end en sådan ordning vil give, må sikre sig ved at tegne passende private forsikringer. Gennemføres en sådan ordning konsekvent, vil der ikke være noget væsentligt behov for privatretlig erstatning for personskade eller forsørgertab.

En sådan tilstand ligger dog formentlig et stykke ude i fremtiden. Efter udvalgets opfat-

telse bør man derfor ikke opsætte det aktuelle reformarbejde for at afvente en sådan tilstand. Som situationen er i dag, vil de offentlige sikringsordninger sjældent yde en dækning af tilstrækkelig størrelse, og betydelige grupper af skadelidte er ikke omfattet af de offentlige sikringsordninger. Der kan eksempelvis peges på personer med invaliditeter under 50 pct., (med mindre de falder ind under den lovpligtige ulykkesforsikring), enkemænd og enker, der ikke opfylder de aldersmæssige betingelser for at opnå enkepension, samt i vidt omfang udlændinge. Endvidere yder de sociale sikringsordninger ikke dækning for den ikke-økonomiske skade.

I den aktuelle situation bliver hovedopgaven derfor at skabe en rationel samordning mellem de sociale ydelser og den privatretlige erstatning. Løsningen af dette spørgsmål får afgørende betydning for udformningen af den private erstatningsret.

Som det fremgår af gennemgangen i kapitel III, viser forholdene i dag her et broget billede. I nogle tilfælde nedsættes skadelidtes erstatningskrav fuldt ud med de udbetalte sociale ydelser og der tilkommer samtidig de sociale sikringsordninger regres mod skadevolder. Dette gælder fuldt ud ulykkesforsikringen, erstatning til militære værnepligtige og til dels revalideringshjælp. I andre tilfælde, som f. eks. invalidepension, enkepension og folkepension, gælder det modsatte, men her er ydelserne til dels indtægsbestemte, således at renteindtægter af en udbetalt privaterstatning kan medføre en reduktion af ydelserne. Det nuværende system bærer således præg af en vis tilfældighed og manglende konsekvens, som vel til dels står i forbindelse med, at de sociale ordninger er blevet udformet til forskellige tider. Nogen rationel forklaring på forskellighederne er næppe mulig.

Ved vurderingen af, om der bør tillægges de sociale sikringsordninger regres mod skadevolderen, må man tage i betragtning, at de fleste af disse ordninger finansieres af det offentlige

gennem skattebetalingen. Også ordninger som den lovpligtige ulykkesforsikring og ATP, der i første omgang finansieres af arbejdsgivere og arbejdstagere, bæres vel i sidste ende af samfundet gennem indregning i priserne. Alle borgere kan derfor siges efter evne at have ydet til de forskellige sociale foranstaltninger, således at bidragene virker som en slags præmiebetaling til en fælles social forsikringsordning. Også skadevolderen vil normalt have bidraget hertil.

Udvalget vil herefter opstille følgende hovedsynspunkter på samordningen mellem den private erstatning og de sociale ydelser:

1) De sociale ydelser i vid forstand bør medføre nedsættelse af det private erstatningskrav.

2) De sociale sikringsordninger bør ikke have regres mod skadevolderen.

3) En udbetalt privaterstatning bør ikke medføre nedsættelse af de sociale ydelser.

De anførte synspunkter - der vil blive nærmere uddybet i det følgende (navnlig afsnit 3) - indebærer, at den privatretlige erstatning i mange tilfælde blot vil virke som et supplement til de sociale ydelser.

2. Erstatningsniveauet

Det er udvalgets opfattelse, at erstatningen såvel ved personskade som ved tab af forsørger i princippet bør udmåles således, at den sammen med eventuelle sociale ydelser og andre ydelser fra trediemand giver fuld dækning for det økonomiske tab. Det anses i almindelighed for en selvfølge, at der skal gives fuld erstatning ved tingsskade, og udvalget finder ingen grund til, at noget andet skulle gælde ved personskade og forsørgertab. Udvalget må således tage afstand fra tanken om at begrænse erstatningen til et »borgerligt jævnmål«. En sådan begrænsning ses da heller ikke at have støtte i lovgivning eller domspraksis.

På grund af de tidligere omtalte usikkerhedsmomenter, der er knyttet til vurderingen af et fremtidigt indtægtsstab, er et princip om fuld erstatning dog uden synderlig vejledning for den konkrete erstatningsudmåling i praksis.

a. Niveauet i de andre nordiske lande

Selv om forskelle i det sociale sikringsssystem og i indtægtsniveauer kan gøre en sammenligning vanskelig, kan det dog fastslås, at erstatningsniveauerne i de øvrige nordiske lande er væsentlig højere end i Danmark.

I Norge tilkendes erstatningerne ligesom i Danmark som en engangserstatning. Ved en

højesteretsdom i 1965 blev fuld erstatning til en 7-årig dreng for 100 pct. invaliditet sat til 350.000 n. kr. (Den udbetalte erstatning blev dog lavere på grund af egen skyld hos barnet). Hertil kom invalidepension. Ved en landsretsdom i 1970 blev det samlede økonomiske tab for en 35-årig gift lærerinde med 4 børn, der blev 100 pct. invalid, sat til 600.000 n. kr. Heraf ansås henholdsvis 260.000 n. kr. og knap 100.030 n. kr. for dækket ved den kapitaliserede værdi af en tjenstepension og invalidepensionen. (Også i dette tilfælde blev den udbetalte erstatning nedsat på grund af egen skyld). I erstatning for tab af forsørger tilkendte den norske højesteret i 1967 en 29-årig enke og hendes 3 år gamle barn under ét 140.000 n. kr. Afdøde havde drevet en nystartet transportforretning.

I Sverige gives erstatning for invaliditet og for tab af forsørger ikke som et engangsbetalt beløb, men som en løbende årlig ydelse (livrente). Ved de laveste invaliditetsgrader (indtil 10-15 pct.) gives erstatningen dog ofte som et engangsbetalt beløb, der skal dække såvel økonomisk som ideel skade. Erstatningen beregnes i princippet som forskellen mellem skadelidtes årlige indtægt, som den ville være, hvis skaden ikke var indtruffet, og den faktiske årlige indtægt efter at skaden er indtruffet. Erstatningen reduceres med eventuelle sociale ydelser og ydelser fra arbejdsgiver, derimod ikke med ydelser fra private syge- og ulykkesforsikringer. Der er i svensk retspraksis blevet udmålt livrenter, hvis kapitaliserede værdi ligger op mod 1 million sv. kr. Som eksempler kan nævnes: En 22-årig kvinde, indtægtsgrundlag 30-40.000 sv. kr., 100 pct. invalid, beregnet kapitalværdi ca. 900.000 sv. kr. En 40-årig bygningsingeniør, indtægt 50.000 sv. kr., 100 pct. invalid, beregnet kapitalværdi ca. 750.000 sv. kr. En 19-årig student, indtægtsgrundlag 21-24.000 sv. kr., 100 pct. invalid, beregnet kapitalværdi ca. 925.000 sv. kr. Ved bedømmelsen af disse erstatninger må det imidlertid tages i betragtning, at livrenteerstatninger i Sverige beskattes som indkomst, mens skadelidte i Danmark og Norge har fordelene ved at få hele erstatningen udbetalt på én gang med et beløb, der ikke indkomstbeskattes.

I Finland ydes erstatningerne ligeledes som en livrente. Erstatningsniveauet er på højde med det svenske.

I Danmark ligger det nuværende erstatningsniveau for 100 pct. invaliditet på 120-150.000

kr. og for tab af forsørger på 70–100.000 kr., jfr. kap. II, afsnit 2 og 3. Man må dog i denne forbindelse erindre, at der ikke i nyere tid foreligger nogen dansk dom, hvor en person med en virkelig høj indtægt er blevet 100 pct. invalid. Selv med dette forbehold, og selv om det kan være vanskeligt at sammenligne engangs-erstatninger med kapitalerstatninger, fremgår det dog af det anførte, at det norske erstatningsniveau ligger væsentligt over det danske, og at det finske og svenske erstatningsniveau igen ligger væsentligt over det norske.

I det fleste andre vestlige lande er erstatningsniveauet også højere end i Danmark.

b. Tidligere undersøgelser

Spørgsmålet om erstatningsniveauet for personskader og om dette svarer til det faktiske konstaterede tab, blev behandlet på det 23. nordiske juristmøde i 1963 med højesterets-sagfører G. L. Christrup som indleder. På basis af en undersøgelse foretaget af direktoratet for ulykkesforsikringen med henblik på forhandlingerne samt nogle tidligere danske, norske og svenske undersøgelser kunne det konstateres, at den faktiske økonomiske følge af invaliditeter i almindelighed er væsentlig mindre, end man måtte forvente på grundlag af invaliditetsgrader ansat efter medicinske principper, og at langt den største del af de tilskadekomne i løbet af relativ kort tid opnår en normal arbejdsindtægt. Det kunne altså se ud til, at de skadelidte i de fleste tilfælde ikke får for lidt, men tværtimod for meget. For så vidt angår de største invaliditeter fremhævede Christrup dog, at erstatningerne til gengæld var urimeligt små.

c. Udvalgets opfattelse

Efter udvalgets opfattelse må man ved de nærmere overvejelser vedrørende erstatningsniveauet sondre efter invaliditetens størrelse.

På den ene side står de mindste invaliditeter, der erfaringsmæssig normalt er uden afgørende indflydelse på den pågældendes erhvervs muligheder. På den anden side står de virkelig store, men mere sjældent forekommende invaliditeter, hvor den pågældende er hjælpeløs eller dog så stærkt skadet, at det må anses for usandsynligt, at han nogensinde kan få normalt arbejde, og hvor hans muligheder for normal livsudfoldelse er katastrofalt forringet. Ved diskussionerne om erstatningsniveauets størrelse har man været tilbøjelig til at lægge vægt på de sidstnævnte tilfælde. De mindre invaliditeter spiller imidlertid

talmæssigt set en langt større rolle. Ca. 85 pct. af alle invaliditeter er under 20 pct.

For så vidt angår de mindste invaliditeter - under omkring 20 pct. - finder udvalget, at det nuværende erstatningsniveau stort set må anses for passende. Erstatningerne bør således stort set kun reguleres i takt med pris- og lønudviklingen. Af de under b. nævnte undersøgelser fremgår, at skadelidte som oftest i disse tilfælde kommer i arbejde igen i løbet af kortere tid og ofte til samme løn som før skaden. Selv om de skadelidte i sådanne tilfælde får en erstatning, der er større end det faktiske aktuelle indtægts-tab, bør man dog efter udvalgets opfattelse ikke sætte erstatningerne ned under det nuværende niveau. Erstatningen skal her også dække det mere ubestemte økonomiske tab, der kan ligge i, at den pågældendes afskedigelsesrisiko ved stigende arbejdsløshed formentlig vil være større og hans muligheder for at skifte arbejdsplads ringere. Endvidere skal erstatningen foruden at dække det økonomiske tab også tjene som godtgørelse for de ideelle skader. Godtgørelse herfor vil som regel blive udmålt under ét med erstatning for invaliditet.

Hvad de største invaliditeter angår finder udvalget, at det nuværende erstatningsniveau bør forhøjes væsentligt. Selv om de usikkerhedsmomenter, der knytter sig til udmålingen af erstatning for invaliditet, tages i betragtning, er det efter udvalgets opfattelse klart, at det nuværende erstatningsniveau ikke giver fuld dækning for det økonomiske tab, heller ikke selv om der tages hensyn til de sociale ydelser, specielt invalidepensionen. Endvidere vil den pågældendes muligheder for en normal livsudfoldelse i disse tilfælde være så stærkt forringet, at en betydelig godtgørelse for ideel skade føles rimelig.

Under drøftelserne med udvalgene i de andre nordiske lande har der været enighed om, at det både af hensyn til den nordiske retsenhed og til samkvemmet mellem de nordiske lande måtte være ønskeligt, at erstatningsniveauerne i de nordiske lande i højere grad blev nærmet til hinanden. Der har endvidere været enighed om, at dette først og fremmest burde ske ved, at det danske og det norske erstatningsniveau blev for højet.

For så vidt angår, hvad man kunne kalde »mellemtilfældene«, finder udvalget, at der også kunne være grund til en vis forhøjelse af erstatningsniveauet for invaliditeter mellem omkring 20 pct. og 50 pct. under hensyn til, at der ved

invaliditeter under 50 pct. ikke ydes invalidepension. Dette vil kunne føre til, at der ved en invaliditet lige under 50 pct. tilkendes et væsentligt større beløb i privatretlig erstatning end ved en invaliditet lige over 50 pct. Efter udvalgets opfattelse er der intet unaturligt heri, det er kun en konsekvens af udvalgets almindelige synspunkter vedrørende forholdet mellem privat erstatning og sociale ydelser, jfr. afsnit A, 1.

Også for så vidt angår erstatningen for tab af forsørger vil udvalget finde det rimeligt, om erstatningsniveauet forhøjes noget. De særlige spørgsmål i denne forbindelse om forholdet mellem erstatninger til enker og til enkemænd og om erstatning i anledning af en hjemmearbejdende hustrus død behandles nedenfor i afsnit C.

Udvalget har overvejet, hvorledes de foreslåede forhøjelser af erstatningsniveauet kan gennemføres. Man har imidlertid ikke fundet det muligt at udforme nogen lovbestemmelse herom. En lovbestemmelse om erstatningens beløbsmæssige størrelse eller om de nærmere principper for dens beregning ville vanskeliggøre en smidig erstatningsfastsættelse, der tager hensyn til de konkrete omstændigheder i den enkelte sag, og ville i øvrigt stride imod dansk retstradition.

Udvalget finder derfor, at en forhøjelse af erstatningsniveauet må ske gennem udviklingen i retspraksis. Som anført i kap. II, afsnit 2 og 3, kan der allerede nu spores en tendens til en vis forhøjelse af det danske erstatningsniveau. Det er udvalgets håb, at fremkomsten af nærværende betænkning og en eventuel gennemførelse af det af udvalget udarbejdede lovforslag vil kunne støtte en sådan udvikling, selv om lovforslaget ikke indeholder nogen udtrykkelig bestemmelse om erstatningsniveauet.

d. Lovpligtig ansvarsforsikring

Bestemmelsen i færdselslovens § 66, stk. 1, om den lovpligtige ansvarsforsikrings dækningspligt er ændret med virkning fra 1. maj 1971 (lov nr. 162 af 28. april 1971). Den hidtidige begrænsning af dækningspligten til 150.000 kr. for hver tilskadekommen eller dræbt person er ophævet, og der er nu kun fastsat et rent forsikringsteknisk begrundet maksimum på 10 millioner kr. for den ved en enkelt begivenhed forvoldte skade.

I bemærkningerne til lovforslaget henvises **til**, at der ved en underrettsdom i 1969 blev idømt 153.289 kr. i samlet erstatning og godtgørelse

til en tilskadekommen ved et færdselsuheld. Fremfor at foreslå en ny højere beløbsgrænse har man foretrukket i realiteten ikke at sætte nogen grænse for dækningspligten. Derved undgår man revisioner som følge af prisudviklingen, ligesom domstolene stilles friere i udmålingen (Folketingstidende 1970/71, tillæg A, sp. 2299-2300).

Lovforslaget blev inden dets fremsættelse forelagt for nærværende udvalg, der i en skrivelse af 18. september 1970 bl.a. udtalte, at maksimumsbegrænsningen ville kunne tænkes at have en hæmmende indflydelse på domstolens ønsker om at forhøje erstatningerne og at udvalget kunne anbefale forslaget, der også ville kunne få en gavnlig indflydelse i retning af at tilnærme det danske erstatningsniveau til de øvrige nordiske landes.

Justitsministeriets bekendtgørelse om ansvarsforsikring af hunde er ud fra tilsvarende betragtninger pr. 1. januar 1972 ændret således, at ansvarsforsikringen skal dække personskade på indtil 1 million kr. for den ved en enkelt begivenhed forårsagede skade.

e. Begrænsning

Uanset at udvalget som foran anført ikke kan gå ind for tanken om at begrænse erstatningen til et »borgerligt jævnmål«, er udvalget dog opmærksom på, at udmåling af fuld erstatning undertiden kan føre til urimelige resultater, hvis den tilskadekomne eller dræbte er en person med ekstraordinært store indtægter, navnlig hvis skadevolderens ansvar samtidig ikke er dækket af forsikring. Sådanne situationer vil efter udvalgets opfattelse imidlertid bedst kunne løses ved anvendelse af en lempelsesregel, jfr. afsnit 5.

3. Samordning af erstatning og ydelser fra trediemand

a. Sociale ydelser

Som det fremgår af afsnit 1, er det udvalgets opfattelse, at den privatretlige erstatning for personskade og tab af forsørger bør ses i nær sammenhæng med de sociale ydelser, og at erstatningen må fastsættes under hensyn til de beløb, der udbetales skadelidte fra de sociale sikringsordninger. Under en retssag bliver det derfor nødvendigt at søge oplyst, hvilke sociale ydelser skadelidte har fået eller vil få udbetalt i anledning af skaden.

Udgangspunktet må være, at den privatret-

lige erstatning sammen med de sociale ydelser skal give skadelidte fuld erstatning for det lidte tab. Principielt skal det beløb, hvortil fuld erstatning opgøres, altså nedsættes med den fulde værdi af den sociale ydelse. I modsat fald ville skadelidte få samme tab dækket fra to sider og ville altså få mere end fuld erstatning (»overkompensation«). Hvor der er tale om et forbigående tab, som tabt arbejdsfortjeneste eller helbredelsesudgifter, lader dette sig forholdsvis let praktisere. Nedsættelse af erstatningen kan ske ved en simpel subtraktion, og dette sker da også i praksis. Udvalgets lovudkast opretholder denne praksis (lovudkastets § 3, stk. 1).

Når det drejer sig om tab af fremtidig erhversevne eller tab af forsørger, er det vanskeligere at nå frem til en opgørelse af »fuld erstatning«. Mange usikre faktorer indgår som tidligere nævnt i en vurdering heraf. En sammenligning mellem indtægten før og indtægten (bestående i sociale ydelser) efter skaden vil ikke altid føre til et rimeligt resultat. Den konstaterede indtægt før ulykken vil ikke give et sikkert billede af, hvad der kunne være indtjent i fremtiden, såfremt ulykken ikke var sket. For børn og unge, der endnu ikke har erhvervsindtægter, er en sådan sammenligning helt udelukket. Andre unge under uddannelse kan have haft indtægter, men disse vil være væsentlig lavere end dem, de kunne forvente siden hen, hvis skaden ikke var sket. Det samme vil i øvrigt ofte gælde for andre, selv om de har afsluttet deres uddannelse, navnlig i de yngre aldersklasser. I hidtidig praksis har man utvivlsomt været for tilbøjelig til ensidigt at støtte vurderingen af de fremtidige indtægtsmuligheder på oplysninger om indtægterne i årene forud for uheldet. De sociale ydelser kan endvidere være formålsbestemte, altså beregnet til at dække særlige udgifter, der er en følge af skaden (som f. eks. invalidepensionens pleje- og bistandstillæg). Sådanne ydelser må holdes uden for sammenligningen. De nævnte forhold medfører, at der ved disse skader må foretages en mere skønsmæssig udmåling af erstatningen under hensyn til de sociale ydelser. I lovudkastet har udvalget søgt at udtrykke dette ved formuleringen, at erstatningen »skal fastsættes under rimelig hensyntagen til« de sociale ydelser (lovudkastets § 3, stk. 2).

Udmåling af privatretlig erstatning under hensyntagen til sociale ydelser støder på en særlig vanskelighed, hvor de sociale ydelser er indtægtsbestemte, således som det er tilfældet med

invalidepension og enkepension, idet renteindtægter fra en udbetalt kapitalerstatning kan medføre nedsættelse af pensionen. Udmåles den privatretlige erstatning under hensyn til den fulde pension, og nedsættes pensionen derefter som følge af indtægter, der flyder af erstatningen, bliver resultatet, at skadelidte får en mindre samlet indtægt end forudsat. En regel om, at der ikke skal ske fradrag i pensionen for renteindtægter, der hidrører fra privatretlig erstatning, er ud fra retstekniske synspunkter uheldig. Der må derfor ved domstolens udmåling af den privatretlige erstatning tages hensyn til forholdet, således at der udmåles en større privatretlig erstatning. Udvalget har ikke fundet anledning til at foreslå en særlig regel herom, idet den valgte formulering, hvorefter erstatningen skal fastsættes »under rimelig hensyntagen« til de sociale ydelser, giver domstolene mulighed for at tage dette særlige forhold i betragtning ved udmåling af erstatningen.

Spørgsmålet om de sociale sikringsordningers regies falder for så vidt uden for udvalgets kommissorium. Dette spørgsmål hænger imidlertid så nøje sammen med udformningen af de privatretlige regler om erstatning for personskade og forsørgertab, at udvalget ikke har kunnet undgå at medtage det i sine overvejelser.

Det er udvalgets opfattelse, jfr. afsnit 1, at regresretten, hvor den i dag findes, bør afskaffes. Udgifterne ved det sociale sikringsystem bør fordeles på samfundets medlemmer eller grupper af disse efter generelle kriterier og ikke bæres af den enkelte skadevolder. I øvrigt må det antages, at regresretten er uden synderlig økonomisk betydning for de forskellige sociale institutioner. Det kan i denne forbindelse fremhæves, at regres for helbredelsesudgifter og dagpenge med virkning fra 1. april 1973 afskaffes ved de nye love om offentlig sygesikring og om dagpenge (se kap. III, afsnit J og K). I Sverige er al regresret for de sociale sikringsordninger afskaffet med virkning fra den 1. januar 1969 og i Norge med virkning fra den 1. januar 1971. (I Norge er der dog regres, hvis skaden er voldt med forsæt). I Finland spiller regresretten imidlertid en betydelig økonomisk rolle, navnlig i forholdet mellem den lovpligtige ulykkesforsikring og trafikforsikringen. Det finske udvalg kan derfor ikke gå ind for en ophævelse af regresretten.

b. Løn og pension

Udbetaling af løn under sygdom (fravær

som følge af personskade) eller pension, der er et led i tilskadekomnes eller afdødes ansættelsesforhold, bør tages i betragtning ved fastsættelse af erstatningen på samme måde som udbetaling af sociale ydelser. I relation til skadelidte opfylder disse ydelser samme funktion som de sociale ydelser, og der er samme risiko for overkompensation. Løn under sygdom eller fravær som følge af personskade bør derfor fradrages fuldt ud i erstatningen for tabt arbejdsfortjeneste ligesom dagpenge fra sociale sikringsordninger. Udbetaler arbejdsgiveren fuld løn under fravær, vil der således ikke blive tale om erstatning for tabt arbejdsfortjeneste til den tilskadekomne. Pension, der hidrører fra et ansættelsesforhold, bør ligesom de sociale pensioner medføre en mere skønsmæssig nedsættelse af erstatningen.

Spørgsmålet om regres for sådanne ydelser har givet udvalget anledning til nogen tvivl.

Mindst tvivl volder spørgsmålet om regres for pension, der er led i et ansættelsesforhold. Sådanne pensioner udbetales normalt enten af en offentlig kasse eller af en pensionsforsikring, pensionskasse eller lignende kollektiv pensionsordning. Det forekommer derimod meget sjældent, at en privat arbejdsgiver forpligter sig til at udbetale pension direkte af virksomhedens midler. For de nævnte kollektive indretninger vil regresretten næppe spille nogen afgørende økonomisk rolle, og den må derfor uden særlig betænkelighed kunne ophæves.

Mere tvivl har spørgsmålet om regres for løn under sygdom og fravær på grund af personskade voldt. Det kan ikke afvises, at regresretten kan spille en vis rolle for den private arbejdsgiver, der har udbetalt tilskadekomne løn under fravær, navnlig hvor der er tale om mindre virksomheder. Efter gennemførelsen af dagpengereformen er det imidlertid udvalgets opfattelse, at også regresretten for løn under fravær bør ophæves.

Som anført i kap. III, afsnit K, er det i den nye dagpengelov udtrykkeligt anført, at det sociale udvalg ikke har regres med skadevolder for dagpenge. Der er derimod intet udtalt om regres i de tilfælde, hvor dagpenge skal udbetales af arbejdsgiveren. Efter udvalgets opfattelse bør ydelser, der er omfattet af loven, med hensyn til regres ganske ligestilles med andre sociale ydelser, uanset om arbejdsgiveren eller det offentlige afholder ydelsen. Heller ikke arbejdsgiveren bør derfor have regres for dagpenge, der udbetales efter denne lov.

På grund af dagpengelovens begrænsningsregler vil det fortsat kunne forekomme, at en arbejdsgiver yder løn under fravær ud over lovens rammer. Behovet for sygelønsordninger på andet grundlag vil dog være betydeligt formindsket efter lovens gennemførelse. Der er næppe grund til at tro, at henvisninger til en eventuel regresadgang indgår med nogen vægt i forhandlinger om etablering af sådanne sygelønsordninger, og der er efter udvalgets opfattelse ikke tilstrækkelig tungtvejende grunde til at opretholde en særregel om regres for sådanne sygelønsordninger.

Udvalget vil således foreslå, at al regres for løn eller pension, der er led i et ansættelsesforhold, ophæves.

c. Private summar for sikringer

Ved private livs-, ulykkes- og sygeforsikringer, der udbetales med et i forvejen fastsat beløb uanset det konkrete tab (»summaforsikringer«), er stillingen en anden. Forsikringen er her tegnet og betalt af den tilskadekomne eller afdøde selv og har netop til formål at give ham og hans familie en særlig betrygget stilling. Tegningen af forsikringen er helt frivillig og ved livsforsikring repræsenterer forsikringen ofte tillige en opsparing. Det vil i hvert fald ikke være rimeligt at nedsætte erstatningen fuldt ud med forsikringssummen, således at forsikringen i realiteten kommer skadevolderen og ikke skadelidte til gode.

Spørgsmålet er herefter, om man ved erstatningsudmålingen skal se helt bort fra en privat forsikring, eller om man skal tage et vist hensyn til den, uden dog at foretage nedsættelse fuldt ud. Der kan efter udvalgets opfattelse her være grund til at sondre mellem erstatning for invaliditet og for tab af forsørger.

Ved invaliditet bør der efter udvalgets opfattelse kun i mindre grad tages hensyn til tilstedeværelsen af private forsikringer. Der er her ikke nogen risiko for »overkompensation«. Erstatning og forsikring skal tilsammen dække såvel det økonomiske tab som de ikke-økonomiske skader. Mens det økonomiske tab nok kan bringes ud af verden ved et tilstrækkeligt stort pengebeløb, er ansættelsen af den ideelle skade til et bestemt pengebeløb for så vidt ganske vilkårlig. Selv om både forsikring og erstatning udbetales fuldt ud til den tilskadekomne, kan man ikke sige, at han har fået dobbelt dækning, for det er ret beset meningsløst at tale om et objektivt maksimum i penge for tabet,

når dette omfatter både økonomiske og ikke-økonomiske følger. Får skadelidte imidlertid udbetalt meget betydelige beløb fra en privat forsikring, kan rimelighed dog tale for, at der tages et vist hensyn hertil, navnlig hvor erstatningsbyrden vil blive stor for skadevolderen.

Ved tab af forsørger er stillingen noget anderledes. Erstatningen skal her principielt kun dække det økonomiske tab, og selv om dette tabs størrelse kan være vanskeligt at vurdere, kan »overkompensation« dog tænkes at forekomme. Ved erstatningsudmålingen tages der hensyn til de efterladtes hele økonomiske situation, herunder indtjeningsmuligheder, pension, arv efter afdøde og anden formue. Det vil her være rimeligt også at tage et vist hensyn til større forsikringer, der kommer til udbetaling i anledning af dødsfaldet.

Udvalget har søgt at udtrykke disse synspunkter ved i lovudkastet at skrive, at der ved erstatningens udmåling »kan (ikke »skal«) tages hensyn til« private forsikringsydelser (lovudkastets § 3, stk. 4). Udvalget har ikke fundet det hensigtsmæssigt at give to forskelligt formulerede regler for henholdsvis invaliditetserstatning og erstatning for tab af forsørger, men vil overlade det til domspraksis at skønne over de krydsende hensyn, der ovenfor er redegjort for. Den af udvalget foreslåede løsning følges allerede af retspraksis for så vidt angår erstatning for tab af forsørger, jfr. kap. II, afsnit 4, litra a.

Det følger af forsikringsaftalelovens § 25, stk. 2, 1. pkt., at forsikringsselskabet ikke har regres mod skadevolderen ved sådanne forsikringer.

d. Private skadesforsikringer

Hvor en privat syge- eller ulykkesforsikring undtagelsesvis er tegnet således, at den kun dækker det konkrete tab (»skadesforsikringer«), medfører forsikringsaftalelovens § 25, stk. 2, 3. pkt., at der sker fuld nedsættelse af erstatningen, og at selskabet har regres mod skadevolderen, men med adgang til nedsættelse eller bortfald af erstatningskravet efter § 25, stk. 1, 2. pkt.

Såfremt man, som foreslået af udvalget, afskaffer regres for andre ydelser fra trediemand, kunne noget tale for også at ophæve regresretten for private skadesforsikringer, der dækker personskade. Da sådanne forsikringer er sjældne, vil betænelighederne herved formentlig ikke være store. Udvalget har imidlertid ment, at

det lå uden for dets kommissorium at tage stilling til dette spørgsmål.

e. Privat bistand

Frivillig, privat hjælp til tilskadekomne eller efterladte, herunder privat indsamlede midler, bør for så vidt angår spørgsmålet om ydelse-nes indflydelse på erstatningsudmålingen behandles ligesom private summaforsikringer.

Der vil normalt ikke være grund til at tillægge trediemand regres for sådanne ydelser. Lovforslagets udformning udelukker dog ikke, at domstolene tillægger trediemand regres i tilfælde, hvor de måtte finde behov for det.

f. Forsæt og grov uagtsomhed

Udvalget har overvejet, om man dog burde bevare regres for sociale ydelser og andre ydelser fra trediemand i tilfælde, hvor skadevolder har handlet med forsæt eller groft uagtsomt, og eventuelt - som en konsekvens heraf - indføre regres i sådanne tilfælde ved ydelser, hvor der ikke i dag er regres. En regresregel af denne karakter findes i færdselslovens § 66, stk. 6, der gælder for skader, der er omfattet af den lovpligtige ansvarsforsikring for motordrevne køretøjer, Forsikringsselskabet har her regres mod enhver, der som ejer, bruger eller fører af et motordrevet køretøj er ansvarlig for en færdselsskade og som har forvoldt denne med forsæt. Er skaden forvoldt ved grov uagtsomhed, afgøres det under hensyn til skyldgraden og omstændighederne i øvrigt, om selskabet skal have regres og i bekræftende fald i hvilket omfang.

For en sådan regel taler, at en udvikling, hvorefter sociale ydelser - eventuelt sammen med andre ydelser fra trediemand - dækker en stadig større del af skadelidtes tab, samtidig med at regres for disse ydelser afskaffes, vil kunne svække erstatningsreglernes præventive funktion. Det kan også anføres, at det vil virke stødende for den almindelige retsfølelse, hvis den, der forsætligt eller ved grov uagtsomhed har forvoldt en skade, stort set slipper for at betale erstatning, fordi tabet dækkes af en social sikringsordning.

Udvalget har dog ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at foreslå en sådan regel. Det er tvivlsomt, hvi ken præventiv værdi erstatningsregler har, og den fornødne prævention må efter udvalgets opfattelse kunne opnås på anden måde. Der er endvidere intet, der tyder på, at man har savnet en regresadgang ved forsæt eller

grov uagtsomhed på de områder, f.eks. invalidepension, hvor der allerede efter gældende ret ikke er regres. En regresregel vil yderligere være processkabende, og erfaringerne vedrørende anvendelsen af færdselslovens § 66, stk. 6, taler efter udvalgets opfattelse heller ikke for at indføre en tilsvarende regel for de sociale ydelser.

g. Skadelidtes medvirken

Særlige problemer opstår, hvor erstatningen både skal nedsættes som følge af egen skyld hos skadelidte og som følge af ydelser fra trediemand, f.eks. sociale ydelser. Spørgsmålet bliver her, om ydelsen fra trediemand ved beregningen kun skal komme skadelidte til gode, således at skadelidte trods egen skyld kan opnå fuld dækning. Et eksempel kan måske illustrere de principielt mulige løsninger.

Eksempel: Skadelidtes tab (f.eks. tabt arbejdsfortjeneste) er 10.000 kr. På grund af egen skyld skal der nedsættes til halvdelen. I anledning af skaden modtager skadelidte en ydelse fra trediemand (f.eks. dagpenge), der skal fradrages fuldt ud i erstatningen. Denne ydelse er i tilfælde A 4.000 kr. og i tilfælde B 6.000 kr.

<i>Løsning 1:</i>	A	B
Skaden	10.000 kr.	10.000 kr.
-f nedsættelse på grund af egen skyld, 1/2 af 10.000 kr.	5.000 kr.	5.000 kr.
Skadelidte skal have	5.000 kr.	5.000 kr.
÷ social ydelse_____	4.000 kr.	6.000 kr.
Skadevolder betaler ..	1.000 kr.	0 kr.

Skadelidte får:		
Erstatning fra skadevolder	1.000 kr.	
Social ydelse	4.000 kr.	6.000 kr.
Ialt	5.000 kr.	6.000 kr.

<i>Løsning 2:</i>		
Skaden	10.000 kr.	10.000 kr.
→ social ydelse_____	4.000 kr.	6.000 kr.
Forskel	6.000 kr.	4.000 kr.
Skadevolder betaler 1/2 heraf	3.000 kr.	2.000 kr.

Skadelidte får:		
Erstatning fra skadevolder	3.000 kr.	2.000 kr.
Social ydelse	4.000 kr.	6.000 kr.
Ialt	7.000 kr.	8.000 kr.

<i>Løsning 3:</i>		
Skaden	10.000 kr.	10.000 kr.
Skadevolder betaler 1/2 heraf	5.000 kr.	
der dog i tilfælde B må nedsættes til		4.000 kr.

Skadelidte får:		
Erstatning fra skadevolder	5.000 kr.	4.000 kr.
Social ydelse	4.000 kr.	6.000 kr.
Ialt	9.000 kr.	10.000 kr.

Ved løsning 1 kommer den sociale ydelse ved erstatningsberegningen alene skadevolder til gode, og udvalget finder, at denne løsning stiller skadelidte urimeligt ringe. Denne ordning praktiseres i øjeblikket i tilfælde, hvor den, der udbetaler den sociale ydelse, har regres mod skadevolderen. Det vigtigste eksempel herpå er ydelser fra den lovpligtige ulykkesforsikring. Hvis en skadelidte, der har modtaget sådanne ydelser - dagpenge og/eller kapitalerstatning for invaliditet - ønsker at kræve yderligere erstatning af skadevolderen, må han affinde sig med, at en nedsættelse på grund af egen skyld foretages i det samlede erstatningsbeløb for arbejdstab eller invaliditet, som domstolen når frem til, og at den reducerede erstatning i første række går til dækning af vedkommende forsikringsselskabs regreskrav for afholdte ydelser (jfr. U. 1960.270 0).

I modsætning hertil kommer den sociale ydelse ved løsning 3 fuldt ud skadelidte til gode, idet han kan sammenlægge erstatning og social ydelse, indtil han opnår fuld erstatning. Ud fra sociale synspunkter kunne denne løsning måske foretrækkes, netop fordi den giver skadelidte den størst mulige dækning for sit tab.

Løsning 2 er den, der hidtil har været mest almindeligt anvendt i dansk ret på områder, hvor den institution, der har udbetalt den sociale ydelse, ikke har regres mod skadevolderen, f.eks. ved invalidepension og enkepension. Den medfører, at den sociale ydelse ved erstatningsberegningen så at sige »fordeles« mellem **skade-**

volder og skadelidte, idet skadelidte vel som følge af den sociale ydelse får en større del af sit tab dækket, men dog ikke fuld dækning. Udtrykt i ord er princippet, at erstatningen først nedsættes under hensyn til ydelsen fra trediemand. Den derved fremkomne »resterstatning« nedsættes derefter som følge af egen skyld. Nedsættelsen på grund af egen skyld får altså kun virkning for den del af tabet, som ikke er dækket af sociale ydelser. Det vil efter udvalgets opfattelse være en naturlig følge af afskaffelse af regres for sociale ydelser, at man går over til alene at følge løsning 2.

I praksis vil forholdene naturligvis ofte være betydelig mere komplicerede end angivet i disse noget skematiske eksempler. Udvalget har derfor ikke fundet det hensigtsmæssigt at foreslå nogen lovbestemmelse om spørgsmålet, men vil overlade den nærmere fastlæggelse til retspraksis.

4. Kapitalerstatning eller løbende underholdsbidrag (renteerstatning)

En af de mest markante forskelle i de nordiske landes erstatningsret er, at erstatning for invaliditet og for tab af forsørger i Norge og Danmark ydes som en engangserstatning (kapitalerstatning), mens den i Finland og Sverige som hovedregel ydes som et løbende underholdsbidrag (renteerstatning).

I dansk ret er der rigtignok efter ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, hjemmel til at tilkende erstatning for forsørgertab som et løbende underholdsbidrag. Dette sker imidlertid kun, hvis den erstatningsberettigede nedlægger påstand herom, og reglen har så vidt vides ikke været anvendt i mange år.

Den svenske ordning går ud på, at erstatning for det økonomiske tab ved invaliditet gives som en løbende livrente, når invaliditetsgraden overstiger 10-15 pct. Har skaden medført varigt men, gives godtgørelse for ikke-økonomisk skade som et særskilt engangsbølb. Også erstatning for tab af forsørger gives som en løbende livrente. I Finland følges stort set samme regler som i Sverige.

Erstatning for invaliditet skal dække et fremtidigt bortfald af indtægt, og man kan for så vidt sige, at en renteerstatning er den erstatningsform, der bedst modsvarer arten af skadelidtes tab.

Renteerstatning har den fordel, at den i høj grad formindsker usikkerheden ved udmåling

af invaliditetserstatning, der er omtalt i kap. II, afsnit 2, litra c. Renten tilpasser sig automatisk til skadelidtes levetid. Den kan reguleres, hvis skadelidtes invaliditetsgrad og/eller indtjenings- evne bliver større eller mindre, end det kunne forventes på domstidspunktet. En sådan regulering er dog ikke altid af det gode, idet udsigten til en nedsættelse af renten kan modvirke revalideringsforanstaltninger eller initiativ fra skadelidtes side til at overvinde sit handicap og forøge sin indtjening. Nedsættelse finder da normalt heller ikke sted i Finland og Sverige.

Endvidere er det en fordel ved renteerstatning, at den giver større sikkerhed for, at erstatningen virkelig kommer til at tjene sit formål, at sikre den skadelidte en indkomst i stedet for den bortfaldne. Udbetales erstatningen på én gang, kan der være en risiko for, at beløbet hurtigt; forødes ved uheldige dispositioner eller ved kreditorforfølgning. Når den privatrettlige erstatning i stadig stigende grad reduceres til et tillæg til de sociale ydelser, taber dette argument dog i nogen grad sin vægt. Det sociale system vil sikre, at skadelidte ikke står helt uden støtte, selv om erstatningen skulle være brugt op.

Som fordele ved kapitalerstatning kan fremhæves, at den normalt medfører en endelig afslutning af erstatningsspørgsmålet, og at dette kan være en fordel for begge parter, der nu ved, hvad de har at indrette sig efter.

Endvidere vil en engangserstatning ofte kunne udgøre en nyttig »startkapital« for skadelidte i forbindelse med det erhvervsskifte, der kan blive nødvendigt som følge af invaliditeten.

Endelig kommer ved renteerstatning beskatningsspørgsmålet ind i billedet. Efter gældende dansk ret indkomstbeskattes kapitalerstatninger ikke. (Derimod er kapitalen naturligvis formuesskattepligtig efter de almindelige regler, ligesom udbytte af kapitalen er indkomstskattepligtig). Det vil nok være vanskeligt at holde en renteerstatning uden for indkomstbeskatning.

For så vidt angår erstatning for tab af forsørger kan stort set de samme betragtninger anføres som ved invaliditet.

Afvejningen af fordele og ulemper ved henholdsvis kapitalerstatning og renteerstatning må i øvrigt stille sig noget forskelligt efter invaliditetens - og dermed erstatningens - størrelse. Ved de mindre invaliditeter, hvor skadelidte kan genoptage sit arbejde, og hvor erstatningen navnlig skal dække de mere ubestemte økonomiske følger og de ikke-økonomiske følger,

er der næppe noget behov for at tilkende erstatningen som en rente. (Se hertil afsnit 2, litra c). Ved de større eller største invaliditeter, hvor erstatningen også skal dække et væsentligt eller fuldstændigt bortfald af erhvervsindtægt, træder fordelene ved renteerstatning mere frem.

Under drøftelserne i de nordiske udvalg har man, som et forsøg på at nå til et kompromis, overvejet en ordning, hvorefter erstatning for mindre invaliditeter (f.eks. under 30 pct. eller 50 pct.) skulle gives som engangserstatning, mens erstatning for større invaliditeter skulle gives som rente eller eventuelt som en kombination af en rente og et engangseløb. Ingen af de nordiske udvalg har dog følt, at der var tilstrækkelig tungtvæjende grunde til i princippet at forlade deres traditionelle system.

Det danske udvalg har fundet det rimeligt at give valgfrihed mellem kapitalerstatning, renteerstatning og en kombination heraf (lovudkastets § 4, stk. 1). Ved forslaget stilles rets anvendelsen overmåde frit, og udviklingen er således overladt til retspraksis. Efter de almindelige regler for den civile retspleje er domstolene imidlertid bundet af parternes påstande, og den foreslåede regel gør ingen ændring heri. Det vil derfor i praksis blive parternes påstande, der bliver afgørende for erstatningsformen. Kun fremtiden vil kunne vise, hvorledes den foreslåede regel, hvis den bliver gennemført, vil blive anvendt. Henset til, at adgangen til at tilkende renteerstatning efter ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, hidtil ikke er blevet udnyttet, må det dog antages, at kapitalerstatning også i fremtiden vil blive den altovervejende erstatningsform i dansk retspraksis.

Også det norske udvalgs udkast og de foreløbige finske og svenske udkast indeholder bestemmelser om valgfrihed mellem kapitalerstatning, renteerstatning og en kombination af disse to former for erstatning. Det finske udkast er dog suppleret med en bestemmelse om, at erstatningen for invaliditeter over $\frac{1}{3}$ i reglen helt eller overvejende skal gives som renteerstatning. I det frenvatte norske lovforslag er det foreslået, at erstatningen skal fastsættes som en kapitalerstatning, medmindre retten af særlige grunde finder, at den bør fastsættes som en renteerstatning. Efter lovforslaget vil engangserstatning altså være hovedreglen, mens renteerstatning kun skal gives i særlige tilfælde. Efter det svenske udkast skal kapitalerstatninger som regel ikke kunne overstige et beløb, der svarer til

10 gange »basisbeløbet« efter den svenske lov om »allmän försäkring«. Dette basisbeløb reguleres i takt med prisudviklingen, 10 gange basisbeløbet er for tiden ca. 73.000 sv. kr. Større erstatninger må altså tilkendes som renteerstatning, eventuelt som en rente kombineret med et engangseløb.

Den reelle værdi af en renteerstatning afhænger under nutidens forhold i høj grad af, om det er muligt at sikre denne mod virkningerne af inflation. En pris- eller løntalsregulering af renteerstatninger støder imidlertid på betydelige praktiske vanskeligheder, ikke mindst for forsikringsselskaberne. Dette problem er nærmere behandlet i en delbetænkning afgivet af det svenske udvalg, »Skadestånd IV. Värdesäkring av skadeståndslivräntor. SOU 1972:12«. Det svenske udvalg foreslår, at alle renteerstatninger fremtidig pristalsreguleres, dog at forhøjelsen ikke kan overstige 5 pct. årlig. Denne begrænsning har været nødvendig for at forsikringsselskaberne kan beregne de fornødne henlæggelser. Et lovforslag på grundlag af betænkningen er fremsat i januar 1973 (prop. 1973:14). Det danske udvalg har ikke fundet tilstrækkelig anledning til at foreslå tilsvarende bestemmelser. Såfremt renteerstatninger bliver mere almindeligt forekommende, vil sådanne bestemmelser dog være påkrævede.

5. Lempelse i erstatningsansvaret

a. Gældende regler om lempelse

Der findes ikke i dansk ret nogen almindelig regel om lempelse af skadevolders erstatningsansvar under hensyn til graden af hans skyld, parternes økonomiske forhold eller andre omstændigheder. I princippet skal skadevolder - hvis betingelserne for erstatningsansvar i øvrigt foreligger - dække skadelidtes tab fuldt ud, uanset tabets størrelse.

Derimod findes der lempelsesregler inden for mere afgrænsede områder. Forsikringsaftalelovens § 25, stk. 2, 2. pkt., indeholder således en bestemmelse, der giver adgang til at nedsætte skadevolders ansvar eller lade dette helt bortfalde, hvis skadelidtes tab er dækket af en skadesforsikring og ansvarsgrundlaget for skadevolder enten er simpel uagtsomhed eller ansvar efter Danske Lovs 3-19-2, dvs. arbejdsgiverens ansvar for de skader, de ansatte forvolder andre ved uforvarlig adfærd under tjenesten. Bestemmelsen gælder kun ved private skadesforsikringer, ikke ved summaforsikringer eller ved

de sociale sikringsordninger. Da det er undtagelsen, at forsikringer for personskade tegnes som skadesforsikringer, er bestemmelsen uden særlig betydning ved erstatning for invaliditet eller tab af forsørger. Derimod har den stor praktisk betydning ved tingsskade. Bestemmelsen er nærmere behandlet i en betænkning om ændring i forsikringsaftaleloven (betænkning nr. 215/1959), hvor der er foreslået forskellige ændringer i bestemmelsen.

Myndighedslovens § 63 indeholder en regel om lempelse af børns erstatningsansvar. Er skadevolderen under 15 år, kan erstatningen »nedsættes eller endog helt bortfalde, for så vidt det findes billigt på grund af manglende udvikling hos barnet, handlingens beskaffenhed og omstændighederne i øvrigt, derunder navnlig forholdet mellem den skadegørende og den skadelidendes evne til at bære tabet og udsigten til at skaden kan fås godtgjort hos andre«. En tilsvarende regel for sindssyge m.v. findes i myndighedslovens § 64.

Lempelsesregler for arbejdstageres ansvar findes for så vidt angår søforhold i sølovens § 67 og sømandslovens § 50, stk. 2, hvorefter retten kan nedsætte erstatningsbeløbet under hensyntagen til den udviste skyld, skadens størrelse og omstændighederne i øvrigt. Uden for søforhold er der ikke i gældende dansk ret regler om lempelse i den ansattes ansvar. En almindelig lempelsesregel for personer, der volder skader i andres tjeneste, er foreslået i betænkningen om arbejdsgiveres erstatningsansvar (betænkning nr. 352/1964). Efter forslaget skal lempelsesreglen gælde i alle ansættelsesforhold, såvel private som offentlige. Der foreslås endvidere en regel om lempelse af arbejdsgiverens ansvar. En lempelsesregel for offentligt ansatte er tidligere foreslået i betænkningen om statens og kommunernes erstatningsansvar (betænkning nr. 214/1959).

Spørgsmålet om lempelsesregler, herunder spørgsmålet om at indføre en almindelig adgang til at nedsætte erstatningsansvar under hensyn til skyldgraden og de øvrige omstændigheder, har indtaget en fremskudt plads i de nordiske juridiske diskussioner om erstatningsretlige emner. Det var bl.a. forhandlingsemne på det 18. nordiske juristmøde i 1948 med professor H. Ussing som indleder. Medens de nordiske udvalg som ovenfor nævnt har foreslået mere specielle lempelsesregler, har spørgsmålet hidtil ikke været gjort til genstand for generel behandling i de nordiske udvalg.

b. Udvalgets opfattelse

Efter udvalgets opfattelse må man ved udformning af erstatningsregler ikke blot tage hensyn til skadelidte, men også til skadevolderen. Under nutidens komplicerede forhold kan selv en ringe og i og for sig undskyldelig uagtsomhed medføre endog meget betydelige skader, ikke mindst i trafikken. Undertiden kan forholdene stille sig sådan, at skadevolder ingen praktiske muligheder har for at dække skaden, eller at han kun kan gøre dette gennem opofrelser, der ikke står i noget rimeligt forhold til den uagtsomhed, han har udvist. Det vil i øvrigt ofte bero på rene tilfældigheder, om en uagtsom handling medfører skade, og hvor stor skaden bliver. Hertil kommer, at det ikke altid er muligt at tegne en ansvarsforsikring, der dækker svaret. Hensynet til skadevolder aktualiseres yderligere, såfremt det danske erstatningsniveau harves væsentligt som foreslået i afsnit 2.

I udvalgets forhandlinger med de øvrige nordiske udvalg har man drøftet problemerne omkring lempelse af erstatningsansvar. Det ligger imidlertid uden for det danske udvalgs kommissorium, således som det er præciseret ved justitsministeriets skrivelse af 23. februar 1971, at fremsætte forslag om en almindelig lempelsesregel, der både omfatter tingsskade og personskade. Det danske udvalg har derfor indskrænket sig til at stille forslag om en lempelsesregel af mere begrænset indhold. Den foreslåede bestemmelse har nærmest karakter af en »sikkerhedsventil«, der skal sikre, at erstatningsbetalingen ikke medfører socialt uacceptable resultater (lovudkastets § 6, stk. 1).

Det vil efter udvalgets opfattelse være af betydelig værdi på nordisk plan nærmere at drøfte mere omfattende lempelsesregler, gældende både for tingsskade, personskade og almindelig formueskade. Under sådanne drøftelser må også indgå spørgsmålet om samordning med de tidligere foreslåede regler om lempelse af arbejdstageres og arbejdsgiveres ansvar og forholdet mellem lempelsesregler og forsikring, herunder forholdet til bestemmelsen i forsikringsaftalelovens § 25. Udvalget kan anbefale, at dets kommissorium efter afgivelsen af nærværende betænkning udvides til at behandle disse spørgsmål.

I diskussionen om lempelsesregler har bl.a. været anført, at lempelsesregler vil kunne svække erstatningsreglernes præventive funktion, og at de vil kunne medføre en usikkerhed i rets anvendelsen, der vil vanskeliggøre udenretlige

forlig om erstatningskrav og dermed forøge antallet af retssager. Imidlertid er spørgsmålet om, i hvilket omfang erstatningsreglerne har præventiv værdi, særdeles omtvistet. Efter udvalgets opfattelse vil en lempelsesregel af en så begrænset rækkevidde som den foreslåede i hvert fald ikke formindske erstatningsreglernes præventive værdi i noget synderligt omfang. Derimod kan der snarere være tale om, at reglen kan medføre en vis usikkerhed i rets anvendelsen, i hvert fald indtil praksis har fæstnet sig. Under hensyn til, at reglen kun tænkes anvendt i undtagelsestilfælde, finder udvalget dog, at en mulig forøgelse af retsikkerheden ikke taler afgørende imod reglens indførelse.

Imod den af udvalget foreslåede lempelsesregel kan anføres, at der er noget vist bagvendt i at indføre en lempelsesregel specielt for personskade, så længe der ikke eksisterer en almindelig lempelsesregel for tingsskade, ud fra den betragtning, at hensynet til at skadelidte får fuld erstatning, typisk er stærkest ved personskade. Som nævnt er udvalgets kommissorium imidlertid begrænset til personskade, og udvalget finder, at der ikke er afgørende hensyn, der taler imod at indføre en lempelsesregel af et så begrænset indhold, som foreslået af udvalget, selv om problemerne omkring lempelse af erstatningsansvar ikke i øvrigt er afklarede.

c. Skadelidtes medvirken

Et særligt problem opstår, hvor skadelidte selv har medvirket til, at skaden er indtrådt (»egen skyld«). Efter gældende ret medfører dette, at skadevolderens ansvar nedsættes efter forholdet mellem den af skadevolder og skadelidte udviste skyld. Ved erstatning for tab af forsørger medfører egen skyld hos afdøde, at erstatningen til de efterladte nedsættes på samme måde (man taler om, at der sker en »identifikation«). Må medskylden ansættes til mindre end en trediedel, ser domstolene dog normalt bort fra denne, således at erstatningen trods medskylden ikke reduceres.

Det er klart, at nedsættelse af erstatning på grund af egen skyld i betydelig grad kan formindske erstatningens muligheder for at dække et indtægtstab eller tab af forsørger. Udvalget har derfor overvejet, om man i videre omfang end efter gældende ret burde se bort fra tilskadekomnes eller afdødes medvirken. Man kunne f.eks. tænke sig en bestemmelse, hvorefter der normalt ikke skulle ske nedsættelse på grund af

egen skyld, når skadelidte kun havde udvist simpel uagtsomhed. For så vidt angår tab af forsørger kunne man tænke sig helt at se bort fra afdødes medvirken, således at der ikke skete identifikation. Som nævnt ses der allerede i retspraksis normalt bort fra egen skyld, hvor skyldgraden må ansættes til mindre end en trediedel, og udvalget har ikke ment, at tiden er inde til at foreslå mere vidtgående ændringer i det traditionelle system. I denne forbindelse må det erindres, at de sociale ordninger oftest vil sikre at skadelidte ved alvorligere invaliditeter eller ved tab af forsørger trods nedsættelse af erstatningen ikke står uden støtte. Hvor den privatretnlige erstatning kun er et tillæg til de sociale ydelser, og hvor nedsættelse af erstatningen som følge af egen skyld kun får virkning for den del af tabet, der ikke dækkes af sociale ydelser (jfr. afsnit 3, litra g), er nedsættelse på grund af egen skyld mindre betænkelig ud fra sociale synspunkter. Man har derfor indskrænket sig til at foreslå, at de principper, udvalget foreslår for lempelse af skadevolderens ansvar, også finder anvendelse for så vidt angår tilskadekomnes eller afdødes medvirken. Dette vil medføre en vis yderligere begrænsning af virkningerne af egen skyld hos tilskadekomne eller afdøde (lovudkastets § 6, stk. 2).

B. Særlig om personskade

1. Hvilke poster bør indgå i erstatningsudmålingen?

De elementer, der vil kunne indgå i en erstatningsopgørelse ved personskade, kan grupperes i 5 hovedposter:

- 1) Helbredelsesudgifter og lignende.
- 2) Erstatning for hidtidig lidt indtægtstab (»tabt arbejdsfortjeneste«).
- 3) Godtgørelse for hidtidig lidt ikke-økonomisk skade (»lidelse« eller »svie og smerte«).
- 4) Erstatning for fremtidigt indtægtstab (den egentlige invaliditetserstatning).
- 5) Godtgørelse for fremtidig ikke-økonomisk skade (»ulempe, lyde og vansir samt forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold« eller »varigt mén«).

Er skaden forbigående, således at den ikke medfører varig invaliditet, vil kun posterne 1)-3) komme på tale.

Afgørende for skillelinien mellem på den ene side posterne 2) og 3) og på den anden side 4) og 5) er efter retspraksis som hovedregel det

tidspunkt, da tilstanden er »stationær«. Der henvises herom og om indholdet af de enkelte poster til kap. II, afsnit 2.

Det vil normalt være naturligt at udmåle posterne 1)-3) hver for sig, og dette vil i øvrigt også være nødvendigt af hensyn til beskatningen af tabt arbejdsfortjeneste. Derimod vil man i praksis ofte slå posterne 4) og 5) sammen, således at man foretager en samlet vurdering af invaliditetens økonomiske og ikke-økonomiske følger. Udvalget har ikke fundet anledning til at foreslå ændringer i dette sædvanligt fulgte system (lovudkastets § 1, stk. 1-2).

2. Invaliditetsbegrebet

Som anført i kap. II, afsnit 2, litra c, vil de økonomiske følger af en invaliditet i høj grad være afhængige af den tilskadekomnes personlige forhold, herunder hans alder, uddannelse og erhverv. Dette rejser spørgsmålet, om invaliditetsgraden skal fastsættes på et medicinsk (tabelmæssigt) grundlag, bygget på aen rent fysiske defekt, eller om den skal fastsættes på grundlag af en vurdering af den betydning, skaden rent faktisk har for den pågældendes erhvervsevne. En rent medicinsk vurdering vil indebære, at der for ensartede skader fastsættes samme invaliditetsgrad uanset skadelidtes erhverv. En rent erhvervsmæssig vurdering vil indebære, at man ved fastsættelsen af invaliditetsgraden lægger afgørende vægt på, hvilke økonomiske følger skaden rent faktisk vil medføre.

Efter udvalgets opfattelse vil det ikke være rimeligt hverken at vælge et rent medicinsk eller et rent erhvervsmæssigt invaliditetsbegreb, men både erhvervsmæssige og medicinske vurderinger bør indgå i fastsættelsen af invaliditetens og dermed erstatningens størrelse (lovudkastets § 1, stk. 3).

Navnlig for så vidt angår de mindre invaliditeter vil anvendelsen af et rent erhvervsmæssigt invaliditetsbegreb let kunne føre til, at der ikke bliver tilkendt nogen erstatning, idet der ofte ikke vil være nogen aktuel indtægtsnedgang. Dette forekommer ikke rimeligt, da erstatningen også skal dække mere ubestemmelige fremtidige økonomiske tab og endvidere - sammen med en eventuel godtgørelse for mén - give en vis kompensation for selve ubehaget ved en invaliditet og for nedsættelsen i tilskadekomnes almindelige livsudfoldelse. Der henvises herom til afsnit A, 2, litra b og c.

Direktoratet for ulykkesforsikringens ansæt-

telse af invaliditetsgraden tager sit udgangspunkt i en medicinsk vurdering, men regulerer invaliditetsgraden opad eller nedad efter de erhvervsmæssige forhold. Da direktoratets udtalelser kun er vejledende for domstolene i sager om privatretlig erstatning, har domstolene mulighed for i de enkelte tilfælde at tage yderligere hensyn til de erhvervsmæssige forhold, såfremt man finder anledning dertil.

C. Særlig om tab af forsørger

På dette område er det navnlig spørgsmålet om erstatning for tab af forsørger til enkemanden ved hustruens død, der har været fremme i den offentlige debat. Det har bl. a. givet anledning til spørgsmål til justitsministeren i folketinget deri 13. og 27. marts 1968 (Folketings-tidende 1967/68 sp. 1006-1009 og 1651-1653) og til en henvendelse til justitsministeren fra De Danske Husmoderforeninger. Problemet er endvidere behandlet i »Betænkning vedrørende familiens og børnenes tilpasning«, afgivet af det under kommissionen vedrørende kvindernes stilling i samfundet nedsatte udvalg om familieforholdene (Betænkning nr. 575/1970, side 57-58 og 62). I denne betænkning henstilles, at nærværende udvalg ved udformning af udkast til nye lovregler tilstræber en formulering, der kan sikre, at en hustrus død ikke skal medføre en større nedgang i familiens levestandard end mandens død.

Som anført i kap. II, afsnit 3, har det allerede i nogen tid i retspraksis været anerkendt, at også hustruen kan anses som forsørger i forhold til manden, når hun har haft arbejde uden for hjemmet eller arbejdet i ægtefællernes fælles virksomhed. Den hjemmearbejdende hustru er derimod først anerkendt som forsørger i forhold til manden ved en højesteretsdom i 1969. Udvalget kan fuldt ud tiltræde den udvikling, der således har fundet sted i retspraksis, og har foreslået en udtrykkelig bestemmelse om, at arbejde i hjemmet også skal betragtes som forsørgelse (lovudkastets § 2, stk. 1, 2. pkt.).

Uanset at hustruen således i princippet er anerkendt som forsørger, ligger niveauet for erstatning til en enkemand imidlertid væsentligt lavere end niveauet for erstatning til en enke. Dette gælder også, hvor hustruen har haft udearbejde, ja selv hvor begge ægtefæller har haft omtrent lige store indtægter.

Hustruens død kan ofte være en lige så stor belastning for familiens økonomi som mandens,

og udvalget finder ingen grund til den forskelsbehandling, som retspraksis er udtryk for. Erstatningen til en enkemand bør derfor - alt andet lige - være lige så stor som erstatningen til en enke. Udvalget kan således fuldt ud tilslutte sig det synspunkt, der er udtrykt i den ovenfor nævnte betænkning, at en hustrus død ikke skal medføre en større nedgang i familiens levestandard end mandens død.

Udvalget har imidlertid ikke fundet det muligt at give mere præcise lovbestemmelser om niveauet for erstatning til en enkemand ud fra de samme grunde, som har ført til, at man ikke har foreslået lovbestemmelser om erstatningsniveauet i almindelighed, se afsnit A, 2, litra c.

Med hensyn til erstatning til efterladte børn er det i kap. II, afsnit 3, anført, at der nu i retspraksis synes at være en tendens til en mere skønsmæssig udmåling af erstatningen. Udvalget kan ganske tilslutte sig en sådan udvikling, men finder heller ikke dette spørgsmål egnet til regulering ved lovregler.

I øvrigt kan udvalget tilslutte sig den afgrænsning af forsørgerbegrebet, der er sket i retspraksis, hvorefter det afgørende er, om afdøde rent faktisk forsørgede den efterladte, selv om den pågældende ikke var retlig forpligtet hertil. Herved kan f. eks. også en part i et »papirløst ægteskab« eller afdødes forældre opnå mulighed for erstatning.

KAPITEL V

Udkast til lov om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger

§ 1. Den, som er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale erstatning for helbredelsesudgifter, tabt arbejdsfortjeneste og andet tab som følge af skaden samt en godtgørelse for svie og smerte.

Stk. 2. Har skaden medført invaliditet, skal der betales erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevnen samt en godtgørelse for lyde, vansir og andre ulemper ved det varige mén. Arbejde i hjemmet ligestilles med erhverv.

Stk. 3. Ved beregningen af erstatningen for nedsat eller tabt erhvervsevne skal der tages hensyn til skadelidtes muligheder for at skaffe sig indtægt ved arbejde, som med rimelighed kan forlanges af ham efter hans evner, uddannelse, alder, muligheder for revalidering og til skadens medicinske art og størrelse.

§ 2. Den, som er erstatningsansvarlig for en andens død, skal betale erstatning for rimelige begravelsesudgifter og andet tab i anledning af dødsfaldet samt erstatning til den, som ved dødsfaldet har mistet en forsørger. Forsørgelse omfatter også værdien af afdødes arbejde i hjemmet.

Stk. 2. Erstatning for tab af forsørger fastsættes under hensyn til forsørgelsens omfang og den efterladtes muligheder for ved eget arbejde eller på anden måde selv at bidrage til sin forsørgelse.

§ 3. Dagpenge, løn under sygdom og lignende ydelser fradrages i erstatning for tabt arbejdsfortjeneste.

Stk. 2. Erstatning for tab ved personskade eller tab af forsørger skal i øvrigt fastsættes under rimelig hensyntagen til sociale ydelser, såsom sygehjælp, invalidepension, ydelser fra lovpligtig ulykkesforsikring, folkepension, enkepension m. v., som vil tilkomme skadelidte i anledning af skaden. Det samme gælder pensionsydelser, der udbetales af stat, kommune eller i henhold til kollektive pensionsforsikringer eller lignende pensionsordninger.

Stk. 3. Ydelser omfattet af stk. 1 og 2 kan ikke danne grundlag for regreskrav mod den erstatningsansvarlige.

Stk. 4. Ved erstatningens udmåling kan der tages hensyn til private livs-, ulykkes- og sygeforsikringer og andre økonomiske ydelser, som vil tilkomme skadelidte i anledning af skaden.

§ 4. Erstatning for varig nedsættelse af erhvervsevnen eller for tab af forsørger fastsættes enten til et kapitalbeløb eller til et løbende underholdsbidrag med eller uden sikkerhedsstillelse eller til en kombination af disse.

Stk. 2. Et fastsat underholdsbidrag for nedsættelse af erhvervsevne kan senere efter begæring af skadelidte omsættes til et kapitalbeløb, dersom dette skønnes rimeligt. Afgørelse heraf træffes af direktoratet for ulykkesforsikringen (med rekurs efter reglerne i lovbekendtgørelse nr. 137 af 26. april 1968 om forsikring mod følger af ulykkestilfælde).

Stk. 3. Et løbende underholdsbidrag bortfalder ved den berettigedes død.

Stk. 4. Et løbende underholdsbidrag tilkendt en efterlevende ægtefælle i anledning af tab af forsørger kan ved den berettigedes indgåelse af ægteskab bringes til ophør, såfremt den erstatningsforpligtede kontant udbetaler 3 års underholdsytelse.

§ 5. Erstatnings- og godtgørelseskrav for personskade og erstatningskrav for tab af forsørger kan ikke gøres til genstand for kreditforfølgning, så længe den erstatningsberettigede lever. Et udbetalt erstatnings- eller godtgørelsesbeløb kan heller ikke gøres til genstand for kreditforfølgning, så længe den erstatningsberettigede lever, dersom beløbet er holdt afsondret fra hans øvrige formue, såsom ved indsættelse på særskilt konto eller til særskilt forvaltning.

Stk. 2. Erstatnings- og godtgørelsesbeløb, som tilkommer skadelidte i henhold til nærværende lov, skal være dennes særeje. De kan

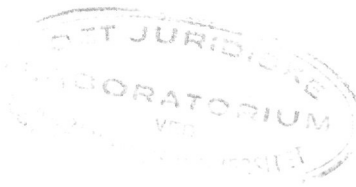
dog gøres til fælleseje ved en efterfølgende ægtepagt.

Stk. 3. Erstatningskrav og godtgørelseskrav i henhold til nærværende lov kan ikke overdrages, så længe kravet og dets størrelse ikke er anerkendt eller fastslået af domstolene.

Stk. 4. Godtgørelseskrav i henhold til denne lov falder i arv, når det er anerkendt eller gjort gældende ved sagsanlæg eller under en straffesag ved kravets fremsættelse i retten eller i et til denne indleveret anklageskrift eller stævning.

§ 6. Et erstatningskrav i henhold til denne lov kan lempes, såfremt det ville virke urimeligt tyngende for skadevolderen. Erstatningskrav kan tillige lempes, når det under hensyn til skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheder i særlige tilfælde findes rimeligt.

Stk. 2. Under tilsvarende betingelser som angivet i stk. 1 kan der ses helt eller delvis bort fra skadelidtes medvirken til skaden. Det samme gælder ved afdødes medvirken med hensyn til erstatningskrav efter § 2.

KAPITEL VI

Bemærkninger til de enkelte bestemmelser

Til § 1

Bestemmelsen vedrører udmåling af erstatning for personskade. Stk. 1 opregner de poster, der kan indgå i erstatningen ved enhver personskade, stk. 2 og stk. 3 de poster, der yderligere kan indgå i erstatningen, hvor skaden har medført invaliditet.

Der er ikke foreslået bestemmelser om ansvarsgrundlaget eller om de øvrige betingelser for erstatning, der er fælles for personskade, forsørgertab, tingskade og almindelig formueskade. Med ordene »den som er erstatningsansvarlig« i stk. 1 (og i § 2, stk. 1) henvises til dansk rets almindelige regler herom.

Til § 1, stk. 1

Bestemmelsen er i overensstemmelse med gældende ret. Der henvises herom til kap. II, afsnit 2, litra a, b og d.

Ved »andet tab som følge af skaden« tænkes på udgifter til rekreationsophold, transport, nære slægtninges sygebesøg samt til proteser m. v. i det omfang sådanne udgifter efter praksis erstattes. Endvidere omfatter bestemmelsen tab som følge af forsinkelse af uddannelse.

Med hensyn til godtgørelse for ideel skade har udvalget valgt udtrykket »svie og smerte«, der almindeligvis bruges i praksis, i stedet for udtrykket »lidelse«, der er anvendt i ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 1. Der er ikke herved tilsigtet nogen realitetsændring.

Som anført i kap. IV, afsnit B, 1, vil det normalt være naturligt og nødvendigt at udmåle posterne i stk. 1 hver for sig.

Til § 1, stk. 2

Bestemmelsen i 1. pkt. er i overensstemmelse med gældende ret. Der henvises herom til kap. II, afsnit 2, litra c og d.

Det er ved formuleringen overladt til domstolene at afgøre, om erstatningen for det økonomiske tab og godtgørelsen for de ikke-økon-

miske skader skal udmåles hver for sig eller som et samlet beløb. Tilkendes invaliditetserstatningen som et løbende bidrag efter § 4, er en opdeling dog nødvendig. De i stk. 2 nævnte poster vil derimod ikke - hverken hver for sig eller samlet - kunne slås sammen med nogen af posterne i stk. 1.

Skillelinien mellem de poster, der er nævnt i stk. 1 og i stk. 2, sættes i retspraksis normalt til det tidspunkt, da tilstanden er »stationær«, således som dette begreb er udformet i direktoratet for ulykkesforsikringens praksis. Udvalget har ikke fundet anledning til at give bestemmelser herom, men vil overlade fastsættelsen til retspraksis.

I retspraksis fastsættes erstatningen for invaliditet til en hjemmearbejdende hustru betydelig lavere end erstatningen til udearbejdende mænd og kvinder. Udvalget finder ikke denne praksis rimelig. Den hjemmearbejdende hustrus indsats i hjemmet kan ofte være af lige så stor betydning for familiens økonomi som den udearbejdende hustrus pengeindkomst. Der er derfor i 2. pkt. foreslået en udtrykkelig bestemmelse om, at arbejde i hjemmet skal ligestilles med erhvervsarbejde ved erstatningsudmålingen. Bestemmelsen finder naturligvis også anvendelse, hvor hustruen er udearbejdende, mens manden passer hjemmet.

Til § 1, stk. 3

Bestemmelsen indeholder udvalgets invaliditetsbegreb, se herom kap. IV, afsnit B, 2. Udvalgets synspunkter vedrørende invaliditetsbegrebet afviger ikke væsentligt fra de synspunkter, der allerede følges i retspraksis. Fastsættelse af invaliditetsgraden vil derfor fortsat kunne ske på grundlag af vejledende udtalelser fra direktoratet for ulykkesforsikringen.

Som anført i kap. IV, afsnit A, 2 kan udvalget gå ind for en forhøjelse af erstatningsniveauet såvel ved invaliditet som ved tab af forsørger. Man har imidlertid ikke fundet det muligt at formulere nogen lovregel herom.

Til § 2

Bestemmelsen vedrører udmåling af erstatning i tilfælde af en persons død. Den afløser § 15, stk. 3, i ikrafttrædelsesloven til straffeloven, men afviger på flere punkter fra denne.

Til § 2, stk. 1

Der gives nu udtrykkelig hjemmel for erstatning af rimelige begravelsesudgifter. Sådanne udgifter har hidtil været erstattet uden lovhjemmel, se kap. II, afsnit 3, litra c. Begravelsesudgifter skal erstattes, uanset om afdøde har været forsørger.

Som noget nyt foreslås endvidere en adgang til at give erstatning for »andet tab i anledning af dødsfaldet« uanset om afdøde havde forsørgt skadelidte. Der tænkes herved bl. a. på udgifter til ekstra hushjælp, flytteudgifter og lignende. Sådanne udgifter har undertiden været dækket i form af en godtgørelse for »forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold« som tillæg til en erstatning for tab af forsørger, selv om der i realiteten har været tale om tab af økonomisk art. Derimod er det tvivlsomt, om der har været hjemmel til at dække sådanne udgifter i tilfælde, hvor afdøde ikke var forsørger. Som et eksempel kan nævnes, at en underretsdøm har givet et ægtepar, der mistede et mindreårigt barn ved en trafikulykke, erstatning for flytteudgifter. Efter ulykken, der fandt sted lige uden for hjemmet, kunne de ikke udholde at blive boende på stedet. Bestemmelsen om erstatning for »andet tab i anledning af dødsfaldet« kan også anvendes i tilfælde, hvor afdøde har ydet den pågældende en vis støtte, uden at afdøde dog kunne betegnes som forsørger, f.eks. hvor børn økonomisk har støttet deres forældre. Også i sådanne tilfælde er der undertiden i retspraksis blevet tilkendt en godtgørelse for »forstyrrelse eller ødelæggelse af stilling og forhold«.

Endelig giver bestemmelsen hjemmel for erstatning for tab af forsørger. Reglen er nu formuleret som obligatorisk (»skal«) ligesom bestemmelserne i særlovene, men i modsætning til ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3. Nogen realitetsforskel ligger der dog ikke heri.

Udvalget har ikke fundet anledning til nærmere at definere forsørgerbegrebet, men vil overlade dette til retspraksis. Udtrykket »en forsørger«, der også anvendes i ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, vil således i visse situationer i overensstemmelse med gældende ret kunne be-

tyde »en fremtidig forsørger«. Der henvises herom til kap. II, afsnit 3, litra a.

I 2. pkt. er optaget en bestemmelse, der ligesom bestemmelsen i § 1, stk. 2, 2. pkt. — ligestiller den hjemmearbejdende ægtefælles indsats med den udearbejdendes i henseende til udmåling af forsørgertabserstatning. Med hensyn til baggrunden for denne bestemmelse henvises til kap. IV, afsnit C.

I modsætning til ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, indeholder udkastet ingen regel om godtgørelse for ikke-økonomiske skader i forbindelse med en forsørgers død. Efter udvalgets opfattelse kan der vanskeligt påvises noget forhold, der skulle kunne berettige til godtgørelse i en sådan situation. Der er almindelig enighed om, at sorgen over afdøde ikke bør godtgøres, og udvalget finder, at der heller ikke bør gives godtgørelse for en eventuel forringelse af efterladtes sociale status. Når bestemmelsen om godtgørelse hidtil har været anvendt, har der da også været tale om tab, der i realiteten er af økonomisk art, se kap. II, afsnit 3, litra b. Sådanne tab vil efter den foreslåede bestemmelse kunne dækkes som »andre udgifter i anledning af dødsfaldet«.

Til § 2, stk. 2

Bestemmelsen fastslår i overensstemmelse med gældende ret, at erstatning for tab af forsørger skal udmåles ud fra en samlet vurdering af de efterladtes økonomiske situation. I denne vurdering indgår ikke blot den mistede forsørgelse, men også de efterladtes muligheder for at skaffe sig indtægter ved eget arbejde, sociale ydelser, pension, arv og livsforsikringer efter afdøde og de efterladtes formueforhold i øvrigt.

Til § 3

Bestemmelsen giver regler om samordning mellem privat erstatning og ydelser fra trediemand. Efter udvalgets opfattelse er en hensigtsmæssig løsning af disse spørgsmål et centralt punkt ved udformningen af tidssvarende erstatningsretlige regler. Om gældende ret på dette område henvises til kap. II, afsnit 4 og kap. III. Om den nærmere begrundelse for udvalgets forslag henvises til kap. IV, afsnit A, 1 og 3.

Bestemmelsen omfatter både erstatning for personskade og for tab af forsørger. For så vidt angår tab af forsørger må den sammenholdes med det mere almindelige princip, der er udtalt i § 2, stk. 2.

Bestemmelsen vedrører ikke godtgørelse for ikke-økonomiske skader. De sociale ydelser og sygeløn eller pension i anledning af ansættelsesforhold har alene til hensigt at dække det økonomiske tab, og godtgørelse for lidelse eller varigt mén bør derfor udmåles uden hensyn til disse ydelser. Selv om private summaforsikringer nok til en vis grad tilsigter samme formål som godtgørelse, finder udvalget dog, at der også bør ses bort fra sådanne forsikringer ved udmålingen af godtgørelse. Nogen risiko for »overkompensation« foreligger ikke på dette område.

Bestemmelsens væsentligste betydning ligger i, at det oplyses, hvilke sociale ydelser og andre ydelser fra trediemand skadelidte har fået eller vil få udbetalt i anledning af skaden, således at der bliver bedre muligheder for at nå frem til hvilke yderligere beløb, der er nødvendige for at give skadelidte fuld erstatning.

Til § 3, stk. 1

Dette stykke vedrører samordning af erstatning for hidtidigt indtægtstab, »tabt arbejdsfortjeneste«, med ydelser, der skal dække samme tab - enten sociale ydelser som dagpenge fra sygekasse, lovpligtig ulykkesforsikring eller den nye dagpengeordning, eller ydelser, der er led i et ansættelsesforhold, som løn under sygdom (fravær som følge af personskade). Som anført i kap. IV, afsnit A, 3, litra a og b, må sådanne ydelser fuldt ud fradrages i erstatningen. Da dette allerede sker i retspraksis, er bestemmelsen i overensstemmelse med gældende ret.

Til § 3, stk. 2

Bestemmelsen i 1. pkt. vedrører de sociale ydelser bortset fra dagpenge. De sociale sikringsordninger er nærmere beskrevet i kap. III. Udvalget har ikke fundet det hensigtsmæssigt nærmere at præcisere, hvilke ydelser der er tale om, ved at henvise til de enkelte love, da den sociale lovgivning ændres så hyppigt, og da en opregning af lovbestemmelser kan føre til utilsigtede modsætningslutninger. Bestemmelsen finder også anvendelse på ti'svarende ydelser fra udenlandske sociale sikringsordninger.

Når folkepension er nævnt, sigtes der kun til de ti'fælde, hvor skaden har medført, at der er tillagt skadelidte indtægtsbestemt folkepension før det 67. år. Den alle tilkommende folkepension fra det 67. år er ikke omfattet af bestemmelsen, da den ikke ti'kommer skadelidte »i anledning af skaden«. Noget andet er, at der

ved erstatningsudmålingen tages hensyn til, at skadelidte er eller vil blive folkepensionist og derved er sikret en vis indkomst.

2. pkt. vedrører pensioner, der er led i et ansættelsesforhold, og som enten udbetales af en offentlig kasse eller af en kollektiv pensionsordning. Pensioner fra en privat arbejdsgiver, der udbetales direkte af en virksomheds midler, er sjældent forekommende, og udvalget har ikke fundet anledning til at give en særlig regel herom. Det vil efter udvalgets opfattelse ofte være naturligt at behandle sådanne pensioner på samme måde som kollektive pensioner. Endvidere vil det ofte være naturligt at behandle en gruppelevsforikring, der er tegnet i forbindelse med et ansættelsesforhold, på samme måde som pensioner.

Som nævnt i kap. IV, afsnit A, 3, litra a og b, bør de ydelser, der er nævnt i stykke 2 - i modsætning til de i stykke 1 nævnte ydelser - ikke altid fradrages fuldt ud i erstatningen, men der bør ske en mere skønsmæssig nedsættelse af erstatningen under hensyn til disse ydelser. Man har derfor valgt formuleringen, at erstatningen »skal fastsættes under rimelig hensyntagen til« sådanne ydelser.

Til § 3, stk. 3

Dette stykke giver en generel regel om ophævelse af regres for alle ordninger, der er omfattet af stk. 1 og 2, altså såvel sociale ydelser som ydelser fra arbejdsgiver. Om begrundelsen herfor henvises til kap. IV, afsnit A, 3, litra a og b. Bestemmelsen bør suppleres med en ophævelse af regresbestemmelserne i de enkelte sociale love. Udvalget har imidlertid ment, at en sådan mere lovteknisk gennemgang falder uden for dets kommissorium.

Til § 3, stk. 4

Udbetaling af private summaforsikringer, frivillig privat hjælp til skadelidte eller lignende ydelser bør ikke medføre nedsættelse af erstatningen i samme omfang som udbetaling af de ydelser, der er nævnt i stk. 1 og stk. 2. Det vil på den anden side heller ikke være rigtigt altid at se helt bort fra sådanne ydelser. Som nævnt i kap. IV, afsnit A, 3, litra c, kan der her være grund til at gøre en vis forskel mellem erstatning for invaliditet og for tab af forsørger. Ved invaliditet bør der norma't ikke tages hensyn til private forsikringer, medens større forsikringer bør indgå med en vis vægt i det almindelige

skøn, der skal udøves over de efterlades økonomiske situation ved erstatning for tab af forsørger, jfr. udkastets § 2, stk. 2. Udvalget har dog ikke fundet det hensigtsmæssigt at optage nogen sondring i selve lovtæksten, men blot valgt den formulering, at der »kan tages hensyn til« private forsikringer og andre ydelser i anledning af skaden. Bestemmelsen giver således domstolene et betydeligt spillerum.

Som anført i kap. II, afsnit 4, litra a, følges de af udvalget foreslåede retningslinier allerede i praksis for så vidt angår erstatning for tab af forsørger. Formelt er de imidlertid i strid med forsikringsaftalelovens § 25, stk. 2, 2. pkt., hvorefter udbetaling af summaforsikringer ikke påvirker den sikredes krav mod skadevolderen. Denne bestemmelse bør derfor ændres, men dette kan efter udvalgets opfattelse mest hensigtsmæssigt ske i forbindelse med en mere almindelig revision af § 25.

Private ulykkes- og sygeforsikringer, der er tegnet som skadesforsikringer, er formelt omfattet af bestemmelsen i stk. 4. Forsikringsaftalelovens § 25, stk. 2, 3. pkt., medfører imidlertid, at »hensyntagen« til sådanne forsikringer må ske ved, at forsikringen fuldt ud fradrages i erstatningen, dog med adgang til nedsættelse eller bortfald af erstatningskravet efter samme paragrafs stk. 1, 2. pkt.

Bestemmelsen i § 3, stk. 3, om ophævelse af regresretten omfatter ikke de ydelser, der er nævnt i stk. 4. Dette indebærer dog ikke, at man modsætningsvis kan slutte, at der altid er regres for disse ydelser. For forsikringsydelser er regresspørgsmålet løst i forsikringsaftalelovens § 25, hvorefter der ingen regres er for summaforsikringer, mens der er fuld regres for skadesforsikringer. For andre ydelser af privat karakter må domstolene være frit stillet, jfr. kap. IV, afsnit A, 3, litra c, d og e. Hvis man måtte beslutte sig til også at afskaffe regres for private skadesforsikringer og en eventuel regres for andre private ydelser, således at al regres for ydelser fra trediemand ophæves, kan dette ske ved at udkastets § 3, stk. 3, placeres som sidste stykke i § 3 og formuleres således: »Ydelser omfattet af denne paragraf kan ikke danne grundlag for regreskrav mod den erstatningsansvarlige«.

Til § 4

Bestemmelsen vedrører valget mellem kapitalerstatning og renteerstatning (løbende underholdsbidrag).

Til § 4, stk. 1

Der gives både ved erstatning for personskade og for tab af forsørger valgfrihed mellem kapitalerstatning, renteerstatning og kombination af disse to former for erstatning. Valget er overladt til domstolene, dog med de begrænsninger, der følger af parternes påstande. Om begrundelsen for den foreslåede bestemmelse henvises til kap. IV, afsnit A, 4. Formuleringen er med enkelte sproglige ændringer i overensstemmelse med reglen i ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, der dog kun vedrører erstatning for tab af forsørger.

Bestemmelsen vedrører ikke godtgørelse for ikke-økonomiske skader. En sådan godtgørelse bør efter udvalgets opfattelse altid fastsættes som et engangsbeløb.

Til § 4, stk. 2

Udvalget har fundet det rimeligt at give den skadelidte, der har fået tilkendt en renteerstatning, mulighed for senere at få renten ændret til et kapitalbeløb. En sådan ændring kan navnlig vise sig hensigtsmæssig, hvis den erstatningsberettigede får behov for kapital til at nedsætte sig som selvstændig erhvervsdrivende, købe bolig eller lignende. En lignende adgang til at omsette en renteerstatning til en kapitalerstatning findes i ulykkesforsikringsloven.

Da der er tale om en afgørelse, der skal træffes efter at en eventuel retssag om erstatningen er afsluttet, og da der er tale om en afgørelse, der snarere er af administrativ end af juridicel karakter, har udvalget foreslået, at kompetencen til at træffe afgørelsen henlægges til direktoratet for ulykkesforsikringen. Direktoratet er i forvejen fortrolig med at træffe afgørelser af denne art inden for den lovpligtige ulykkesforsikrings område. Direktoratets afgørelse vil kunne indbringes for ulykkesforsikringsrådet efter samme regler, som gælder for afgørelser vedrørende den lovpligtige ulykkesforsikring.

Bestemmelsen gælder kun ved erstatning for invaliditet. En enke eller enkemand, der har fået tilkendt en renteerstatning for tab af forsørger, kan for så vidt have samme behov for at få renten ændret til et kapitalbeløb. Da en sådan rente bortfalder, når den berettigede indgår nyt ægteskab, jfr. stk. 4, vil der imidlertid være en betydelig risiko for, at en erstatningsberettiget, der påtænker nyt ægteskab, vil søge at få renten omsat til et kapitalbeløb inden ægteskabet indgås. Bestemmelsen i stk. 4 vil på denne måde

kunne udhules, og udvalget har derfor fundet det nødvendigt at begrænse adgangen til at få rente omsat til kapital til erstatning for invaliditet.

Til § 4, stk. 3

Er erstatningen tilkendt som et løbende underholdsbidrag, er det naturligt, at dette bortfalder ved den berettigedes død. Er renteerstatning tilkendt for invaliditet og er dødsfaldet en følge af samme ansvarspådragende begivenhed, som medførte invaliditeten, vil eventuelle efterladte have krav på erstatning for tab af forsørger efter de almindelige regler herom.

Til § 4, stk. 4

Efter ulykkesforsikringsloven bortfalder en renteerstatning for tab af forsørger, når enken indgår nyt ægteskab, men der ydes en afløsningssum svarende til 3 års rente. Udvalget har fundet det rimeligt at give en tilsvarende regel for privatretlig erstatning. Det har været hensigten at fastsætte afløsningssummen til en sådan størrelse, at den hverken begunstiger eller modvirker, at den erstatningsberettigede indgår ægteskab.

Efter ulykkesforsikringsloven kan en renteerstatning, der er bortfaldet på grund af nyt ægteskab, igen tillægges den berettigede, hvis det nye ægteskab ophører ved død eller skilsmisse. Udvalget har ikke fundet det rimeligt at indføre en tilsvarende regel for privatretlig erstatning. Man har herved lagt vægt på, at en sådan regel medfører en betydelig usikkerhed for den erstatningsforpligtede.

Til § 5

Bestemmelsen giver visse regler om erstatnings og godtgørelses overgang til andre ved kreditorforfølgning (stk. 1), ægtefælleskifte (stk. 2), frivillig overdragelse (stk. 3) og arv (stk. 4).

Til § 5, stk. 1

Som anført i kap. II, afsnit 5, litra a, er hverken krav på at få erstatning udbetalt eller det udbetalte erstatningsbeløb beskyttet mod kreditorforfølgning. Derimod er krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade beskyttet i et vist omfang. Udvalget finder det rimeligt, at også krav på erstatning for økonomisk tab ved personskade og tab af forsørger unddrages kreditorforfølgning og endvidere, at der gives en vis beskyttelse mod kreditorforfølgning i er-

statnings- og godtgørelsesbeløb, også efter at beløbene er udbetalt.

Dette spørgsmål har tillige været behandlet i et af justitsministeriet nedsat udvalg vedrørende udlæg og udpantning. I dette udvalgs betænkning (betænkning nr. 634/1971, side 27 og 84-86) foreslås følgende bestemmelse herom:

»§ 513. Udlæg kan ikke foretages i erstatning for invaliditet eller tab af forsørger eller i godtgørelse i forbindelse hermed, såfremt beløbet tilkommer skadelidte eller den, som har mistet en forsørger. Er beløbet udbetalt, kan udlæg dog ske, medmindre summen ved indsættelse på særskilt konto i bank eller sparekasse eller på anden måde er holdt klart adskilt fra skyldnerens øvrige formue. Tilsvarende gælder om renter og udbytte af kapitalen.

Stk. 2. I krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade, som ikke falder ind under stk. 1, kan udlæg først foretages, når beløbet er udbetalt.

Stk. 3. Udlæg kan dog foretages i de i stk. 1 og 2 nævnte beløb og krav, efter at kravet og dets størrelse er anerkendt eller fastslået af domstolene, såfremt skyldneren under forretningen giver samtykke hertil, eller såfremt skyldneren har stillet aktivet som pant for vedkommende fordring.«

I februar 1973 er der fremsat lovforslag på grundlag af betænkningen. Lovforslaget er identisk med udvalgets forslag, bortset fra at »krav på erstatning for tab af arbejdsfortjeneste« er medtaget i stk. 2.

Nærværende udvalg har arbejdet ud fra samme synspunkter og formuleret en bestemmelse herom, der i sit indhold formentlig ganske svarer til den af udvalget vedrørende udlæg og udpantning foreslåede. Vedtages det fremsatte lovforslag, kan § 5, stk. 1, udgå som overflødig.

Vedrørende inddragelse under konkurs bemærkes, at et krav, der er unddraget udlæg, også er udelukket fra at blive inddraget i den berettigedes konkursbo, jfr. konkurslovens § 1.

Til § 5, stk. 2

Der har været nogen usikkerhed vedrørende behandling af erstatnings- eller godtgørelsesbeløb ved skifte mellem ægtefæller. Efter retspraksis må det dog antages, at et sådant beløb vil indgå i formuefællesskabet, når ægtefællerne lever i almindeligt formuefællesskab. Halvdelen af beløbet vil derfor på et eventuelt skifte tilfalde den anden ægtefælle.

Udvalget finder, at dette ofte vil virke urimeligt, navnlig for så vidt angår erstatning for invaliditet, der jo ofte skal kompensere skadelidtes nedsatte eller manglende evne til fremtidig at skaffe sig erhvervsindtægter, og godtgørelsesbeløb, der er af meget personlig karakter. Udvalget foreslår derfor, at erstatnings- og godtgørelsesbeløb gøres til særeje. Man har dog ikke villet udelukke, at ægtefællerne gør beløbet til fælleseje, men dette må så ske ved en ægtepagt, der indgås, efter at beløbets størrelse er fastslået.

Reglen om, at erstatnings- og godtgørelsesbeløb skal være særeje (medmindre andet er bestemt), kan naturligvis medføre vanskeligheder på et skifte, hvis beløbet ikke er holdt afsondret, men indgået i ægtefællernes almindelige økonomi. Disse vanskeligheder er imidlertid ikke forskellige fra de vanskeligheder, der ellers kan opstå, hvor ægtefæller har haft delvis særeje, og må løses efter de almindelige skifteretlige regler.

Til § 5, stk. 3

Efter ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, kan krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade ikke overdrages, så længe kravet og dets størrelse ikke er anerkendt (af den erstatningsforpligtede) eller fastslået af domstolene.

Udvalget har fundet det rimeligt at udvide denne bestemmelse til også at omfatte krav på erstatning for det økonomiske tab ved personskade og tab af forsørger.

Til § 5, stk. 4

Bestemmelsen er i overensstemmelse med gældende ret, jfr. ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, 1. pkt. Den vedrører kun godtgørelse for ikke-økonomisk skade.

Udvalget har ikke fundet tilstrækkelig anledning til at give bestemmelser om, i hvilket omfang krav på erstatning for et økonomisk tab ved personskade og tab af forsørger skal falde i arv, men vil overlade dette spørgsmål til domstolene. Den nuværende retspraksis på dette område er kort beskrevet i kap. II, afsnit 5, litra b. Udvalget kan tilslutte sig de retningslinier, der synes fulgt i praksis.

Til § 6

Bestemmelsen giver hjemmel til i visse tilfælde at lempe skadevolders erstatningsansvar, og til under samme betingelser at se bort fra

skadelidtes eller — ved tab af forsørger — af dødes medvirken. En tilsvarende hjemmel findes ikke i gældende ret. Om gældende ret og om begrundelsen for udvalgets forslag henvises til kap. IV, afsnit A, 5. Bestemmelsen omfatter såvel krav på erstatning for økonomisk tab som godtgørelse for ikke-økonomiske skader. Den er, ligesom udkastets bestemmelser i øvrigt, begrænset til personskade og tab af forsørger.

Til § 6, stk. 1

Dette stykke indeholder to regler om lempelse af skadevolders erstatningsansvar. Hovedreglen er bestemmelsen i 1. pkt., hvorefter erstatningsansvaret kan lempes, såfremt det ville virke urimeligt tyngende for skadevolder. Denne regel er tænkt anvendt i tilfælde, hvor betaling af fuld erstatning vil pålægge skadevolder en byrde, der ud fra sociale og humanitære hensyn virker uacceptabel. Den nærmere vurdering heraf må overlades til domstolene, men udvalget forudsætter, at bestemmelsen kun vil blive anvendt forholdsvis sjældent, og at der i hovedparten af erstatningssager ikke vil kunne rejses spørgsmål om lempelse.

Af bestemmelsens formulering fremgår, at det først og fremmest er skadevolderens økonomiske forhold, der bliver afgørende for vurderingen. Andre forhold kan ikke i sig selv begrunde lempelse efter denne regel. Således kan det ikke være nogen selvstændig begrundelse for lempelse, at skadelidtes tab er dækket af forsikring, eller at han på grund af sine gode økonomiske forhold har mindre behov for erstatningen. Noget andet er, at skadelidtes behov for erstatningen kan indgå i vurderingen af, om den byrde, der lægges på skadevolderen, er urimelig.

At skadevolder kun har udvist ringe uagtsomhed, kan heller ikke selvstændigt begrunde lempelse. Derimod kan skyldgraden indgå i vurderingen af, om skadevolders byrde er urimelig, idet man snarere vil være tilbøjelig til at finde byrden urimelig, hvor skadevolders uagtsomhed er ringe. På grund af reglens karakter af en social-humanitær »sikkerhedsventil«¹ bør lempelse dog ikke være udelukket, selv om skadevolder har udvist grov uagtsomhed eller endog i særlige tilfælde handlet forsætligt.

Er skadevolderens ansvar dækket af en ansvarsforsikring, vil erstatningsbetalingen ikke virke urimeligt tyngende for ham, og lempelse efter denne bestemmelse er udelukket. Mere

tvivlsomt er spørgsmålet, hvor skadevolder har undladt at tegne en ansvarsforsikring, som det inden for det pågældende område er sædvanligt at tegne, og hvor en sådan forsikring ville have dækket skaden, hvis den forelå. Foreligger en egentlig beslutning om selvforsikring, dvs. at skadevolder under hensyn til, at hans risiko allerede er spredt ud over en stor virksomhed, finder det billigere selv at dække sine skader end at tegne forsikring, bør lempelse i reglen være udelukket. I øvrigt vil skadevolders økonomi i disse tilfælde så godt som altid være sådan, at spørgsmål om lempelse ikke opstår. Dette gælder f.eks. stat og kommuner. Derimod bør lempelse under hensyn til bestemmelsens karakter ikke være udelukket, hvor tegning af sædvanlig ansvarsforsikring er undladt af skødesløshed eller hvor en tegnet ansvarsforsikring ikke er holdt i kraft på grund af manglende præmiebetaling. Men sådanne forhold kan indgå i vurderingen af, om lempelse skal ske.

Hvor erstatningen skal nedsættes på grund af skadelidtes medvirken til skaden, bør fremgangsmåden være den, at erstatningsbeløbet først nedsættes som følge af medvirken efter de almindelige regler herom, og at man derefter vurderer, om den således nedsatte erstatning vil virke urimeligt tyngende for skadevolderen.

Bestemmelsen i 1. pkt. kan siges at repræsentere »mindstemålet«, hvis man overhovedet ønsker at indføre en lempelsesregel. Udvalget har imidlertid fundet det rimeligt at give domstolene mulighed for at lempe i lidt videre omfang end angivet i 1. pkt. Man har derfor som 2. pkt. foreslået en bestemmelse, der giver adgang til at lempe ud fra en friere vurdering af sagens omstændigheder, selv om erstatningen ikke vil virke urimeligt tyngende for skadevolderen. Det er dog tanken, at denne bestemmelse kun skal anvendes rent undtagelsesvis, hvilket er fremhævet med ordene »i særlige tilfælde«.

Som forhold der kan lægges vægt på ved vurderingen af, om lempelse efter denne bestemmelse skal ske, nævner bestemmelsen »skadens størrelse«, »ansvarets beskaffenhed« og »foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheder«. Den nærmere vurdering af, om disse omstændigheder gør lempelse rimelig, overlades til domstolene med den begrænsning, der følger af, at lempelse kun kan ske »i særlige tilfælde«.

Ved anvendelse af bestemmelsen i 2. pkt. får skadelidtes forhold selvstændig betydning. Bestemmelsen kan således tænkes anvendt, hvor tabet ved invaliditet eller død bliver usædvan-

ligt stort, fordi tilskadekomne eller afdøde havde ekstraordinært høje indtægter. Det vil ofte føles rimeligt, om den, der har særlig høje indtægter, og derfor er udsat for et særlig stort tab ved indtægtsbortfald, selv bærer en del af risikoen her/ed, eventuelt ved at tegne passende forsikringer. Der henvises i denne forbindelse til bemærkningerne i kap. IV, afsnit A, 2, litra e.

Endvidere kan bestemmelsen tænkes anvendt i visse tilfælde, hvor skadelidtes tab er dækket af forsikring eller eventuelt burde være dækket af en forsikring, det er sædvanligt at tegne, samtidig med at erstatningen hviler tungt på skadevolder, uden at den dog kan siges at være urimeligt tyngende. Det følger imidlertid af bestemmelsens karakter af en undtagelsesregel, at der på ingen måde er tale om, at lempelse skal ske mere i almindelighed, blot fordi skadelidtes tab er dækket af forsikring.

Det er som anført ingen betingelse for lempelse efter denne bestemmelse, at erstatningen virker urimeligt tyngende for skadevolderen. Lempelse efter denne bestemmelse vil derfor også i princippet kunne ske, selv om skadevolderens ansvar er dækket af en ansvarsforsikring, omend man vel sjældent vil finde lempelse rimelig i sådanne tilfælde.

Det norske udvalg har foreslået en bestemmelse om lempelse, der svarer til det danske udkast. Ordene »ansvarets beskaffenhed« findes dog ikke i den norske tekst, derimod anvendes ordene »skadevolderens skyld og forholdene ellers«.

Det svenske udvalg har i oktober 1971 afgivet: en særlig betænkning om lempelse (SOU 1971:83). Det svenske udvalg har ment at burde indskrænke sig til at foreslå en lempelsesregel, der svarer til 1. pkt. i det danske udkast. Den foreslåede regel skal gælde for alt erstatningsansvar, altså også for tingsskade og almindelig formueskade. Det fremgår dog af det svenske udvalgs betænkning, at spørgsmålet om en videregående lempelsesregel senere vil blive taget op. Det er oplyst, at der ikke for tiden kan forventes fremsat lovforslag på grundlag af denne betænkning. Derimod vil spørgsmålet om en almindelig lempelsesregel påny blive behandlet af det svenske udvalg i den kommende betænkning om erstatning for invaliditet og tab af forsørger.

Det finske udvalgs foreløbige udkast indeholder en lempelsesregel, der nærmest svarer til det danske udkasts 1. pkt.

Til § 6, stk. 2

Bestemmelsen medfører, at de regler, der efter stk. 1 gælder for lempelse af skadevolders erstatningsansvar, også skal anvendes på medvirken fra skadelidtes side. Om begrundelsen for bestemmelsen henvises til kap. IV, afsnit A, 5, litra c. Efter bestemmelsen kan domstolene i tilfælde, hvor skadelidte har medvirket til skadens indtræden, undlade at foretage den nedsættelse af erstatningen, der ellers skulle ske efter de almindelige regler om medvirken. Skadelidte kan således uanset sin medvirken få enten fuld erstatning eller dog en større erstatning, end han ville have fået ved anvendelse af de almindelige medvirkensregler. Betingelsen herfor er, at det enten ville være urimeligt tyngende for skadelidte, om hans erstatning blev

nedsat på grund af medvirken, jfr. stk. I, 1. pkt., eller at det i øvrigt i særlige tilfælde skønnes rimeligt at give skadelidte en højere erstatning trods hans medvirken ud fra de forhold, der er nævnt i stk. 1, 2. pkt. Ligesom bestemmelsen i stk. 1, forudsættes bestemmelsen i stk. 2 kun anvendt i undtagelsestilfælde.

Bestemmelsen kan også anvendes, hvor afdødes medvirken medfører, at erstatningen til de efterladte nedsættes (»identifikation«).

Udtrykket »medvirken« omfatter ikke blot egentlig »egen skyld«, men også de tilfælde, hvor erstatning ikke tilkendes, fordi tilskadekomne eller afdøde frivillig har deltaget i en særlig risikobetonet adfærd, f.eks. sportskampe (»accept af risiko«).

KAPITEL VII

Resumé

1. Udvalget, der er nedsat som et led i det nordiske lovsamarbejde på erstatningsrettens område, har i nær kontakt med tilsvarende udvalg i Finland, Norge og Sverige udarbejdet et udkast til lov om erstatning for tab ved personskade og tab af forsørger. I dansk ret har dette område i vidt omfang ikke været reguleret ved lovregler, men hvilet på domstolenes praksis.

Selv om de nordiske udvalg har bestræbt sig på at nærmere lovforslagene til hinanden, har de traditionsbestemte udgangspunkter i de nordiske lande dog været så forskellige, at det ikke har været muligt at fremkomme med lovforslag, der på alle punkter er overensstemmende.

2. Lovudkastets §§ 1 og 2 vedrører udmålingen af erstatning for henholdsvis personskade og tab af forsørger. De foreslåede bestemmelser er stort set i overensstemmelse med gældende ret.

Udvalget har dog foreslået bestemmelser, der udtrykkeligt ligestiller en hjemmearbejdende ægtefælle med en udearbejdende både med hensyn til erstatning ved invaliditet og ved tab af forsørger, lovudkastets § 1, stk. 2, 2. pkt. og § 2, stk. 1, 2. pkt.

Den gældende regel i ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, om godtgørelse for ikke-økonomisk skade ved tab af forsørger er ikke gentaget i lovudkastet. Derimod er der efter udkastets § 2, stk. 1, hjemmel til - foruden for begravelsesudgifter - at give erstatning for »andet tab i anledning af dødsfaldet« uafhængigt af, om der foreligger tab af forsørger.

3. Udvalget har nærmere overvejet niveauet for erstatningernes størrelse. Ved de mindre invaliditeter - under omkring 20 pct. - bør det nuværende erstatningsniveau efter udvalgets opfattelse stort set opretholdes. Erfaringerne synes at vise, at disse invaliditeter normalt er

uden afgørende indflydelse på den pågældendes erhvervs muligheder. Derimod kan der være grund til en væsentlig forhøjelse af erstatningerne for de største invaliditeter. I Danmark ligger niveauet for disse erstatninger væsentligt under niveauet i de øvrige nordiske lande. Endvidere finder udvalget det rimeligt, at erstatningerne for invaliditetsgrader fra omkring 20 pct. til 50 pct. forhøjes noget under hensyn til, at der ikke ydes invalidepension ved invaliditeter under 50 pct. Endelig finder udvalget, at der bør ske en forhøjelse af erstatningerne for tab af forsørger, herunder at erstatningerne til enkemænd forhøjes således, at de - alt andet lige - bringes på niveau med erstatningerne til enker.

Udvalget har imidlertid ikke fundet det muligt at udforme nogen lovbestemmelse om erstatningsniveauet. En sådan bestemmelse ville vanskeliggøre en smidig erstatningsfastsættelse, der tager hensyn til de konkrete omstændigheder i den enkelte sag. En forhøjelse af erstatningerne må derfor ske gennem en udvikling i domstolenes praksis, men en gennemførelse af udvalgets lovforslag kan formentlig støtte en sådan udvikling.

4. Ved siden af den privatretlige erstatning for personskade eller tab af forsørger vil der ofte blive udbetalt skadelidte betydelige beløb fra anden side i form af sociale ydelser, løn eller pension fra arbejdsgiver, forsikringsydelser eller lignende. Den trediemand, der udbetaler sådanne ydelser, har i visse tilfælde regres mod skadevolderen i det omfang, ydelsen har medført en nedsættelse af tilskadekomnes eller efterladtes erstatningskrav. I lovudkastets § 3 har udvalget udformet nærmere regler om en samordning af den privatretlige erstatning og sådanne ydelser.

For så vidt angår de forskellige sociale ydelser og ydelser, der hidrører fra et arbejdsforhold, er hovedsynspunktet, at disse ydelser sammen med den private erstatning skal give

skadelidte så vidt muligt fuld dækning for det økonomiske tab, men heller ikke mere.

Hvor der er udbetalt dagpenge fra en social dagpengeordning eller sygeløn fra en arbejdsgiver kan samordningen forholdsvis enkelt ske, ved at ydelserne fra trediemand fratrækkes i erstatningen for tabt arbejdsfortjeneste. Udvalgets bestemmelse herom, udkastets § 3, stk. 1, er i overensstemmelse med gældende ret.

Mere kompliceret er tilfældet, hvor en social pension eller en pension fra et ansættelsesforhold skal samordnes med erstatning for invaliditet eller tab af forsørger. I disse tilfælde må der foretages en mere skønmæssig udmåling af erstatningen under rimelig hensyntagen til ydelserne fra trediemand, udkastets § 3, stk. 2.

Det er endvidere udvalgets opfattelse, at adgangen til regres for sådanne ydelser bør afskaffes. Dette gælder ikke blot regres for de forskellige sociale ydelser - i det omfang der endnu er regres for sådanne ydelser - men også regres for pension og sygeløn, der er led i et ansættelsesforhold, udkastets § 3, stk. 3.

Udbetalinger fra private forsikringer (livs- og ulykkesforsikringer) bør ikke medføre nedsættelse af erstatning i samme omfang som sociale ydelser eller ydelser fra arbejdsgiver. Der kan dog undertiden være grund til ved erstatningsudmålingen også at tage et vist hensyn til sådanne udbetalinger, navnlig ved erstatning for tab af forsørger. Den foreslåede regel herom, udkastets § 3, stk. 4, giver domstolene et betydeligt spillerum.

5. En af de mest markante forskelle mellem på den ene side dansk og norsk ret og på den anden side finsk og svensk ret inden for personskadeerstatningen er, at erstatningen i Danmark og Norge ydes som en engangserstatning (kapitalerstatning), mens den i Finland og Sverige ved invaliditeter over 10-15 pct. og ved tab af forsørger ydes som et løbende underholdsbidrag (renteerstatning).

Udvalget foreslår, at der gives valgfrihed mellem kapitalerstatning, renteerstatning og en kombination heraf, således at valget overlades til domstolene med de begrænsninger, der efter de almindelige regler for den civile retspleje følger af parternes påstande, udkastets § 4, stk. 1.

I forbindelse hermed foreslås nogle bestemmelser om ændring af renteerstatning til kapitalerstatning og om en renteerstatnings bortfald

ved den berettigedes død eller ægteskab, udkastets § 4, stk. 2-4.

6. Lovudkastets § 5 indeholder bestemmelser om erstatningskravets overgang til andre ved kreditorforfølgning, ægtefælleskifte, frivillig overdragelse og arv.

Der foreslås en udvidet beskyttelse af erstatningsbeløb mod kreditorforfølgning, udkastets § 5, stk. 1, og en bestemmelse om, at erstatningsbeløb skal være den berettigedes særeje, medmindre det ved ægtepagt bliver gjort til fælleseje, udkastets § 5, stk. 2.

Den gældende regel i ikrafttrædelseslovens § 15, stk. 3, om forbud mod overdragelse af krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade før kravet er fastslået, udvides ved udkastets § 5, stk. 3, til også at omfatte erstatning for økonomisk skade.

Udkastets § 5, stk. 4, om hvornår et krav på godtgørelse for ikke-økonomisk skade falder i arv, er i overensstemmelse med gældende ret.

7. Udkastets § 6 indeholder en hjemmel til i visse tilfælde at lempe skadevolderens erstatningsansvar. Dette er en nyskabelse, idet der ikke i gældende dansk ret findes almindelige regler om lempelse af en skadevolders erstatningsansvar. Spørgsmålet om lempelsesregler har i mange år indtaget en fremskudt plads i de nordiske drøftelser om erstatningsretlige emner.

Udkastets hovedregel er, at erstatningsansvar kan lempes, såfremt det ville virke urimeligt tyngende for skadevolderen. Reglen er tænkt anvendt som en slags »sikkerhedsventil« i tilfælde, hvor betaling af fuld erstatning vil pålægge skadevolderen en byrde, der ud fra sociale og humanitære hensyn virker uacceptabel, udkastets § 6, stk. 1, 1. pkt.

Denne regel udvides med en adgang til undtagelsesvis at lempe erstatningsansvaret ud fra friere vurdering af sagens omstændigheder, selv om erstatningsansvaret ikke kan siges at være urimeligt tyngende for skadevolderen, udkastets § 6, stk. 1, 2. pkt. Udvalget har forudsat, at begge regler kun vil blive anvendt forholdsvis sjældent.

Bestemmelserne om lempelse af skadevolders erstatningsansvar finder efter udkastets § 6, stk. 2, tilsvarende anvendelse, hvor erstatning til skadelidte skal nedsættes på grund af tilskadekomnes eller - ved tab af forsørger - afdødes medvirken. »Lempelse« vil her sige, at man

undlader den nedsættelse af erstatningen, der ellers skulle ske efter de almindelige regler om medvirken.

De foreslåede lempelsesregler omfatter kun erstatning for personskade, herunder tab af forsørger. Udvalget anbefaler, at dets kommis-

sorium efter afgivelsen af nærværende betænkning udvides til i samarbejde med de øvrige nordiske udvalg at behandle spørgsmålet om mere omfattende lempelsesregler, gældende både for personskade, tingsskade og almindelig formueskade.

Bilag

Nordiske udkast opstillet som paralleltekster.

Opmærksomheden henledes på, at den finske og svenske tekst er foreløbige udkast, der ikke er udtryk for disse udvalgs endelige stillingtagen.

Den norske tekst er det fremsatte lovforslag (Ot. prp. nr. 4, 1972/73).

Dansk udkast

§ 1. Den, som er erstatningsansvarlig for personskade, skal betale erstatning for helbredsudgifter, tabt arbejdsfortjeneste og andet tab som følge af skaden samt en godtgørelse for svie og smerte.

Stk. 2. Har skaden medført invaliditet, skal der betales erstatning for tab eller forringelse af erhvervsevnen samt en godtgørelse for lyde, vansir og andre ulemper ved det varige mén. Arbejde i hjemmet ligestilles med erhverv.

Stk. 3. Ved beregningen af erstatningen for nedsat eller tabt erhvervsevne skal der tages hensyn til skadelidtes muligheder for at skaffe sig indtægt ved arbejde, som med rimelighed kan forlanges af ham efter hans evner, uddannelse, alder, muligheder for revalidering og til skadens medicinske art og størrelse.

Finsk foreløbigt udkast

5. kap. 2 §. Skadestånd till den som tillfogats personskada omfattar ersättning för sjukvårdskostnad och andra utgifter till följd av skadan, förlorad arbetsförtjänst, framtida nedsättning av arbetsförmågan, sveda och värk samt lyte och annat stadigvarande mén. Hushållsarbete i hemmet likställs med förvärvsarbete.

Vid bedömande av i vad mån arbetsförmågan är nedsatt skall beaktas den skadades möjligheter att trots skadan bereda sig inkomst genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till tidigare utbildning och verksamhet, möjligheter till omskolning eller annan dylik åtgärd samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter.

Norsk lovforslag

§ 3-1 (erstatning for skade på person).

Erstatning for skade på person skal dekke lidt skade, tap i framtidig erverv og utgifter som personskadene antas å påføre skadelidte i framtiden.

Erstatning for tap i inntekt og framtidig erverv fastsettes under hensyn til skadelidtes muligheter for å skaffe seg inntekt ved arbeid som med rimelighet kan ventes av ham på bakgrunn av hans evner, utdanning, praksis, alder og muligheter for omskolering. Med inntekt likestilles verdien av arbeid i heimen.

Ved erstatningsutmålingen gjøres fradrag for trygdeytelser og for ytelser fra pensjonordning i arbeidsforhold eller yrke. Videre kan tas hensyn til forsikringsytelser som ikke går inn under foregående punktum, til annen vesentlig økonomisk støtte som skadelidte har fått eller kommer til å få som følge av skaden, og til forholdene ellers.

§ 3—2 (menerstatning).

Har skadelidte fått varig og betydelig skade av medisinsk art, svares særskilt menerstatning. Denne erstatning fastsettes under hensyn til menets medisinske art og størrelse og dets betydning for den personlige livsutfoldelse. Den skal ikke overstige den kapitaliserte verdi av grunnbeløpet i folketrygden eller — i tilfelle terminerstatning - selve grunnbeløpet. Bestemmelsene i § 3-1 tredje ledd gjelder tilsvarende for så vidt ytelsene kan anses å gi kompensasjon for menet.

§ 3—3 (erstatning for visse personlige krenkinger m.m.).

Bestemmelsene i §§ 3-1 og 3-2 gjelder tilsvarende ved erstatning for krenking eller mislig atferd som nevnt i straffelovens §§ 168, 169, 192-196, 217-221, kap. 21 eller § 390 a.

Svensk foreløbigt udkast

5. kap. 1 §. Skadestånd till den som tillfogats personskada omfattar ersättning för sjukvårdskostnad och andra utgifter till följd av skadan, förlorad arbetsförtjänst, bestående nedsättning av arbetsförmågan (invaliditet), sveda och värk samt lyte eller annat stadigvarande men.

Vid bedömande i vad mån arbetsförmågan är nedsatt skall beaktas den skadades förmåga att trots skadan bereda sig inkomst genom sådant arbete, som motsvarar hans krafter och färdigheter och som rimligen kan begäras av honom med hänsyn till tidigare utbildning och verksamhet, möjligheter till omskolning eller annan dylik åtgärd samt ålder, bosättningsförhållanden och därmed jämförliga omständigheter. Med inkomst av arbete likställes i skälighets omfattning värdet av hushållsarbete i hemmet.

Dansk udkast

§ 2. Den, som er erstatningsansvarlig for en andens død, skal betale erstatning for rimelige begravelsesudgifter og andet tab i anledning af dødsfaldet samt erstatning til den, som ved dødsfaldet har mistet en forsørger. Forsørgelse omfatter også værdien af afdødes arbejde i hjemmet.

Stk. 2. Erstatning for tab af forsørger fastsættes under hensyn til forsørgelsens omfang og den efterlades muligheder for ved eget arbejde eller på anden måde selv at bidrage til sin forsørgelse.

§ 3. Dagpenge, løn under sygdom og lignende ydelser fradrages i erstatning for tabt arbejdsfortjeneste.

Stk. 2. Erstatning for tab ved personskade eller tab af forsørger skal i øvrigt fastsættes under rimelig hensyntagen til sociale ydelser, såsom

Finsk foreløbigt udkast

5. kap. 3 §. Kostnaderna för begravning av den, som dödats, och andra utgifter till följd av dödsfallet skall ersättas till skäligt belopp.

5. kap. 4 §. Då någon dödats skall gottgörelse för förlust av underhåll utgivas till den, som av den avlidne erhöll eller i en nära framtid skulle ha erhållit försörjning. Som försörjning beaktas även hushållsarbete i hemmet.

Vid fastställande av ersättning för förlust av försörjare skall hänsyn tagas till den efterlevandes förmåga och möjligheter att i skälig omfattning bidra till sin försörjning.

Har den avlidne genom egen skuld, som icke är ringa, medverkat till dödsfallet, kan skadeståndet nedsättas eller förvägras.

5. kap. 5 §. Har den, som drabbats av nedsatt arbetsförmåga eller förlust av försörjare, med anledning av skadan eller förlusten rätt till i lag påbjuden pension eller i stöd av lag om obligatorisk försäkring utgående ersättning, skall det skadestånd, som tillkommer den skadade, bestämmas så att pensionen eller ersättningen

Norsk lovforslag

Svensk foreløbigt udkast

§ 3-4 (erstatning for en persons død).

Erstatning for tap av forsørger ved dødsfall tilkommer den eller de etterlatte som avdøde ved dødsfallet helt eller delvis forsørget. Erstatning kan etter forholdene tilkjennes selv om den avdøde ikke ved dødsfallet forsørget den etterlatte, forutsatt at denne i nær framtid kunne pårekne forsørging.

Erstatning for tap av forsørger fastsettes under hensyn til forsørgingens omfang og den etterlattes muligheter for selv å bidra til sin forsørging. Erstatningen fastsettes særskilt for hver enkelt erstatningsberettiget. Bestemmelsene i § 3-1 annet ledds siste punktum og tredje ledd gjelder tilsvarende.

Erstatning for dødsfall skal videre dekke vanlige utgifter til likferden, og for så vidt det finnes rimelig, andre utgifter i anledning av dødsfallet. Bestemmelsen i § 3-1 tredje ledds første punktum gjelder tilsvarende.

§ 3—5 (erstatning (oppreisning) for skade av ikke økonomisk art).

Den som forsettlig eller grovt aktløst har

- a) voldt skade på person eller
- b) tilføyd krenking eller utvist mislig atferd som nevnt i § 3-3, kan - uansett om det ytes menerstatning etter § 3-2 - pålegges å betale den fornærmede en slik engangssum som retten finner rimelig til erstatning (oppreisning) for den voldte tort og smerte og for annen krenking eller skade av ikke økonomisk art.

Den som forsettlig eller grovt aktløst har voldt en annens død, kan pålegges å betale den dreptes ektefelle, barn eller foreldre slik oppreisning som nevnt i første ledd.

§ 3—6 (erstatning for ærekrenking og krenking av privatlivets fred).

Udelades.

§ 3-7 (trygdens eller pensjonsinnretningers adgang til regress).

Trygden eller en pensjonsinnretning kan ikke kreve regress av den erstatningsansvarlige for trygdens eller pensjonsinnretningens utgifter og ansvar på grunn av skaden, med mindre denne er voldt forsettlig av den erstatningsansvarlige.

5. kap. 2 §. Skadestånd med anledning av att någon dödat's omfattar ersättning för begravningskostnad och andra utgifter till följd av dödsfallet samt gottgörelse till efterlevande för förlust av underhåll, som den avlidne vid dödsfallet var skyldig att utge eller som han faktiskt utgav eller inom en nära framtid kunde antagas komma att utge (förlust av försörj are). Med underhåll likställes i skälig omfattning värdet av den avlidnes hushållsarbete i hemmet.

Vid fastställande av ersättning för förlust av försörj are skall hänsyn tagas till den efterlevandes förmåga och möjligheter att genom eget arbete eller eljest själv bidra till sin försörjning.

5. kap. 3 §. Har för den som förlorat arbetsförtjänst eller tillfogats invaliditet eller förlust av försörjare uppkommit rätt att med anledning av skadan eller förlusten erhålla förmån som nämns i andra stycket (samordningsförmån), skall skadeståndsskyldigheten bestämmas så att skadeståndet tillsammans med samord-

Dansk udkast

sygehjælp, invalidepension, ydelser fra lovpligtig ulykkesforsikring, folkepension, enkepension m.v., som vil tilkomme skadelidte i anledning af skaden. Det samme gælder pensionsydelser, der udbetales af stat, kommune eller i henhold til kollektive pensionsforsikringer eller lignende pensionsordninger.

Stk. 3. Ydelser omfattet af stk. 1 og 2 kan ikke danne grundlag for regreskrav mod den erstatningsansvarlige.

Stk. 4. Ved erstatningens udmåling kan der tages hensyn til private livs-, ulykkes- og sygeforsikringer og andre økonomiske ydelser, som vil tilkomme skadelidte i anledning af skaden.

§ 4. Erstatning for varig nedsættelse af erhvervsevnen eller for tab af forsørger fastsættes enten til et kapitalbeløb eller til et løbende underholdsbidrag med eller uden sikkerhedsstillelse, eller til en kombination af disse.

Stk. 2. Et fastsat underholdsbidrag for nedsættelse af erhvervsevne kan senere efter begæring af skadelidte omsættes til et kapitalbeløb, dersom dette skønnes rimeligt. Afgørelse heraf træffes af direktoratet for ulykkesforsikringen (med rekurs efter reglerne i lovebekendtgørelse nr. 137 af 26. april 1968 om forsikring mod følger af ulykkestilfælde).

Stk. 3. Et løbende underholdsbidrag bortfalder ved den berettigedes død.

Stk. 4. Et løbende underholdsbidrag tilkendt en efterlevende ægtefælle i anledning af tab af forsørger kan ved den berettigedes indgåelse af ægteskab bringes til ophør, såfremt den erstatningsforpligtede kontant udbetaler 3 års underholdsydelse.

§ 5. Erstatnings- og godtgørelseskrav for personskade og erstatningskrav for tab af forsørger kan ikke gøres til genstand for kreditorforfølgning, så længe den erstatningsberettigede lever. Et udbetalt erstatnings- eller godtgørelsesbeløb kan heller ikke gøres til genstand for kreditor-

Finsk foreløbigt udkast

jämte skadeståndet bereder gottgörelse för skadan eller förlusten.

5. kap. 6 §. För nedsatt arbetsförmåga eller förlust av försörjare fastställs skadeståndet i form av periodiskt understöd eller engångsbelopp eller som periodiskt understöd jämte ett engångsbelopp. Vid nedsättning av arbetsförmågan med en tredjedel eller mer skall skadeståndet i regel helt eller till övervägande del utgå i form av periodiskt understöd.

Fastställt periodiskt understöd kan, om skäl föreligger, helt eller delvis utbytas mot engångsbelopp.

Norsk lovforslag

Regressen kan i tilfelle ikke gjøres gjeldende til fortrensel for den trygdedes eller pensjonberettigedes eller deres etterlattes erstatningskrav for samme skade.

(Se endvidere § 3-1, tredje led).

Svensk foreløbigt udkast

ningsförmånen utgör gottgörelse för skadan eller förlusten.

Samordningsförmåner är:

1. periodisk förmån enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller författning som bygger på sistnämnda lags grunder,
2. sjuklön eller pension som utges av arbetsgivare på grund av anställningsavtal,
3. pension som utgår på grund av kollektiv tjänstepensionsförsäkring samt
4. periodisk ersättning på grund av sådan olycksfalls- eller sjukförsäkring som avses i lagen (1927:77) om försäkringsavtal.

§ 3-8: se nedenfor.

§ 3—9 (engångserstatning eller terminvise belopp).

Erstatning for personskade og tap av forsørger fastsettes til en engangssum, med mindre retten av særlige grunner finner å burde fastsette erstatningen helt eller delvis til terminbeløp. For betaling av terminbeløp kan den erstatningsansvarlige pålegges å stille sikkerhet. Når det finnes grunn til det, kan herreds- eller byretten i den rettskrets der skadelidte har heimting, etter begjæring av en part ved kjennelse helt eller delvis omgjøre terminbeløp til engangserstatning.

5. kap. 4 §. För invaliditet eller förlust av försörjare fastställs skadeståndet i form av livränta eller engångsbelopp eller som livränta jämte ett engångsbelopp. Engångsbelopp bör i regel icke överstiga tio basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Fastställd livränta kan, om skäl föreligger, helt eller delvis utbytas mot engångsbelopp.

5 kap. 5 §: Se nedenfor.

§ 3—10 (rådighetsbegrensning m.m.).

Erstatningskrav etter dette kapitlet kan ikke overdras eller gjøres til gjenstand for kreditorforfølgning, så lenge kravet ikke er godkjent eller gjort gjeldende ved søksmål. Krav på erstatning (oppreisning) etter §§ 3-2 eller 3-5

forfølgning, så længe den erstatningsberettigede lever, dersom beløbet er holdt afsondret fra hans øvrige formue, såsom ved indsættelse på særskilt konto eller til særskilt forvaltning.

Stk. 2. Erstatnings- og godtgørelsesbeløb, som tilkommer skadelidte i henhold til nærværende lov skal være dennes særeje. De kan dog gøres til fælleseje ved en efterfølgende ægtepagt.

Stk. 3. Erstatningskrav og godtgørelseskrav i henhold til nærværende lov kan ikke overdrages, så længe kravet og dets størrelse ikke er anerkendt eller fastslået af domstolene.

Stk. 4. Godtgørelseskrav i henhold til denne lov falder i arv, når det er anerkendt eller gjort gældende ved sagsanlæg eller under en straffesag ved kravets fremsættelse i retten eller i et til denne indleveret anklageskrift eller stævning.

§ 6. Et erstatningskrav i henhold til denne lov kan lempes, såfremt det ville virke urimeligt tyngende for skadevolderen. Erstatningskrav kan tillige lempes, når det under hensyn til skadens størrelse, ansvarets beskaffenhed, foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheder i særlige tilfælde findes rimeligt.

Stk. 2. Under tilsvarende betingelser som angivet i stk. 1 kan der ses helt eller delvis bort fra skadelidtes medvirken til skaden. Det samme gælder ved afdødes medvirken med hensyn til erstatningskrav efter § 2.

5. kap. 7 §. Skadestånd på grund av kroppsskada eller förlust av försörjare kan jämkas om det med hänsyn till skadevållarens och den skadelidandes ekonomiska förhållanden, den skadevållande handlingens beskaffenhet och övriga omständigheter finnes oskäligt betungande.

5. kap. 8 §. Utan hinder av vad rätten beslutit angående skadestånd i form av periodiskt understöd kan detta på någondera partens talan höjas eller sänkas, om väsentligen förändrade förhållanden och omständigheterna i övrigt det påkallar.

kan heller ikke overføres ved arv, så lenge det ikke er godkjent eller gjort gjeldende ved søksmål. Erstatningskrav som står for domstolene, kan ikke overdras eller gjøres til gjenstand for kreditorforfølgning uten rettens samtykke.

Når særlige grunner foreligger, kan retten begrense rådigheten over et godkjent eller tilkjent erstatningsbeløp.

Avgjørelse etter denne paragraf treffes ved kjennelse av herreds- eller byretten i den rettskrets der skadelidte har sitt heimting, med mindre spørsmålet bringes inn for den dømmende rett til avgjørelse i samband med pådømmelsen av erstatningskravet eller ved kjennelse forut for domsavsigelsen. Når det er grunn til det, kan avgjørelsen omgjøres etter krav fra en av partene ved kjennelse av herreds- eller byretten i den rettskrets der skadelidte har sit heimting.

§ 3-8 (lemping av skadevolders ansvar).

Erstatning etter dette kapitlet kan lempes for så vidt ansvaret ville virke urimelig tyngende. Det samme gjelder når det i særlige tilfelle under hensyn til skadens størrelse, foreliggende forsikringer og forsikringsmuligheter, skadevolderens skyld og forholdene ellers finnes rimelig at skadelidte helt eller delvis bærer skaden.

6. kap. 5 §. Skadeståndet kan jämkas, om skadeståndsskyldigheten finnes uskåligt betungande med hänsyn till parternas ekonomiska förhållanden och omständigheterna i övrigt.

6. kap. 2 §. Föreligger medvållande till skadan på den skadelidandes sida, jämkas skadeståndet efter vad som finnes skåligt med hänsyn till graden av vållande på ömse sidor och omständigheterna i övrigt.

Ersättning i anledning av personskada får dock jämkas enligt första stycket endast om den skadelidande själv uppsåtligen eller genom grovt vållande medverkat till skadan eller om eljest synnerliga skåll till jämkning föreligger, såsom att skadan väsentligen framstår som självförvållad eller att den skadelidande medvetet och utan rimlig anledning utsatt sig för risk att skadas.

5. kap. 5 §. Beloppet av livränta, som utgår med anledning av invaliditet, kan höjas eller sänkas, om det är uppenbart, att i det särskilda fallet väsentlig och bestående ändring inträtt i de förhållanden, som enligt 1 § andra stycket skall ligga till grund för invaliditetsbedömmningen.

Om ändring av skadeståndslivränta med anledning av förändringar i penningvärdet gäller särskilda föreskrifter.

